

Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka

DOKUMENTATION OCH
RESTAURERING

Robin Gullbrandsson (red.)

Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka

Dokumentation och restaurering

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Byggnadsvårdsrapport 2017:08
Robin Gullbrandsson (red.)

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte	6
Historik.....	7
Beskrivning och skadebild	13
Restaureringsrapport.....	36
Sammanfattning.....	50
Summary.....	52
Referenser.....	54
Administrativa uppgifter.....	54

Bilagor

Bilaga 1. Uppmätningar
Bilaga 2. Fasaduppmätning
Bilaga 3. Dokumentation av väderlåda
Bilaga 4. Dokumentation av pipverk
Bilaga 5. Omkretsar labialverk
Bilaga 6. Pipverk, skador och åtgärder
Bilaga 7. Äldre handlingar
Bilaga 8. Restaureringsprogram
Bilaga 9. Länsstyrelsetillstånd
Bilaga 10. Ritningar
Bilaga 11. Schiörlins korrespondens på väderlådan
Bilaga 12. Protokoll och slutintyg
Bilaga 13. Kort orgelterminologi

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Svenarums kyrka fick nuvarande karaktär till följd av om- och tillbyggnader under slutet av 1700-talet. Foto: R. Gullbrandsson. *Svenarum church*.

Inledning

Restaureringen av Pehr Schiörlins orgel från 1798 i Svenarums kyrka har en lång förhistoria. Redan 1983 lät Kungliga musikaliska akademins orgelnämnd göra en inventering av orgelverket genom orgelbyggarna Bröderna Moberg. Detta mynnade ut i en rekommendation till församlingen att restaurera Schiörlinorgeln, ”en i högsta grad angelägen uppgift. Orgelverket har, antikvariskt, musikaliskt-praktiskt och kulturhistoriskt, ett oersättligt värde.” Orgelkonsult Carl-Gustaf Lewenhaupt fick 1985 i uppdrag av församlingen att besiktiga Schiörlins orgel och den orgel som 1951 uppsatts bakom densamma samt diskutera förutsättningarna för en restaurering. År 1989 fattade församlingen beslut om att påbörja projektering. Ett fullständigt restaureringsprogram utarbetades under 1993 av orgelkonsult Göran Grahn. Församlingen ansökte 1995 om kyrkobyggnadsbidrag till restaurering från Kyrkofonden. Tillstånd lämnades 1996 av Länsstyrelsen efter hörande av Jönköpings läns museum. Arbetena skulle ha kommit till utförande 1998, men blev inte verklighet.

I samband med avslutandet av den invändiga restaureringen av Svenarums kyrka 2014 väcktes restaureringsfrågan på nytt av Jönköpings läns museum. Vid detta tillfälle hade 1951 års utdömda orgel demonterats och ersatts av ett digitalinstrument nere i kyrkorummet. Göran Grahn fick i uppdrag att revidera och uppdatera sitt restaureringsprogram, vilket därefter blev underlag för ansökan om kyrkoantikvarisk ersättning och tillståndsansökan till Länsstyrelsen. Växjö stift beviljade bidragsansökan och Länsstyrelsen lämnade sitt tillstånd den 11 februari 2015. Restaureringen genomfördes av Bergenblad & Jonsson orgelbyggeri AB, Nye, från november 2015 till september 2016. För den antikvariska medverkan svarade antikvarie Robin Gullbrandsson, Jönköpings läns museum, vilken

Första mötet i juli 2014 för att diskutera restaureringen av Schiörlinorgeln tillsammans med representanter för stiftet och länsstyrelsen. Foto: R. Gullbrandsson. *The first meeting in 2014 concerning the restoration.*

även sammanställt föreliggande rapport. Vid intoneringen medverkade Göran Grahn som sakkunnig. I dokumentationsarbetet har även antikvarie Niclas Fredriksson, Linköpings stift, medverkat. Projektledare var domkyrkoorganist em. Thomas Niklasson, Växjö. Slutbesiktning ägde rum den 6 september 2016.

Syfte

Restaureringen syftade till att återställa läktarorgeln i Svenarums kyrka till spelbart skick och i dess ursprungliga utförande från 1798. Därmed blev Svenarumsorgeln den sextonde av de Schiörlinorglar som idag finns bevarade eller återställda till spelbart skick (ytterligare fem är magasinerade). Endast knappa 10% av landets orglar är ”klassiska”, dvs. byggda före 1860, varför den kulturhistoriska nyttan av denna restaurering är betydande.

Denna rapport syftar till att vara en samlad redogörelse för såväl antikvarisk medverkan som dokumentation och restaurering. Här redogörs för orgelns historik, konstruktion och skadebild samt för restaureringens omfång och de avvägningar som gjorts inom dess ramar. Som bilagor återfinns uppmätningar, påträffad korrespondens på väderlådan, mensurtabeller, fotografier och redovisningar i tabellform av åtgärder på pipverk samt övriga underlag i form av handlingar, program och protokoll.

Orgeln sedd från korsmitten i november 2015 efter projektets påbörjande. 1865 års tillbyggnader på sidorna är ännu kvar. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ seen from below the nave in the beginning of the restoration, before the added wings from 1865 were dismantled.*

Historik

av Göran Grahn och Robin Gullbrandsson

Orgelbyggaren Pehr Schiörlin

Före 1700-talet var orglar en sällsynt företeelse i de svenska landskyrkorna. Ja, ännu vid 1800-talets ingång var ett sådant dyrbart instrument få församlingar förunnat. Dess byggande förutsatte en väl stadd kassa eller en rik stiftare. Först efter tillkomsten av den Wallinska psalmboken 1819 och den Haffnerska koralboken började orglar bli vanligare förekommande för att ackompanjera psalmsången. Något av ett undantag från denna bild är Linköpings stift, som under 1700-talet blev ett centrum för svenskt orgelbyggeri utanför Stockholm. I Linköping verkade 1738–1777 orgelbyggaren Jonas Wistenius. Han var en av de första i Sverige att få orgelbyggprivilegium av Kungl. Maj:t. Klangen i de få bevarade orglarna är typisk för det klassiska tyskinspirerade orgelbyggeriet under barocken. Wistenius bildade skola genom sina lärjungar. Den skickligaste av dem var Pehr Schiörlin, som kom att bli ett av de mest framstående namnen inom svenskt orgelbyggeri.

Schiörlin var född i Sörmland 1736 som son till en snickare. År 1753 var han lärgosse hos Wistenius. Snart blev han förste gesäll och fick 1765 renovera Wistenii orgel i Vadstena på egen hand. Kyrkorådet var mycket nöjt och menade att Schiörlin ”använt all möda och flit och visat märkeliga prov på skicklighet och noggrannhet i arbetet”. År 1769 avancerade Schiörlin till att bli Wistenii kompanjon i firman. När mästaren dog 1777 drev Schiörlin verkstaden vidare och avlade nästa år orgelbyggarexamen vid Kungliga Musikaliska Akademien. Under sina 37 verksamma år byggde han ett 70-tal verk, huvudsakligen i Linköpings och Växjö stift, inte sällan i nybyggda kyrkor. Perioden var intensiv avseende bygge av nya kyrkor i Linköpings stift. 17 av Schiörlins orgelverk var på över 20 stämmor med 2 manualer och pedal, något då helt unikt på landsorten. Schiörlin avled 1815. Sonen Johan Fredrik tog då över verkstaden, men denne begick självmord 1821 och därmed kan den så kallade Linköpingsskolans historia ses som avslutad.

22 av Schiörlins orgelverk är bevarade, men fem är magasinerade. I Jönköpings län rör det sig om orglarna i Nässjö (1795), Svenarum (1798) och Kråkshult (1811). Mest känd bland Schiörlins orglar är det stora verket i Gammalkil från 1806 som på sin tid räknades som det förnämsta på den svenska landsorten. Att dessa orglar överlevt senare tiders modeströmingar har väl till stor del berott på deras högstående musikaliska och hantverksmässiga kvaliteter. Samtidens omdömen om Schiörlin var odelat mycket positiva. Och han hade en mäktig gynnare i friherren Lagerfelt som satt i Musikaliska Akademien. Denne skrev 1785:

Då jag i Vikingstad lät bygga orgelverk, hade jag tillfälle lära känna Schiörlin och kan efter full övertygelse försäkra, att redligare, uppriktigare och beskedligare konstnär i alla fall har man svårt att finna, varför jag med säkerhet rekommenderar honom om orgelverk ska byggas.

Även i sina arvoden var Schiörlin anspråkslös, så till den grad att Lagerfelt ofta trädde in och uppmanade församlingarna att skjuta till viss betalning in natura för att täcka orgelbyggarens förlust. De gustavianskt präglade orgelfasaderna ritade Schiörlin liksom tidigare orgelbyggare oftast själv och de speglar orgelns inre uppbyggnad. Detta förhållande kom under 1800-talet att ändras med arkitekt-ritade fasader utan samband med orgelverket i sig. Schiörlin var i mycket en arvtagare till det klassiska barockorgelbyggeriet, vilket märks i dispositioner och klang. Men han var samtidigt öppen för nyheter och tog mot slutet av sitt yrkesliv intryck av den framväxande romantikens nya fylligare klanger. Känt är att Schiörlin i början av 1790-talet träffade den berömde organisten och orgelbyggaren Abbé Vogler från Frankrike som då var på resa i Sverige.

Vid den invändiga målningsrenoveringen 2014 framkom att inredningen ursprungligen varit målad i svart och guld, detta gällde även orgeln, vilket syns på detta fotografi. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ case as well as the furnishing of the interior were originally painted in black and gold.*

Orgelns tillkomst

Kyrkan i Svenarum om- och tillbyggdes under 1700-talets slut till att bli en korskyrka, vilken stod färdig med en högklassig ny inredning i gustaviansk stil i början av 1790-talet. Den monumentala altartavlan målades av den kände konstnären Pehr Hörberg. Som kronan på verket bekostades år 1798 en orgel av ägarna till Hoks bruk i socknen, landshövdingen J. A. Stedt och hans maka Ulrika C. Ehrenpreus. De hade även bekostat predikstolen några år tidigare. Makarnas båda släktvapen och deras monogram är målade på den läktarbröstning med vilken orgelfasaden är ihopbyggd. Liksom hela inredningen så var orgelns fasad målad i svart med förgyllda listverk och dekorationer. Detta var en inte helt ovanlig gustaviansk färgsättning, men är sällan bevarad, inte heller i detta fallet. Det svarta ändrades för hela kyrkorummet till en varmt ljusgrå kulör år 1901, en färgsättning som i huvudsak bibehölls vid den senaste invändiga renoveringen 2014.

Den orgel som Pehr Schiörlin byggde bestod av 8 hela och 5 halva stämmor på en manual och bihangspedal med en för tiden och orgelbyggaren typisk disposition. Den ursprungliga dispositionen återfinns ej i bevarade sockenstämmoprotokoll och är därför ej

belagd. Med utgångspunkt från väderlådan och bevarat pipmaterial torde den dock med största sannolikhet ha varit såsom följer:

Sannolik disposition 1798

Manual: C-f'''

Principal 8' D

Gedackt 8' (trä)

Qvintadena 8'

Principal 4' B/D

Spetsflöjt 4' B

Spetsflöjt 8' D

Gamba 4'

Qvinta 3'

Octava 2'

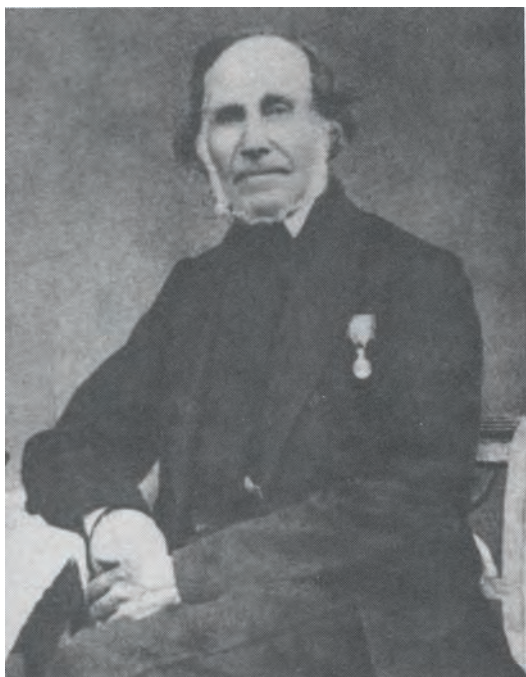
Mixtur 4 chor cc/eg

Trumpet 8' B/D

Trumpet 4' B

Vox humana 8' D

Pedal: Bihängd C-a

Den självlärde orgelbyggaren Johannes Magnusson från Lemnhult. Foto i Edholm (1985). *The autodidact organ-builder Johannes Magnusson.*)

Johannes Magnussons om- och tillbyggnad 1865

Enligt sockenstämmoprotokoll reparerades och istandsattes orgeln 1833 av Nils Ahlstrand, Norra Solberga. År 1865 om- och tillbyggdes orgeln av Johannes Magnusson (1804–1875) i Lemnhult, varvid viss omDispositionering av manualverket företogs samt ett öververk på 4 stämmor och ett pedalverk på 3 stämmor tillbyggdes. Orgeln fick härmed följande disposition:

*Disposition 1865*Manual: C-f'''

Borduna 16' (från c)

Principal 8' (från c)

Gedackt 8'

Octava 4'

Spitzflöjt 4' B/8' D (på ett register)

Gamba 4'

Qvinta 3'

Octava 2'

Mixtur 3 chor

Trumpet 8' B/D

Öververk: C-f'''

Corno di Bassetto 8'

Rörflöjt 8'

Flöjt 8'

Fugara 8'

Pedal: C-h

Subbas 16'

Violoncell 8'

Basun 16'

Öververket var kromatiskt uppställt och placerat i öst-västlig riktning ovanför spelbordet på orgelns södra sida. Pedalverket var placerat bakom orgeln. I punkt 7 i utdrag från Magnussons kontrakt som återfinns i sockenstämmoprotokoll från 1863 anges att "Orgelbyggaren gör så många bälgor som för verket tarivas". Detta

Orgeln fotograferad av Einar Erics 1939. Här syns bakom fasaden den låda som byggdes till 1865 för att rymma pedalen. ATA. *Photo from 1939 showing the 1865 added case for the pedal.*

torde innebära att Magnusson ersatte det ursprungliga bälgverket med nya kubbälgar som han även hade gjort vid andra liknande ombyggnader. Vid ombyggnaden breddades fasaden för att ge plats åt öververket, spelbordet försågs med nya registerandrag, en ny pedalklav med utökat omfång samt notnisch. Ursprungligen torde spelbordet ha varit snarlikt det tillhörande Schiörlinorgeln i Ekebyborna kyrka. Magnusson omarbetade också några av stämmorna, bl.a. blev Qvintadena 8' återanvänd i Principal 8'B och Borduna 16', och en del pipor försågs med kärnstick i samband med omintonering i linje med tidens romantiska klangideal. Drivande bakom beslutet att om- och tillbygga Schiörlins orgel var säkerligen församlingens organist, Carl Gustaf Lagerquist, vilken hade tillträtt tjänsten 1850 och behöll den till sin död 1917, sannolikt den organist i landet med längst tjänstgöring.

Orgeln tas ur bruk

År 1951 byggdes av Grönvall i Lilla Edet en ny orgel bakom den gamla med 2 manualer och pedal och pneumatisk traktur. Härvid borttogs Magnussons öververk och pedalverk samt bälgverket för att ge plats åt den nya orgeln. Delar av Magnussons pipmaterial magasinerades på kyrkvinden. I övrigt företogs inga förändringar eller reparationer på Schiörlinorgeln förutom att dess luftkanal anslöts till den nya orgelns luftsystem och väderlådan tätades något. Schiörlinorgeln har under lång tid ej varit spelbar och har därmed troligen ej åtgärdats eller stämts sedan 1951.

Orgeln från 1951 revs i samband med kyrkans invändiga renovering 2013–2014 till förmån för ett digitalinstrument i koret.

Orgelhuset sett bakifrån 2014 efter rivningen av Grönvallorgeln. Baksidans ramverk har kvar sin svarta originalbemålning. Till höger ses det till hälften inbyggda (1865) ursprungliga spelbordet. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ from behind in 2014 after the removal of the Grönvall organ from 1951. The framework still bear the original black colour. To the right, the original console is seen, partly concealed in 1865.*

Beskrivning och skadebild

av Göran Grahm

Struktur/orgelhus och fasad

Fasaden är inbyggd i läktarbrösten och har ursprungligen likt kyrkans övriga inredning varit svartmålad med förgyllda lister och sniderier. På läktarbarriären finns Stedtska och Ehrenpreuska vapnena målade. År 1901 har kyrkans inredning och därvid också orgeln ommålats i en gråvit färg. Fasadens sniderier är förgyllda, troligen med originalförgyllning bevarad i mycket gott skick.

Vid Johannes Magnussons om- och tillbyggnad 1865 breddades fasaden för att ge plats åt öververket. Breddningen har skett medelst flankerande sidostycken vid vilka sedan delvis nya sidoväggar till orgelhuset har fogats. Fasaden är breddad c:a 195 mm på varje sida. Till stor del har ursprungliga ramstycken från sido- och bakvägg

Befintliga luftkanaler och spärrventil är sannolikt från 1865. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Wind channels.*

använts till det breddade orgelhuset. Detta framgår tydligt då den ursprungliga svarta färgen finns bevarad på de återanvända delarna. Vid norra änden har en del av den tidigare bakväggens ramverk spikats som balk mellan de norra upplagen för väderlådan. Ramverket för bakväggen är bäst bevarat på norra sidan. Bakdörrarna saknas helt och har troligen avlägsnats vid tillbyggnaden 1865. På södra sidan har stora delar av ramverket sågats bort för att ge plats åt det tillbyggda öververket. Strukturens upphöjda mittdel stöds bakifrån med två järnstag fästade i kyrkans innertak. Hela strukturen har satt sig något och lutar bakåt vilket haft till följd att flera metallpipor krokant och skadats i fötterna.

Spelbordet är placerat på orgelns södra sida och har från början bestått av en utbyggnad i vilken manualklaven är monterad. Denna utbyggnad har samma höjd som läktarbarriären. Större delen av utbyggnaden är bevarad vilket framgår av dess täckbräda som har en profilerad kant. En stor del av det ursprungliga arrangemanget döljs numera av den nya övre sidoväggen tillkommen vid 1865 års ombyggnad. Den ursprungliga utformningen förefaller vara snarlik den på Schiörlinorgeln i Ekebyborna kyrka. Det år 1865 tillbyggda öververket var placerat på orgelns södra sida ovanför spelbordet i östvästlig riktning och var kromatiskt uppställt. Av ett foto taget 1939 av Einar Erici framgår att pedalverket har varit täckt av ett tak som var väl synligt bakom orgelhuset.

Det tidigare pedalverket var likaså kromatiskt uppställt med basen mot norr och troligen en del av pipverket uppställt under öververkslådan. Två pipstockar finns bevarade till Basun 16'. Vid byggandet av den pneumatiska orgeln 1951 borttogs det tillbyggda öververket och pedalerna samt förlängdes orgelhuset bakåt med masonitklädda brädväggar. Orgeln saknar tak över pipverket.

Märken i läktargolvet efter bälghus. På bilden syns demonterade delar från Magnusson. Foto: R. Gullbrandsson. *Marks from bellows position.*

Luftförsörjning

De ursprungliga bälgharna saknas. Som tidigare nämnts är det troligt att redan Johannes Magnusson ersatte de ursprungliga bälgharna med kubbälgar. Spärrventilen är belägen under norra änden av stämgången och är sannolikt ursprunglig. Den har sitt lock förslutet med spik med mellanliggande fasade träbrickor. Luftkistan får sin luft från två sannolikt ursprungliga kanaler som har ett genomgående skiljestycke i mitten med genomgång för blindklavstangent.

Sedan den pneumatiska orgeln demonteras har spår efter bälghverket hittats på läktargolvet.

Spelbord

Spelbordet har byggts om i samband med 1865 års tillbyggnad varvid en andra manual tillfogades samt en ny pedalklav med utökat omfång byggdes. Första manualens klaviatur är ursprunglig från 1798, men omarbetad av Johannes Magnusson. Manual I är kvar i sitt originalläge, vilket kan konstateras vid en jämförelse med Ekebyborna. Den del av spelbordsutbyggnadens täckbräda som blivit kvar innanför södra sidoväggen är fortfarande svartmålad. I Ekebyboma är ett fristående notställ placerat på utrymmet mellan manualklaven och orgelhusets sidovägg. I Svenarum har Johannes Magnusson försett spelbordet med notnisch i samband med breddningen av fasaden. Klaviaturramarna är av furu med klavbackar och försättsbräden i valnötsfanér. I samband med att öververket borttogs avlägsnades tangenterna till manual II och magasinierades på kyrkvinden. Av manual II återstår i spelbordet endast klaviaturramen med klavbackar och anslagslist; vågbalken har sågats bort.

Manualens omfång är C-f^{'''} med undertangenter belagda med ebenholts och övertangenter av lövträ med benbelag. Undertangentema har dubbla ritsar och är snarlika de från manual II (magasinierade på kyrkvinden), vilket kan tyda på att tangentbelagen skulle

Spelbordet i 1865 års utförande med tom klavback för Magnussons andra manual. Foto: Bergenblad & Jonsson. *The console before restoration with the remains of Magnusson's second manual.*

Detalj av spelbordet med notnisch demonterad. Foto: R. Gullbrandsson. *Detail of the console.*

kunna vara från 1865. På tangenterna f, a, h och a' är belagen utbytta mot nya i svärtat lövträ. Belaget på e' saknas. I framändan av varje undertangent har på undersidan en tunn furubit pålimmats för att få tangentens tjocklek att stämma med tangenterna till manual II. Dessutom har tangentfronter av lövträ pålimmats. Vågbalken är av ek med vågbalkstift och styrestift av järn. På övertangenterna saknas benbelaget helt på Gs, b, fs' och gs' samt delvis på Ds, ds' och gs'.

Tangentbelagen är i mycket gott skick förutom några toner i mitten. Det förefaller inte ha funnits något manuallkoppel, vilket dock var kontrakterat 1863. Under manuallklavens basdel finns rester av mekanik för bihangspedal som visar ett ursprungligt pedalomfång om C-a. Registerandragen är av Johannes Magnussons tillverkning och är placerade i en vågrät rad över notnischen med registerskyltar av papper. Andragen till manual II och pedal har varit placerade på respektive sida om notnischen, men borttogs 1951. Hålen för dessa har spikats över med masonitskivor. På vänster sida återstår ännu andraget för spärventil. Andragen är svarvade i lövträ med en benknopp i änden samt svärtade och polerade. Registerstängerna är runda och gjorda av shellackerat lövträ. Dessa har sedan skarvats till grövre, möjligen ursprungliga, fyrkantiga stänger som är fästade i registersvärden. Skarvningen har i vissa fall gjorts med järnbitar.

Registerandrag och registerskyltar från 1865. Foto: R. Gullbrandsson. *Drawstops and printed plates from 1865.*

Registerandragen är placerade i följande ordning:

T8'B B16' Mixt 02' Q3' G4' Spfl4' P8' G8' T8'D

Notnischen är av furu med delvis björk-, och delvis valnötsfanér. Den har vid något tillfälle fördjupats med furu som ej har faner utan endast är lackerat.

I det tomma utrymmet efter manual II ligger en valnötsfanerad träplatta som ser ut att vara utsågad från något spelbord från en annan orgel (Setterqvisttyp).

Pedalklaven är från 1865 och har omfång C-h. Pedaltasterna är smala och gjorda av ek. I mitten ovanför pedalklaven är placerad en trampa av järn för pedalkopplet. Spelbordets undernisch är sannolikt ursprunglig från 1798; den är fästad med två träsprintar. Den är smalare än nuvarande bredd på pedalklaven och är snarlik motsvarande i Ekebyboma.

I samband med genomgången 2014-08-27 återfanns den ursprungliga organistbänken i det Stedtska gravkoret, bänken har återförts till sin plats.

Magnussons pedalklav från 1865, fotograferad 2014. Foto: R. Gullbrandsson. *Pedal from 1865.*

Den ursprungliga manualklaven med delvis utbytta belag på undertangenter (1865), vilka nöts mer än originalbelagen i ebenholts. En del av övertangentsbelagen saknas. Insidan av klavbackarna har ursprunglig almfanér. Foto: R. Gullbrandsson. *The original manual with changes made by Magnusson in 1865.*

Ursprunglig liggande vällram för manualen. I fonden abstrakterna från denna. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Original roller-frame for the manual.*

Regerverk

Spelmekaniken för manualen är till största delen ursprunglig från 1798, och är uppbyggd på följande sätt: Klaviaturen, som är balansklav är i bakänden förbunden med abstrakter medelst trådgenomgång med lädermuttrar. I nedre änden av dessa abstrakter finns en ytterligare förbindning med lädermuttrar till runda pinnar av lövträ (troligen ej ursprungliga då Ekebyborna saknar dessa), i vilka metalltrådar är fästade. Dessa metalltrådar är hakade i det yttre av två hål i metallvinklar som i andra änden drar i vällaturen som består av en på golvet under väderlådan liggande vällram. Vällarna är av furu med vällarmar av ek vid tangentändarna och dragande vinkelarmar av järn. Ekvällarmarna har alla två hål för abstrakttråden. Abstrakterna från vällramen är, via en på ventilkistbottens undersida fäst blindklav, förbundna med ventilerna. Abstrakterna är i ändarna lindade med lingarn. Alla abstrakter i manualmekaniken förefaller vara ursprungliga.

Pedaltasterna trycker på vippor, placerade i solfjädarsform som i sin tur trycker upp tryckpinnar mot en vinkelbalk som drar väl-

Vällbräda från 1865 till pedalen. Till höger abstrakterna mellan väderlådan och manualens vällbräda. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Rollerboard from 1865 for the pedal.*

laturen i en pedaltvällram. Tvällramen är upplagd på två balkar över manualtvällramen. Pedaltvällramens bredd motsvarar den bredd pedalomfånget tar på manualen. Tvällarna har i sin tur dragit stora c:a 50-60 cm långa vippor löpande under stämgången till den tidigare pedaltvæderlådans pumpettrådar. Den balk där dessa vippor har varit fästade finns delvis bevarad. Vipporna borttogs när Grönvallorgeln byggdes.

Pedaltvällramen sträcker sig något längre åt norr än manualdito. I södra änden är under pedaltvällramen ett pedalkoppel beläget som för sin i- och urkoppling har en motvikt av trä. Abstrakterna i pedaltvällramen är i ändarna förstärkta med tyg.

Registerandragen är förbundna med registersvärd av järn som drar nedåt direkt i slejferna. Svärden är ledade i en träbalk med genomgående axel. Slejfvändarna är förstärkta med en fasad platta av ek. Andraget till Trumpet 8' D är förbundet med slejfen via en tvärgående tväll av trä med järntvällarmar (Johannes Magnusson). Det finns inga synliga rester av registermekaniken för manual II resp. pedal som borttogs 1951, (några detaljer finns bevarade på kyrkvinden).

Mekaniken till manual II har fungerat som följer: Tangentens bakände har tryckt på en liggande L-formad vippa som i sin tur har dragit abstrakten via en tvällram (enl. uppgift från Grönvall i Bröderna Mobergs rapport) till öververkslådan. Vippbalken med vippor finns bevarad på kyrkvinden.

Væderlåda

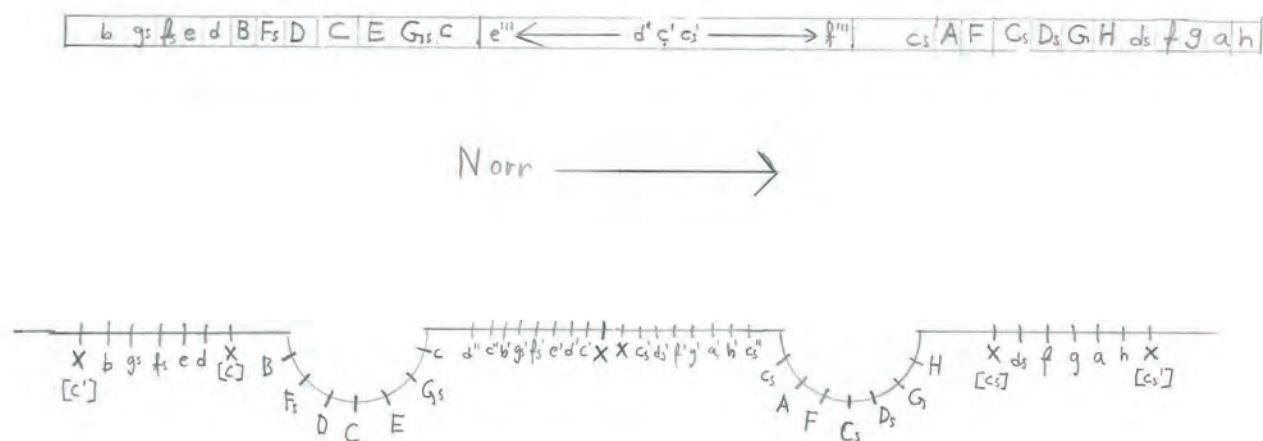
Den ursprungliga væderlådan av Schiörlin är bevarad och mycket lite förändrad i samband med tillbyggnaden 1865. Pipstockar och slejfer förefaller vara till största delen oförändrade. Trumpet 8' har

Vy av trakturen efter demontering av væderlådan. Foto: Bergenblad & Jonsson. *View of tracker action after removal of wind chest.*

Registratur från 1865. Registersvärden sannolikt ursprungliga. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Stop action from 1865 with possibly original swords.*

Kancell- och fasadindelning. Skiss: G. Grahn. *Partition of grooves and facade.*Principal 8⁻DOctava 4⁻ (urspr. Principal 4⁻B/D)Gedackt 8⁻Principal 8⁻bas (urspr. Qvintadena 8⁻)Spitzfjößjt 4⁻/8⁻ (två sleifer)Gamba 4⁻Qvinta 3⁻Octava 2⁻

Mixtur III (urspr. Mixtur IV på två sleifer)

Borduna 16⁻ (urspr. Trumpet 8⁻ B/D)Trumpet 8⁻ (urspr. Trumpet 4⁻B/Vox humana 8⁻D)Pipstocksindelning. Skiss: G. Grahn. *Partition of boards.*

flyttats till stocken för Trumpet 4⁻ B/Vox humana 8⁻D för att ge plats åt Borduna 16⁻. Slejftätningarna har vid denna genomgång ej kunnat besiktigas men är troligen orörda sedan 1865. Utanpå kancellbotten har Pehr Schiörlin i tätande syfte limmat skrivna papper från sin korrespondens och bokföring. I några kanceller har sprickor uppstått.

Det har tidigare antagits att väderlådan skulle vara flyttad något åt norr 1865. Det som vid närmare besiktning talar emot detta är att fasadpipstockarna till de mindre fälten är limmade direkt mot pipstocken för Principal 8⁻D och Gedackt 8⁻. I norra änden ligger pipstocksändan och fasadstocksändan i linje. Turellerna står i för-

Den ursprungliga väderlådan är bemålad med limfärg. Foto: R. Gullbrandsson.
Original wind chest.

Ventilkistan är i hög grad i originalsckick. Ventilerna av ek har ändrats till svansupphängning och fasats av i framkant 1865. Den vita färgen är sannolikt även från den tiden. Foto: R. Gullbrandsson. *The wind chest is in a highly authentic state, though the oak pallets were altered by Magnusson in 1865.*

bindelse med pipstocken medelst blykondukt. Dessa ser också ut att vara kvar i sin originalposition. Pipstocksskruvarna är av järn och är sannolikt ursprungliga. Platsen för Qvintadena 8' står tom i diskantdelen med rastbrädan bevarad. Borduna 16' står på en pålimmad förföringsstock ovanpå den ursprungliga stocken för Trumpet 8' (möjligen kan stockarna vara skiftade, vilket kommer att kunna undersökas i samband med restaureringen). Rasterbrädorna är till största delen oförändrade. Ventilkistan ser ut att vara bevarad i originalsckick förutom att den inuti och på utsidan målats med vit limfärg. På cancellramen ovanför spåntluckorna finns tonbokstäver

Väderlådan under utplockning av pipor. I förgrunden den 1865 omarbetade pipstocken för 'Trumpet 8'. Foto: Bergenblad & Jonsson. *The wind chest during removal of the pipes.*

Korrespondens till och från Schiörlin, använd av denne till att tätat väderlådans undersida. Foto: R. Gullbrandsson. *Correspondance of Schiörlin, which he has glued on to the under side of the wind chest.*

skrivna i blyerts (troligen 1865 eller senare). I senare tid har ett antal grova evakueringshål borrats i kancellramen ovanför spåntluckorna.

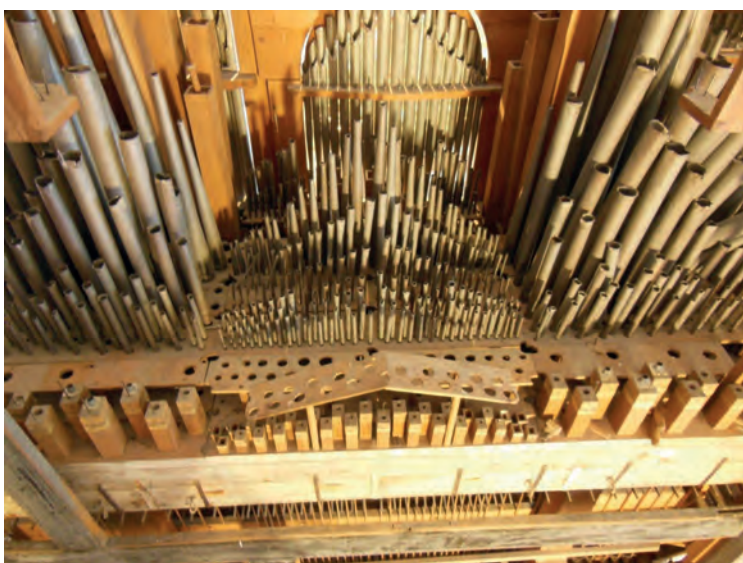
Spåntluckorna är alla ursprungliga med sina handtag av hampsnöre bevarade. Ventilerna är alla ursprungliga av ek med fasade framkanter. De är nu upphängda i ett stift bak och styrs i framändan mellan två stift. Belagen på ventilerna varierar mellan ett och två lager skinn. Pumpetpåsarna är limmade på en list som är fastspikad i ventilkistbotten. Från c' och uppåt består pumpetpåsarna av ett helt stycke läder. Pumpetgenomgången består av trästavar med ögla i vardera änden. Ventilfjädrar, pumpettrådar och öglor är alla av mässing.

Pipverk

Pipverket är till största delen ursprungligt från 1798 men kan till viss del vara omarbetat av Johannes Magnusson. Dessa åtgärder består till största delen av hopslagna fötter och mindre välgjorda lagningar i kärnfogarna. Vad beträffar kärnstick är piporna mycket lite förändrade. Hela pipverket är kraftigt sönderstämt med på sina håll stora revor i piptopparna. Nedan följer en preliminär sammanställning av i första hand Schiörlinpipornas skick. I sammanställningen nämns de pipor som särskilt avviker från ovan nämnda skador som är generella för hela metallpipverket. Likaså nämns antalet kärnstick och typ endast för de pipor där de förekommer, i övrigt är pipverket bevarat utan kärnstick. Eftersom hela orgeln lutar något bakåt har många pipor böjts i fötterna, skador som har förvärrats sedan 1993.

Närmast i bild står Trumpet 8' följt av Borduna 16'. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Closest stands Trumpet 8' followed by Borduna 16'.*

Mixtur III närmast i bild, följt av Octava 2, Qvinta 3', Gamba 4' och Spitzflöjt 4'/8'. Foto: Bergenblad & Jonsson.

Pipor ur Principal 4' och diskantpipor ur Principal 8' är placerade i fasaden. Foto: R. Gullbrandsson. *Pipes from Principal 4' and treble pipes from Principal 8' are placed in the facade.*

Principal 8' diskant

Den del av denna stämma som står i fasaden har vid detta tillfälle ej kunnat undersökas. I fasaden står c'-d''.

- ds'' - välbevarad topp, ngt. skadad kärnkant.
- e'' - mkt sönderstämd, välbev. intonation.
- f'' - välbevarad topp, ngt. skadad uppskärning.
- fs'' - dito.
- g'' - 2 raka + 3 sneda kärnstick, skadad kärna.
- gs'' - 3 små raka kärnstick.
- a'' - 2 kärnstick, omlödd kärnfog.
- h'' - 5 små sneda kärnstick.
- c''' - välbevarad topp, lagningar på fot.
- cs''' - 3 kärnstick, skadad kärnkant.
- d''' - 4 sneda kärnstick.

Gedackt 8'

Gedackten är helt av trä med förslagskilar på schiörlinskt vis på de större piporna. En del smärre lagningar är angivna nedan.

gs - reparerad med 2 skruvar.

- a - nytt förslag påspikat.
- h - nytt förslag påspikat, lagad med spik i toppen.
- cs' - förslag fäst m. 2 moderna skruvar.
- ds' - lagad m. spik och skruv i toppen.
- f' - ngt sprucken bakkant.
- g' - förslag fäst m. moderna skruvar.
- ds'' - förslag fäst m. tape.
- c''' - lagad m. spik och skinn.
- cs''' - lagad m. tape i toppen.
- e''' - lagad m. tape i toppen.

Principal 4'

Den del av stämman som står i fasaden är mycket välbevarad och ser ut att vara oförändrad sedan 1798. De yttersta piporna i sidofälten är blinda men har tonbeteckningar, (se s. 20). Av de pipor som står på lådan verkar de flesta ha omlödda kärnfogar; de flesta fötterna är hopslagna.

- c' - sned uppskärning, möjligen omarbetad.
- cs' - 5 kärnstick.
- d' - välbevarad kärna.
- ds' - kärnan ngt skadad.
- b' - några små raka kärnstick, mycket dålig kärnfog.
- h' - kraftigt hack i kärnan.
- c'' - 1 kärnstick.
- cs'' - 2 raka + 4 sneda kärnstick.
- d'' - 5 sneda kärnstick.
- ds'' - 4 sneda kärnstick.
- e'' - 2 små kärnstick.
- f'' - 4 sneda kärnstick.
- g'' - 5 sneda kärnstick, spräckt fot.
- h'' - skadad kärna, skadad av råttor i foten.
- d''' - ngt skadad kärnkant, spräckt fot.
- e''' - pipa märkt e, troligen från oktavkor i mixtur.

Qvintadena 8'

Denna stämma har omarbetats av Johannes Magnusson till att utgöra dels Principal 8'B (tenoroktaven) där piporna har öppnats och hattarna därmed gått förlorade samt att utgöra en del av Borduna 16'. Den del som utgör en del av Borduna 16' har av Johannes Magnusson kapats i längd c: a 6 toner varvid mensur och uppskärning stämmer med bordunamensur, därför förefaller intonationen av dessa qvintadenapipor vara till stor del intakt. Diskanten av Qvintadena 8' har lämnats tom med den ursprungliga rastbrädan bevarad. Basdelen av stämman har använts som Principal 8' bas med piporna kvar på sin plats. Nedan redogörs hur de bevarade qvintadenapiporna är placerade. Samtliga pipor i grova oktaven

Qvintadenapipor som av Magnusson omarbetats till Borduna 16'. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Pipes from Qvintadena 8', altered by Magnusson for use in Borduna 16'.*

från Qvintadena 8' är kraftigt krökta och skadade i fötterna p.g.a. orgelns lutning.

C = P8' cs
 Cs = P8' d
 D = P8' ds
 Ds = P8' fs
 E = P8' g, stämslits skuren
 F = P8' gs
 Fs = P8' f
 G = P8' e
 Gs = P8' a
 A = P8' b
 B = P8' h
 c = B16' f'
 cs = B16' fs'
 d = B 16' g'
 ds = B16' gs'

Krökta fötter på baspipor ur Quintadena 8'. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Deformed feet on Quintadena 8'.*

$e = B16' a'$
 $f = B16' b'$
 $fs = B16' h'$
 $g = B16' c''$
 $gs = B16' cs''$
 $c' = B16' e''$
 $cs' = B16' f''$
 $d' = B16' d''$
 $B16' ds''$

Spitzflöjt 4' bas/8' diskant

Denna stämma har mest hopslagna fötter i basoktaven av Spfl 4'B, i övrigt bättre bevararad så när som på några pipor nämnda nedan. Omkring 75-80 % av stämman är kraftigt sönderstämd.

Cs - ngt skadad i foten av rastbrädan.
 Ds - dito.
 G - dito.
 Gs - dito.
 B - skarvad i toppen, relativt öppen fot (omarbetad).
 H - 9 små sneda kärnstick.
 c - 8 små sneda kärnstick.
 cs - dito.
 d - dito.
 ds - 6 små sneda kärnstick.
 e - 7 st. dito.
 fs - 6 mycket små kärnstick.
 g - 8 raka kärnstick.
 gs - 7 små sneda kärnstick.
 b - dito.

Diskantpipor i Spitzflöjt 8'. Foto: R. Gullbrandsson. *Treble pipes in Spitzflöjt 8'.*

h - några kärnstick.

(8')

c' - 8 små sneda kärnstick.

cs' - dito.

d' - 9 st. dito.

ds' - 7 raka kärnstick, överlabiet något intryckt.

e' - 9 små sneda kärnstick, mycket välbevarad fot.

f' - 7 sneda kärnstick.

fs' - 7 raka kärnstick, mycket välbevarad fot.

gs' - 7 sneda kärnstick.

g' - 6 raka kärnstick, en av de bäst bevarade piporna i foten.

b' - 6 sneda kärnstick.

h' - 7 st. dito.

c'' - 6 sneda kärnstick.

cs'' - dito.

d'' - dito.

e'' - 8 st. dito, nersmutsad av droppande puts.

f'' - 5 sneda kärnstick.

fs'' - dito.

- g" - dito, mycket välbevarad fot.
 gs" - 4 kärnstick.
 a" - 5 st. dito.
 b" - 6 st. dito, mycket dålig kärnfog.
 h" - 5 sneda kärnstick.
 c" - 4 st. dito, nersmutsad av dropande puts.
 cs" - 5 kärnstick, kärnan ngt skadad i vänsterkanten.
 d" - 5 kärnstick.
 ds" - 4 st dito.
 e" - dito, skadad i foten av rastbrädan.
 f" - 4 kärnstick.

Gamba 4' med deformerade fötter och sönderstämda mynnningar. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Pipes damaged from a.o. tuning in Gamba 4'.*

Gamba 4' (trattformig)

Denna stämma är till 100 % kraftigt sönderstämd. Basoktaven är generellt skadad och böjd i fötterna p.g.a. väderlådans lutning. Omkring 80 % av stämman synes ha sekundärt hopslagna fötter. De kärnstick som finns i stämman är samtliga raka och återfinns endast från basen upp till h'.

- C - 6 kärnstick.
 Cs - 8 dito, uppskärning omarbetad, mkt. böjd fot.
 D - 8 kärnstick.
 Ds - dito, kärnan omarbetad, fasad, mkt. böjd fot.
 E - 9 kärnstick.
 F - 8 dito, fasat överlabium, mkt. böjd fot.
 Fs - 8 kärnstick.
 G - 7 dito, ngt. böjd fot.
 Gs - 7 kärnstick.
 A - 5 dito, böjd fot.
 H - 6 kärnstick, stämslits skuren i topp, välbev. labium.

c - 7 kärnstick, fasat överlabium.
 cs - 7 kärnstick.
 ds - dito.
 f - 6 kärnstick.
 g - dito.
 a - dito, märken på överlabium från kärnstickning.
 b - 4 kärnstick, kraftigt öppnad i foten.
 h - 5 kärnstick.
 c' - dito.
 e' - dito.
 f' - dito.
 fs' - dito + några extra kärnstick.
 a' - 4 kärnstick.
 b' - dito, grova kärnstick.
 h' - 3 kärnstick.
 c'' - skada på kärnkanten.
 e'' - omarbetad fot, ser färskt ut.
 g'' - skadad i foten av råttor.

Quinta 3'

Denna stämma är uppenbarligen en av de minst omarbetade i orgeln. Fötterna är överlag mindre förändrade än i andra stämmor, vissa pipor ser ut att vara i originalskick. De pipor som särskilt avviker nämnes nedan.

C - välbevarad fot.
 Cs - 8 raka kärnstick, välbevarad fot, stämslits skuren.
 D - skadad av råttor vid labiet.
 Ds - välbevarad fot.
 F - 6 raka kärnstick, mkt. välbevarad fot.
 Fs - mkt välbevarad fot.
 G - 7 kärnstick, välbevarad fot.
 A - 4 kärnstick.
 B - 8 raka dito.
 H - 6 sneda kärnstick, mkt. välbevarad fot.
 cs - 5 sneda kärnstick, skada i kärnkanten, välbev. fot.
 d - 5 sneda kärnstick.
 ds - 6 st. dito.
 e - 5 st. dito.
 f - 6 st. dito.
 fs - 5 st. dito.
 g - 6 st. dito. a - 7 st. dito. b - skrapad kärna.
 cs' - 5 kärnstick.
 b' - pipa märkt f, troligen från mixturens oktavkor.
 c'' - 3 raka kärnstick.
 cs'' - 2 st. dito.
 ds'' - ngt. omarbetat labium.

fs'' - skadad av råttor.

gs'' - dito.

b'' - troligen mixturpipa.

cs''' - skadad av råttor.

ds''' - fot märkt b'', överdel märkt ds'''.

e''' - pipa märkt h, troligen mixturpipa.

f''' - skadad av råttor.

Octava 2'

Denna stämma är i något sämre skick än Qvinta 3', men har dock mycket välbevarade kärnor i diskanten. Fötterna synes vara till c:a 80 % omarbetade.

C - bra kärnfog.

Cs - 8 raka kärnstick.

Ds - 6 sneda kärnstick, välbevarad fot.

E - 8 raka kärnstick.

F - 6 sneda dito, välbevarad fot.

Fs - 5 raka dito.

Gs - 7 raka dito, skadad fot.

A - 4 sneda dito.

B - 6 raka dito.

H - 5 små dito, skadad kärnkant.

c - 5 sneda kärnstick.

cs - 5 dito, skadad kärnkant, mkt. dåligt omlödd kärnfog.

d - skadad kärnkant.

ds - 6 små kärnstick.

e - bra skick.

f - 5 sneda kärnstick.

gs - skadad i foten av råttor.

a - 4 små kärnstick.

b - antydning till 4 kärnstick.

h - 3 kärnstick.

fs' - 3 sneda kärnstick, uppskuren fot.

a' - pipa märkt a, troligen från mixtur.

h' - kraftigt uppfläkt fot.

cs'' - pipa märkt cs, troligen mixtur, mkt. uppfläkt fot.

g'' - omarbetad vid labium och fot.

h'' - märkt c'', foten skadad av råttor.

cs''' - foten skadad av råttor.

e''' - dito.

f''' - mkt. skadat underlabium, mkt. dåligt lagad

Mixtur IV

Denna stämma var ursprungligen delad på två register, ett med oktavkor och ett med kvint- och terskor. Vid ombyggnaden 1865 har det ena oktavkoret borttagits och slejferna har kopplats ihop till

Uppsatser ur Trumpet 8' Foto: Bergenblad & Jonsson. *Bodies from Trumpet 8'*

en trekorig mixtur med oktav-, ters-, och kvintkor ($1'$, $4/5'$, $2/3'$). Mixturen oktavrepeterar på c' och c'' . Många pipor ur det borttagna oktavkoret har använts till kompletteringar av troligen trasiga pipor i principalkören och som pipor i översta delen av Trumpet 8'. Mixturen i övrigt synes vara den bäst bevarade stämman vad avser fothål och intonation. Någon detaljerad kartläggning har ej gjorts vid denna genomgång då detta bättre låter sig göras i samband med restaureringen då piporna kan läggas upp och sorteras i rätt ordning. Stickprov visar dock att de flesta pipor är välbevarade. I övrigt är stämman liksom alla andra sönderstämd.

Borduna 16'

Denna stämma står på den ursprungliga platsen för Trumpet 8', och har nu omfång $c-f'''$. På pipstocken har pålimmats en bräda med förföringar för B16'. Stämman utgörs av träpipor $c-e'$, av pipor från Qvintadena 8' $f-f'''$ (se vidare Qvintadena 8' ovan) samt metallpipor av JM $fs-f'''$. Träpiporna är av mycket god kvalitet med förslagskilar på Schiörlinskt maner.

Tillplattad uppsats från B i Trumpet 4'. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Flattened body from B in Trumpet 4'*

Trumpet 8'

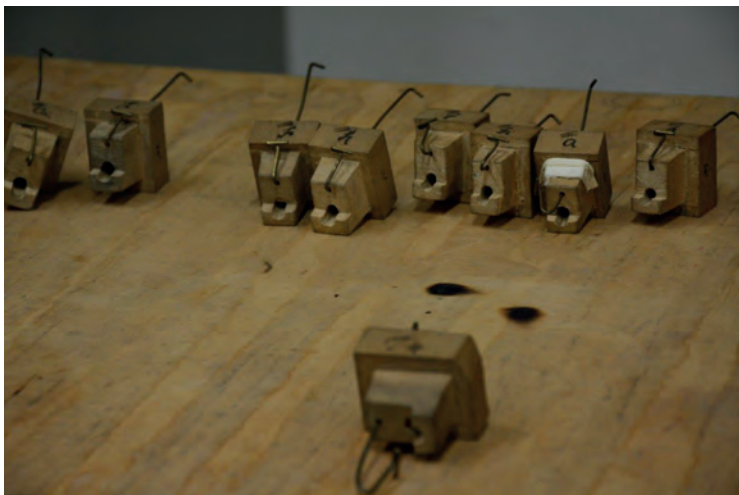
Trumpet 8' har i samband med Johannes Magnussons ombyggnad flyttats till platsen för tidigare Trumpet 4'B/Vox humana 8'D. Av Trumpet 4'B återstår endast en kopf från b, en tillplattad uppsats från B och ett munstycke. Från Vox humana 8'D återstår enstaka kopfer och stövlar. Trumpet 8' har trätuber C-F. Dessa tuber har troligen 1865 likt ventilkistans framkant vitmenats med limfärg.

Kopf ur diskanten på Trumpet 8' med hål som borrats upp 1865 för labialpipa ur mixturens borttagna oktavor. Foto: R. Gullbrandsson. *Block from Trumpet 8' with 1865 enlarged hole for a labial pipe.*

Belädrat munstycke ur Trumpet 8' Foto: R. Gullbrandsson. *Shallot with leather.*

Bevarade kopfer ur Trumpet 4'B (enbart b i förgrunden) och från Vox humana 8'D. Foto: R. Gullbrandsson. *Preserved blocks from Trumpet 4'B/Vox humana 8'D.*

Kopfer, diller och munstycken förefaller alla vara ursprungliga. Munstyckena är belädrade C-gs med troligen sekundär belädring på gs. Stämslitsar har skurits i tuberna på tonerna: fs, g, gs, d', ds', c'' och fs''. De översta sex tonerna (c'''-f''') har av Magnusson ersatts med labialpipor ur mixturens borttagna oktavor så när som en som är tillverkad av denne själv. Dessa har nerstuckits i uppborrade hål i kopferna. Diskantens tuber stöds av en troligen sekundär rastbräda.

Bevarat Magnussonmaterial

Följande sammanställning redovisar de delar av Magnussons öververk och pedal som borttogs 1951 och magasinerades på kyrkvinden. I avvaktan på vidare åtgärder har bevarade pipor sorterats och lagts upp registervis för att skapa en bättre överblick. Ett problem i samband med denna inventering är att samtliga pipor saknar både ton- och registerbeteckningar. Därför har träpipornas hemvist

Metallpipor från Magnussons utöning 1865 förvarade på kyrkvinden, före bygge av ny förvaring. Foto: R. Gullbrandsson. *Metal pipes from 1865 in the church attic.*

ej med säkerhet kunnat bestämmas då även en stor del av dessa saknas. Samtliga träpipor har förslagskilar på schiörlinskt manér; piporna har kunnat grupperas grovt då vissa har kilarna instuckna från vänster och andra från höger.

Mekanikdelar m.m.

- Nio stycken registerandrag av samma modell som de nuvarande i spelbordet. Dessa har sågats av en bit in på registerstängerna.
- En vippbalk med L-formade vippor till manual II med rester av avbrutna abstrakter.
- Samtliga tangenter till manual II med samma beläggning som manualen i spelbordet. Tangenter och belag är av mycket god kvalitet.
- Två kraftiga registersvärd av järn med rester av avsågade stänger.
- 23 stora ventiler av shellackerad furu med rak pappersklädd framkant till pedalen. Ventilerna är klädda med ett lager skinn och är märkta med blyertssiffror men saknar tonbeteckning.
- Ventiler till manual II av schellackerad furu med fasad pappersklädd framkant med tonbeteckning. Samtliga ventiler utom cs", g" och ds... är bevarade.
- En spärrventil samt ett kanalstycke.

Pipor

- 35 öppna trattformiga metallpipor tillhörande Corno di Bassetti 8', samt därtill hörande 4 st öppna trattformiga träpipor. Metallpiporna har skägg, vissa även lådskägg.
- 39 öppna cylindriska metallpipor tillhörande Flöjt 8' med tämligen vid mensur, mestadels utan skägg och relativt höga uppskärningar.
- 9 öppna cylindriska metalipipor av smalare mensur med skägg och smalare labiering troligen tillhörande Fugara 8'
- Större delen av de öppna metallpiporna har expressionsslitsar.

Basun 16' från 1865 på kyrkvinden. Foto: R. Gullbrandsson. *Basun 16' from 1865 in the church attic.*

- 37 metallpipor tillhörande Rörflöjt 8'
- 13 täckta större träpipor med korta fötter som torde ha tillhört Subbas 16', av samma typ finns ytterligare en kvarts pipa samt en söndersågad underdel till ännu en. De allra största piporna i subbasen förefaller ha sågats sönder och troligen använts till kanaler 1951. Dessutom finns två större stämproppar till subbaspipor. Förslagskilar instuckna från vänster.
- 12 öppna träpipor med korta fötter som kan ha tillhört Violoncell 8'; förslagskilar från vänster.
- 28 täckta träpipor med längre fötter av varierande längd och mensur där 3 st är krökta; förslagskilar från vänster.
- 4 täckta träpipor som skiljer sig från ovanstående genom smalare fötter och förslagskilar från höger.
- 12 öppna träpipor med längre fötter varav de 7 största är krökta; förslagskilar från vänster.
- 13 öppna träpipor med något smalare mensur än ovanstående; förslagskilar från höger.
- 9 träpipor av smal mensur och lägre uppskärning; förslagskilar från vänster.

Basun 16'

- 2 pipstockar med kromatisk uppställning med indelning C-A resp. B-h. Stockarna är bevarade med diller och kopfer; kopf och dill saknas på C, kopf saknas på h.
- Pipstockar och diller är av shellackerad furu med runda kopfer av lövträ. Munstyckena är runda av lövträ med belädring. Samtliga tungor är bevarade utom på C, h och c.
- Tuberna är bevarade så när som på en av de mindre. På de största tuberna saknas den krökta delen. Dessutom har ett stycke av två av tuberna ursågats ur mitten och målats svart (troligen ett försök till annan användning). I samband med inventeringen har tuberna sorterats.

Avstämningsmöte i Bergenblad & Jonssons verkstad i Nye. Åke Bergenblad och projektgruppen framför väderlådan, i samråd kring Schiörlins brev. Foto: R. Gullbrandsson. *Meeting of the project participants in the workshop of Bergenblad & Jonsson in Nye.*

Restaureringsrapport

av Åke Bergenblad, Robin Gullbrandsson och Mats Jonsson

Allmänt

Inför restaureringens slutprojektering 2014 stod valet mellan en fullständig restaurering av orgeln till dess originalskick eller en restaurering tillbaka till dess skick efter Johannes Magnussons om- och tillbyggnad 1865. Efter samråd mellan alla berörda parter beslutades att sätta ett återställande till 1798 års skick som målet för restaureringen. Detta beslut kan motiveras med att det Magnussonska materialet i orgeln inte håller samma kvalitet som Schiörlins, att det finns bättre bevarade enhetliga verk av Magnusson i andra kyrkor i stiftet och att Schiörlinorgeln tidsmässigt är nära integrerad med tillkomsten av dagens kyrkorum. Därtill innebar mängden originalsubstans mycket goda förutsättningar för en lyckad restaurering. Det beslutades att alla delar från Magnusson som demonterades från orgeln skulle ges en fullgod förvaring i kyrkan.

Generellt har animaliskt varmlim använts under restaureringen om inte annat anges nedan.

Orgelhuset under restaurering i verkstaden. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ case during restoration.*

Struktur/orgelhus

Fasadens sekundära sidostycken (1865) har borttagits. På norra gaveln har endast främre ramverk fått breddas. På södra gaveln har allt nytillverkats över spelbordet. På bakväggen har ramverk som fattades kompletterats. Mittstolpe fanns kvar på annan plats och har förlängts. Två luckor av skrubbylrad furu samt smidda gångjärn och lås har nytillverkats. En furulåda har tillverkats för att dölja luftkanalen.

Luftförsörjning

De befintliga och förmodligen sekundära kanalerna har använts. Spärrventilen plockades itu och tätades. Nytt andrag till spärrventilen tillverkades. I övrigt är hela bälgverket nytillverkat. Det är placerat på den förmodade ursprungliga platsen i läktarens norra del. Bälghuset utgörs av två kilbälgar utförda med förbilder från samtida Schiörlinorglar. Bälgarna är kopplade till en ljudisolerad fläktmotor men kan även trampas via två trampor på östgaveln. Bälghuset är klätt med kilsågade och skrubbylrade furubrädor, fästa med smidd spik. Lufttrycket är satt till 71 mm/vp, vilket är samma som för den restaurerade Schiörlinorgeln i Nässjö gamla kyrka (1795).

De nya kilbälgarna och lådan för fläktmotorn. Foto: R. Gullbrandsson. *The new wedge-bellows.*

Spelbordet före restaurering. Till vänster syns ursprungliga ytskikt med den svarta originalfärgsättningen. Inga spår fanns av ursprungligt pedalläge. Foto: R. Gullbrandsson. *The console before restoration. To the left original black paint.*

Undertangent med originalbelag av ebenholts. Tangentfront av trä från 1865. Foto: R. Gullbrandsson. *Key with original covering of ebenholts and secondary front.*

Manualen före restaurering. Utvändiga fanér är från 1865. Foto: Bergenblad & Jonsson. *The manual before restoration.*

Spelbord

Västra sidoluckan har breddats. Nytt ramstycke har monterats över pedalklaven. Diverse skador på skåpet har lagats. Nytt lock över tangenterna har tillverkats. Nytt notställ har tillverkats efter modell från Schiörlinorgeln i Vikingstads kyrka. Den ursprungliga pedalnischlådan påträffades på vinden och lagades före återmontering. Ny påbyggnad med lucka har gjorts för registermekaniken.

Nya registerskyltar har tryckts med förebild från originalskylt på Schiörlinorgeln i Jonsereds kyrka (tryckta av Old printing, Gränna). De är limmade med rågklister och placerade lutande enligt utförandet på orglarna i Jonsered och Ekebyborna kyrkor.

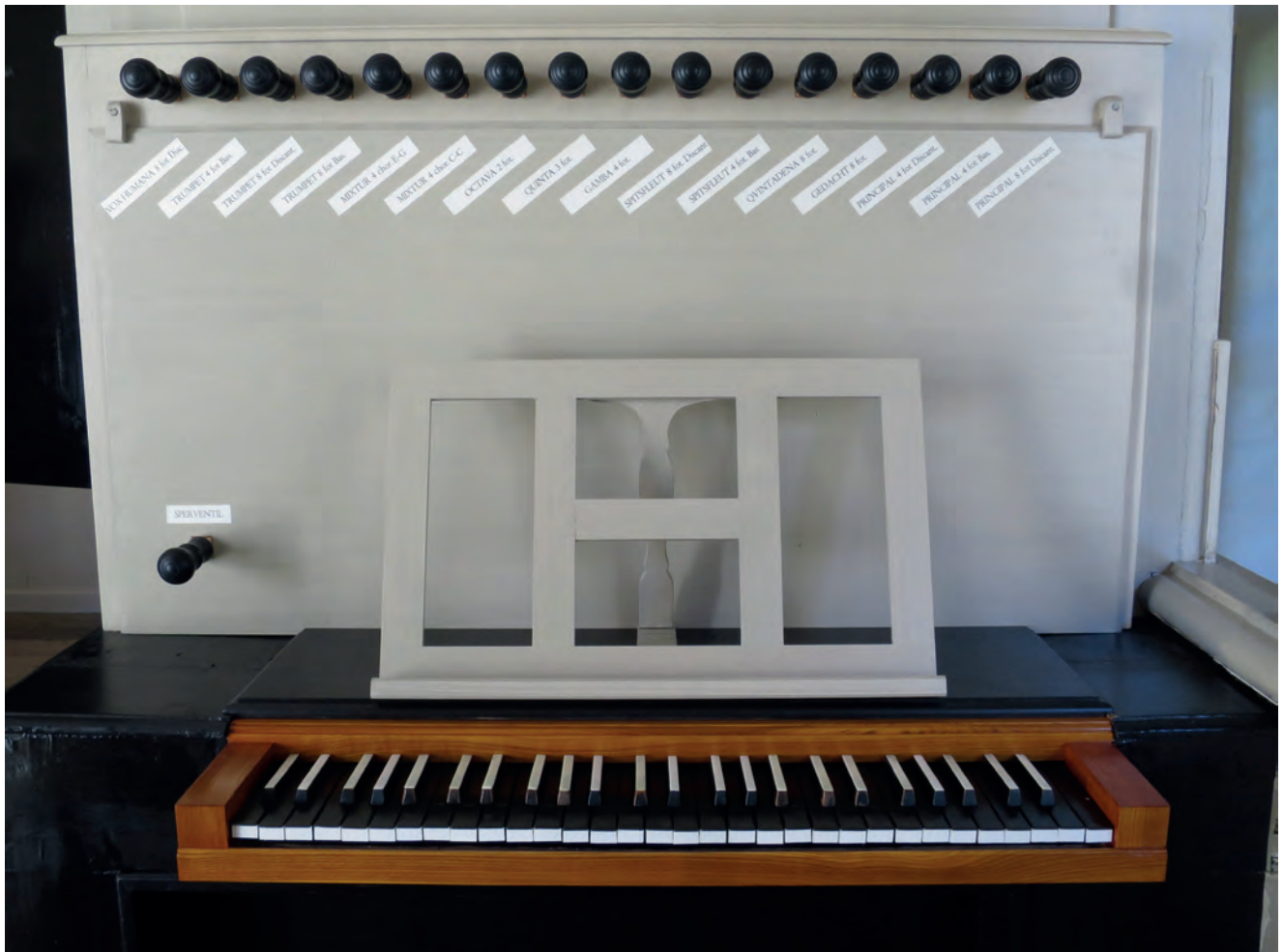
Klavbackarna till Magnussons andra manual demonterades och magasinades.

Klavbackarnas sekundära fanér (1865) togs bort. På backarnas insidor fanns de förmodat ursprungliga almfanären kvar och kunde bevaras på plats. Nya almfanér limmades på övriga ytor. Ny skjuvarlist.

Undertangenternas sekundärt (1865) på undersidan pålimmade klossar och fronter togs bort för att få rätt tangenthöjd. Nya tangentfronter av papper med tryckt heraldisk lilja av Schiörlinmodell limmades och ersatte furubitar från 1865. De undertangentbelag som fattades eller av Magnusson bytts mot belag av målat fruktträd ersattes med nya av ebenholts, totalt 5 st. Även saknade övertangentbelag har kompletterats med nya. Ett rörligt stabiliserande plattjärn har lagts på tangenterna.

Ny pedalkaviatur tillverkades som bihangspedal C–a med Schiörlins pedal i Ekebyborna kyrka som förlaga. Inga spår kunde hittas av hur pedalen var placerad i förhållande till manualen. Utifrån klavpositioner på andra Schiörlinorglar bestämdes att c i pedalen skulle svara emot c¹ i manualen.

Manual- och notbelysningen löstes med hjälp av små spotlights från Ljusdesign AB på ett specialtillverkat flyttbart litet stativ, allt målat i fasadkulören.

Spelbordet återställt till 1798 års skick med nya registerandrag av Schiörlinmodell och registerskyltar med förlaga från Shiörlinorgeln i Jonsered. Spelbordet har återfått ursprunglig färgsättning med bevarande av originalytor. Sekundära fanér på klavbackarna har bytts ut, liksom dito belag. Foto: R. Gullbrandsson. *The console after restoration, brought back to the original state. New drawstop rods and plates reconstructed in Schiörlin model.*

Detalj av manualen efter restaurering. Patinan på tangenterna har i hög grad värnats. Foto: R. Gullbrandsson. *Detail of the manual after restoration with preserved patina on the keys.*

Tangentfronterna från 1865 har ersatts med tryckta pappersfronter med lilja av Schiörlinmodell. Foto: Bergenblad & Jonsson. *The key fronts with new pressed paper reliefs in Schiörlin model.*

Kalkanttrampor till bälgverket. Foto: R. Gullbrandsson.
Pumping pedals for the bellows.

Rekonstruerad bihangspedal med förlaga från Ekebyborna kyrka. Den ursprungliga orgelpallen har fått svart kulör ovanpå äldre färgskikt och kompletterats med lösa träblock för att reglera sitt höjd. Foto: R. Gullbrandsson. *Reconstructed pull-down pedal. The original bench is brought back, painted black on top of more recent surfaces of colour and completed with loose pieces to adjust the level.*

Rekonstruerad vällbräda för den bihängda pedalen. Foto: R. Gullbrandsson. *Reconstructed roller-board for pull-down pedal.*

Traktur

Bihangskoppelmekaniken är nytillverkad efter utförandet på orgeln i Ekebyborna. Nya abstrakter har satts mellan vinkelbalk och tangenter/koppelvippor, förlagan är även här Ekebyborna. Allmänna justeringar har utförts på hela trakturen. I hålet i vällramens järnvinklar har placerats ett reversibelt skinn på icke dragande sida för att eliminera slammer.

Registermekanik

Skador på registersvärdens lagringsbalk har lagats. 4 svärd fattades och har nytillverkats. Ingen märkning finns så samtliga svärd har placerats efter bästa förmåga. Registerandragen är nytillverkade efter förlagor från andra Schiörlinorglar. De är ytbehandlade med Herdins spritbets och shellackerade.

Den ursprungliga vällramen till manualen. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Original roller frame.*

Detalj av ursprungliga abstrakter. Foto: R. Gullbrandsson. *Detail of original trackers.*

Väderlåda

Väderlådan uppvisade många sprickor i spunderna på båda sidor.

Ovansidan: Samtliga blindslejfer demonterades. Sprickor lagades med trä. Ingen generell avfräsning utan endast mindre planing med putskloss. Sprickor lämnades vid icke ljudande canceller. Fyra

Väderlådan före restaurering. Foto: R. Gullbrandsson *Wind chest before restoration.*

Väderlådans undersida efter restaurering med kompletterande skinntätningar. Foto: R. Gullbrandsson. *Under side of wind chest after restoration.*

Ventiler av ek, av Magnusson försedda med fasad framkant och svansupphängning. Foto: R. Gullbrandsson. *Pallets with changes made in 1865 (tail and reshaped front).*

Ventilkistans ovansida med cancellerna efter rentvättning. Den tvärgående balken demonterad. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Wind chest and grooves after cleaning.*

Detalj av cancell. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Groove.*

Ventilkistan efter restaurering. Rengjord med ny belädring på ventilerna, i övrigt oförändrad. Foto: R. Gullbrandsson. *Inner of wind chest after restoration, pallets left in their 1865 state.*

sprickor gjordes nya i tjockare väggar för att minska spänningar. Blindslejferna planades några tiondels millimeter. Nya trädymlingar limmades med vitlim. Slejfbannorna försågs med nya skinn på de ställen som tidigare varit belädrade. Hålen brändes enligt tidigare princip. Nya slejftätningar är av vävd filt.

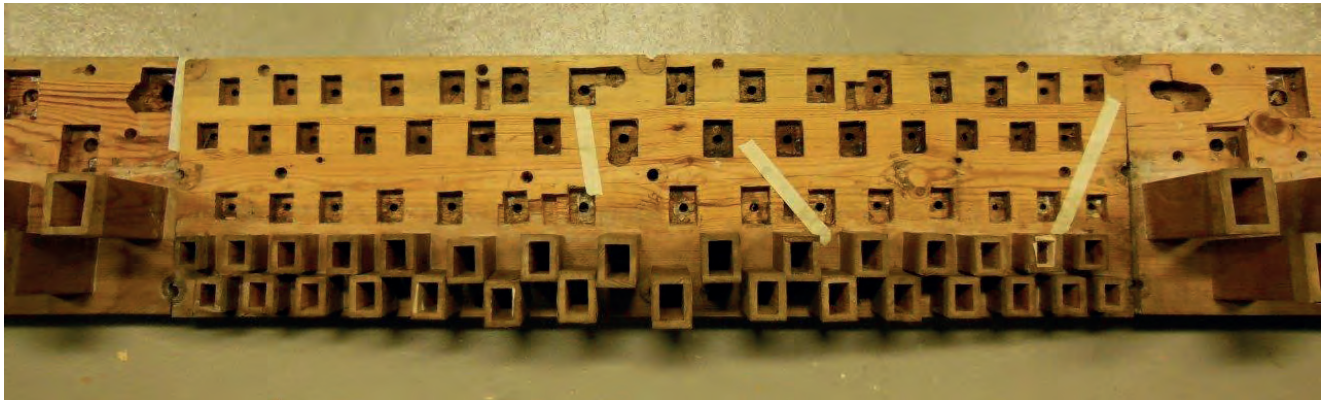
Ventilkistlock, balk och ventilstift demonterades. De ursprungliga dokumenten lämnades orörda förutom det som var upplimmat på balken. Före arbetenas påbörjande gjordes en fotodokumentation av alla brev (se bilaga 11). Ventilkistans sidor demonterades inte. Sprickor lagades med trä. Ingen generell avfräsning utan endast mindre planing med slipkloss. Sprickor lämnades vid icke ljudande canceller. Fem sprickor gjordes nya i tjockare väggar för att minska spänningar. Kancellernas ändar vid ventilsidan försågs

Väderlådans slejfbänor före restaurering. Foto: R. Gullbrandsson. *Slider bed before restoration.*

Slejfbänorna efter rengöring och montering av nya skinn och filtringar. Foto: R. Gullbrandsson. *Slider bed after restoration.*

Rörverksstocken före restaurering och återbörande av Trumpet 4'B/Vox humana 8'D på ursprunglig plats. Foto: Bergenblad & Jonsson. *Reed block before restoration.*

Rörverksstock efter restaurering. Foto: R. Gullbrandsson. *Reed stock after restoration.*

med varmlim för tätning, på motsvarande sida användes Plextol B 500, Rein-Acryldispersion. Ventilsåtena försågs med lammskinn som limmades med vitlim. Balken riktades och skruvades fast. Nya smala skinnremсор har limmats över sprickor på pappersdokumenten. Nya ventilstift gjordes och monterades. De sannolikt ursprungliga pumpetpåsarna var i bra skick och har lämnats orörda. Locket monterades.

Spontluckorna har fått justeras i storlek för att täta med pappersutfyllnad mellan trä och skinnpackning. Spontluckelåsens fästnitar har flyttats något för att avståndet till den övre niten ska stämma med avståndet i regeln.

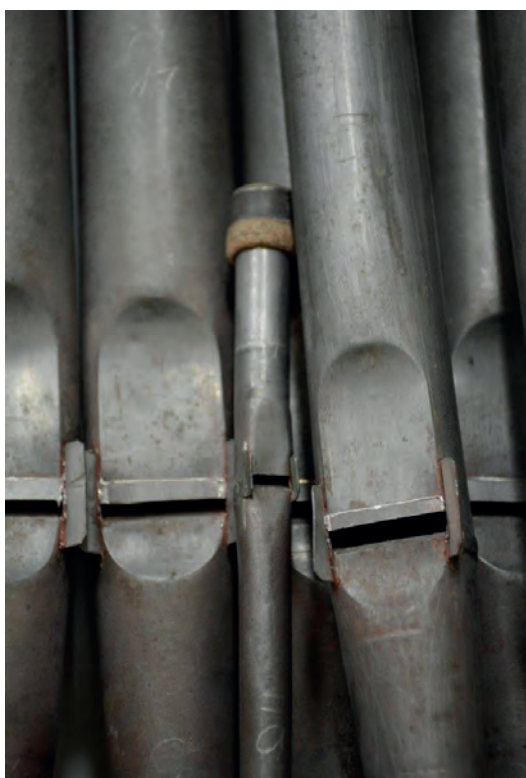
Ventilerna: Planades och försågs med två lager färskinn. Den sekundära utformningen med fasad framkant och stiftupphängning (från Magnusson 1865) behölls efter mycket diskuterande.

En ombyggnad till Schiörlins utförande hade inneburit att de kapats ned till rätt längd, men utförandet hade ändå inte blivit fullt autentiskt med mindre än att man måst tillverka helt nya ventiler. De till stor del sannolikt ursprungliga ventilfjädrarna behölls.

Den grå limfärgsbehandlingen på lådan (1865?) har tvättats bort med fuktig trasa utan kemikalier.

Mats Jonsson visar upp den återställda Qvintadena 8'. Foto: R. Gullbrandsson. *Mats Jonsson and the restored Qvintadena 8'.*

Uppskärningarna i Qvintadena 8' har återställts till sannolik ursprunglig höjd. Foto: R. Gullbrandsson. *Restored cut-up on Qvintadena 8'.*

Slejferna: Sekundärt pluggade hål har återöppnats liksom i lådan. Vissa slejfer var mycket ojämna vilket har kompenseras med att packningar har fått lyftas genom att papper har limmats under. Pipstockarna har riktats och försetts med slejftätningar. Den för Borduna 16' (1865) omarbetade rörverksstocken återställdes för den rekonstruerade Trumpet 4'B/Vox humana 8'D.

Exempel på lagade pipmynningar i Gamba 4'. Lödfärg ännu inte borttvättad. Foto: R. Gullbrandsson. *Repaired pipe tops.*

Pipverk

Här följer en kortfattad sammanfattning av åtgärderna på pipverket. Ny plåt göts, handhyvlades och sicklades i verkstaden. För redovisning av åtgärder på enskilda pipor hänvisas till bilaga 6.

Pipverket har gått igenom i sin helhet. Sönderstämda eller böjda pipor har rätats ut och sprickor lösts ihop. Där skadorna i pipmynningarna ej var möjliga att reparera har de skarvats med blyplåt för att inte skada intonationen vid senare stämning. Fothålen har i många fall omarbetats/slagits ihop 1865, men lämnades som regel utan åtgärd. Kärnstick från 1865 förminskades där så var möjligt genom att försiktigt driva ihop kvarvarande material. En del mycket små och sneda kärnstick (som skiljer sig mycket från Magnussons) förekommer på en del pipor i Principal 4' och 8', Qvinta 3', Octava 2' och Spitzflöjt 4'B. Det kan misstänkas att dessa är ursprungliga och lämnades således intakta. I Gamba 4' löddes sprickor och uppskärningar för stämning ihop.

De bevarade piporna i Qvintadena 8' återställdes i ursprungligt skick, varvid nya hattar tillverkades till basen (använda till Principal 8' 1865); de pipor som använts till Borduna 16' förlängdes med metall av samma legering och ytstruktur som pipan i övrigt. Av Magnusson avskurna överlabier löddes tillbaka och fick ny uppskärning. Den del av Qvintadena 8' som saknades rekonstruerades. Det noterades att legeringen i piporna innehöll mycket lite tenn, mindre än 5 %. Det var svårt att uppnå en så blyhaltig legering i

Mats Jonsson under tillverkning av uppsatser till Vox humana 8'D. Foto: R. Gullbrandsson. *Mats Jonsson making the new bodies for Vox humana 8'D.*

den nya plåten, varför en legering på max 10 % tenn godkändes.

Oktavkoret i mixturen som är borttaget rekonstruerades med användande av de pipor som finns bevarade på olika håll i orgeln. De pipor i övriga stämmor som saknades rekonstruerades. Mixturens slejf separerades åter så att den kan dras på två register C-c resp. E-G.

De toner i Trumpet 8' som hade ersatts av labialpipor återställdes som rörverkspipor. Kopparnas för labialpiporna förstörade hål (1865) limmades med rundstav i vilken nytt hål borrades. Den vita limfärgen på trätuberna borttvättades.

Uträtning av böjd pipa i Gamba 4'. Foto: R. Gullbrandsson. *Straightening of deformed pipe from Gamba 4'.*

Trumpet 4'B/Vox humana 8'D rekonstruerades efter förebild från Schiörlinorgeln i Nässjö gamla kyrka (1795). Härvid återanvändes den bevarade kopfen från Trumpet 4'B, tonen b, liksom ett återfunnet platt munstycke (låg under spelbordet) och en tillplattad uppsats från B. Plåtens legering är 10 % tenn. Till Vox humana kunde ett flertal bevarade kopfer och stövlar återanvändas.

Ett antal av labialpiporna har små tunna, glest och snett sittande kärnstick som kan vara ursprungliga. Här på pipa i Gamba 4'. Foto: R. Gullbrandsson. *Small, probably original nicks on pipe in Gamba 4'.*

Lagade mynningar på Gamba 4' och kompletterande stämhattar på Qvintandena 8'. Foto: R. Gullbrandsson. *Repaired tops on Gamba 4' and new canisters on Qvintadena 8'.*

Kopf från den omarbetade diskanten i Trumpet 8' som pluggats och försetts med nytt hål. Foto: R. Gullbrandsson.
Repaired block from Trumpet 8'.

Den rekonstruerade Vox humana 8'D tillbaka på ursprunglig plats. Foto: R. Gullbrandsson. *The reconstructed Vox humana 8'D.*

Den bevarade kopfen från b i Trumpet 4'B med ny stövel. Foto: R. Gullbrandsson.
The original block for b from Trumpet 4'B with new boot.

Tonhöjden kunde efter avslutad restaurering av pipverket fastställas till 450,7 hz vid ca 20° C. I samband med stämning skarvades för korta pipor på.

Orgelns baksida med de nya luckorna uppfällda, efter avslutad restaurering. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ from behind after finished restoration.*

Målningsarbeten

I ett tidigt skede av restaureringen diskuterades en eventuell återgång till orgelhusets ursprungliga färgsättning i svart vid sidan av befintliga förgyllda listverk och dekorationer. Församlingen beslutade dock att behålla den befintliga varmgrå färgsättningen från 1901, som hade förnyats vid den invändiga målningsrenoveringen 2014 (förgyllning rengjordes/konserverades). Dock kvarstod den svarta originalbemålningen från 1798 på baksidans ramverk och delar av spelbordet. Det beslutades att dessa originalytor endast försiktigt skulle bättringsmålas. Nyttillverkade luckor och delar av ramverk samt spelbord målades i samma svarta kulör med linoljefärg. Spelbordet täckmålades medan orgelhusets baksida målades något laserande i enlighet med originalytorna. På den del av spelbordet som var synlig även efter 1865 övermålades befintlig färg. På norra gaveln och ovanför spelbordet fortsattes fasadens grå kulör. En liten färgtrappa skrapades och sparades skymd mellan manual och läktarbröstning. Orgelpallen täckmålades med svart linoljefärg och sittytan behandlades med hårdvax och polerades. Bälghuset målades med linoljefärg i en brytning liknande väggkulören.

Ny diskret spot-belysning på flyttbart stativ målat i fasadkulören. Foto: R. Gullbrandsson. *New movable spotlights.*

Enkel visualisering av ursprunglig färgsättning på orgel och läktare inför diskussionerna om huruvida befintlig grå färgställning från 1901 skulle behållas eller ej. Skiss: R. Gullbrandsson. *A simple visualisation of original colour scheme on organ and empor.*

Magasinerat Magnussonmaterial

Överblivet material har placerats på kyrkans vind. Samtidigt har det sedan tidigare där magasinerade Magnussonmaterialet fått en mer skyddande placering i nya med duk övertäckta hyllor. Metallpiporna har satts i nytillverkade pipställ.

Sammanfattning

Under 2015–2016 har Pehr Schiörlins orgel från 1798 i Svenarums kyrka restaurerats. Orgeln hade då sedan många år varit obrukbar eftersom man använt sig av en orgel som byggdes 1951 bakom densamma på läktaren. Trots en om- och tillbyggnad genom Johannes Magnusson, Lemnhult, 1865 så kvarstod en mycket stor del av orgelverket från Schiörlin, varför det beslutades att målet för restaureringen skulle vara en återgång till 1798 års utförande. De Magnussonska tilläggen gavs en ordnad magasinering. Den ursprungliga dispositionen återställdes. Detta innebar att Qvintadena 8' återställdes efter att ha använts för Borduna 16' och Principal 8' av Magnusson. Trumpet 4'B/Vox humana 8'D rekonstruerades utifrån Schiörlinorgeln i Nässjö gamla kyrka samt bevarade rester. Oktavkoret i mixturen rekonstruerades. I övrigt handlade det om uträtning och lödning av sprickor i piporna. Bihängd pedal rekonstruerades och manuallraven restaurerades. Registerandrag nytillverkades efter schiörlinsk förebild. Väderlåda och regerverk gick igenom. Orgelhuset återsälldes till ursprungligt mått, lagades och kompletterades med nya luckor. Målning av nytt trä utfördes delvis i anslutning till bevarad svart originalbemålning. fasaden behöll dock den grå färgsättningen från 1901. Nytt bälghus med två kilbälgar, trampor och fläkt byggdes på läktaren.

Orgeln efter avslutade restaureringsarbeten i september 2016. Foto: R. Gullbrandsson. *The organ after finished restoration.*

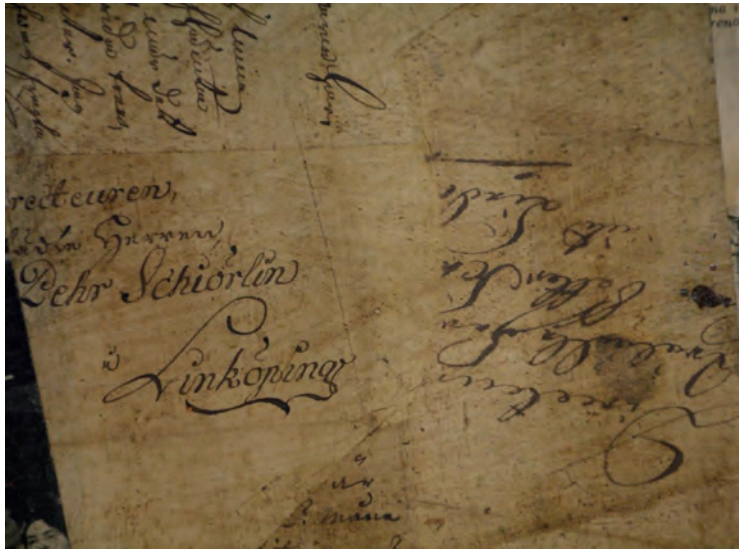

Fasaden efter restaurering. Foto: R. Gullbrandsson. *The facade after restoration.*

Summary

The organ from 1798 in the church of Svenarum, Småland, has been the object of restoration during 2015–2016. The organ was built by the renowned Linköping organ builder Pehr Schiörlin (1736–1815) and commissioned for the church by the family Stedt, owners of Hok estate in the parish. The installation of the organ was the final step of a long term remodeling of the church in classicist style. The organ of Schiörlin consisted of 8 whole and 5 half stops on one manual and pull-down pedals. The organ is integrated in the barrier of the empor and the console is placed on the southern gable. The original color of the organ was – as for the furnishing of the whole interior – painted in black with leaf gold on decorations and profiles. The black colour was changed to grey in the whole church 1901, a colour scheme retained in the latest renovation 2014. In 1865, the organ was enlarged and partly rebuilt by the local organ builder Johannes Magnusson (1804–1875) from Lemnhult. He added a 3-stop pedal and a 4-stop oberwerk with separate manual. The Quintadena 8' was reused for Borduna 16' and Principal 8'. The Trumpet 4'B/Vox humana 8'D was dismantled and the Mixtur IV was diminished to III. The organ case was somewhat widened to fit the oberwerk. The drawstop rods were renewed. The original bellows were replaced by new ones.

In 1951 a new pneumatic organ was built by Grönvall behind the Schiörlin organ. The pedal and oberwerk of Magnusson were dismantled and stored away, the wind chest of the Schiörlin organ connected to the new one. After this date, the Schiörlin organ was left without maintenance, thus becoming unplayable after some years. The first steps towards a restoration were taken already in the 1980s, without result though. The question of restoration awoke

Del av Schiörlins korrespondens på väderlådans undersida. Foto: R. Gullbrands-
son. *Part of Schiörlin's correspondance on the wind chest.*

again with the interior renovation of the church in 2014.

The aim of the restoration – undertaken by the organbuilders Bergenblad & Jonsson in Nye – was to bring the organ back to the original disposition and shape of 1798. This was motivated by the very high grade of preserved original substance. All dismantled material from 1865 is now properly stored in the church attic. The organ case regained its original size. Two wedge-bellows were reconstructed. The air pressure is 71 mm, the same as in the Schiörlin organ of Nässjö old church (1795). The original manual was restored and a new pull-down pedal built (after the Schiörlin organ in Ekebyborna church). New drawstop rods were made in Schiörlin style. The original wind chest was examined and restored. The 1865 remodeled pallets were left in their actual state. Correspondance from Schiörlin was found glued on to the wind chest. The pipes were generally straightened and cracks repaired. Qvintadena 8' was restored. The missing chorus in the Mixtur was reconstructed. Trumpet 4'B/Vox humana 8'D was reconstructed according to the one in Nässjö old church and some small remnants. The pitch is 450,7 hz at 20° C.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet. Stockholm.

Jönköpings läns musei arkiv.

Tryckta källor och litteratur

Edholm, D. 1985. *Orgelbyggare i Sverige 1600–1900 och deras verk*. Stockholm.

Erici, E & Unnerbäck, A. 1988. *Orgelinventarium*. Stockholm.

Handbok om vård och underhåll av piporglar. 2013. Stockholm.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	433-8733-2014
Jönköpings läns museums dnr:	178/2014
Byggherre:	Byarums pastorat
Projektledare:	Thomas Niklasson, Växjö
Entreprenör:	Bergenblad & Jonsson orgelbyggeri AB, Nye
Målare:	Anne Håkansson's måleri AB, Gränna
Program:	Göran Grahm, Lidingö
Rapportansvarig:	Robin Gullbrandsson
Antikvarisk medverkan:	Robin Gullbrandsson
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Vaggeryds kommun
Socken:	Svenarums socken
Fastighetsbeteckning:	Svenarum 2:1

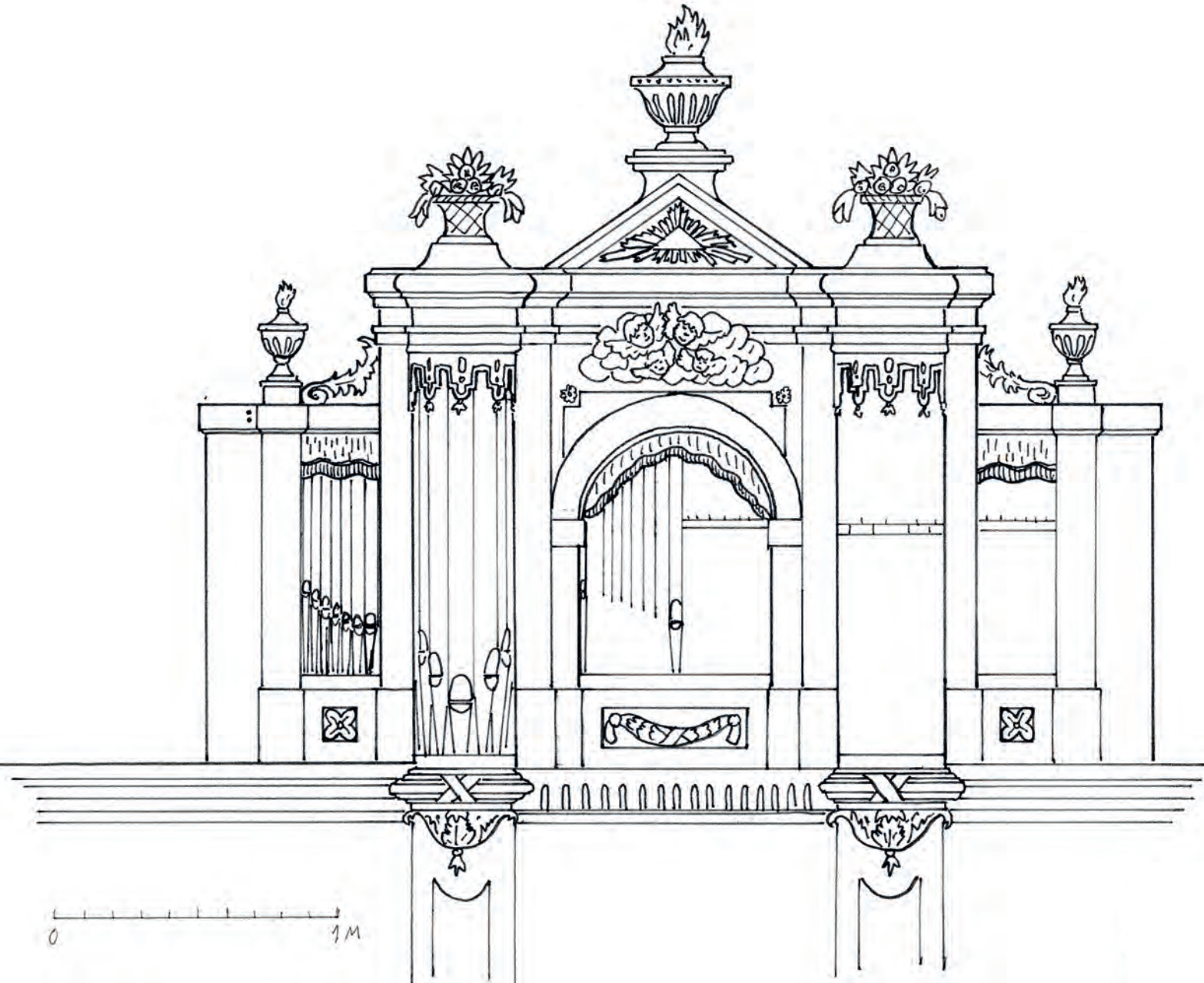
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Bilagor - Dokumentation och handlingar

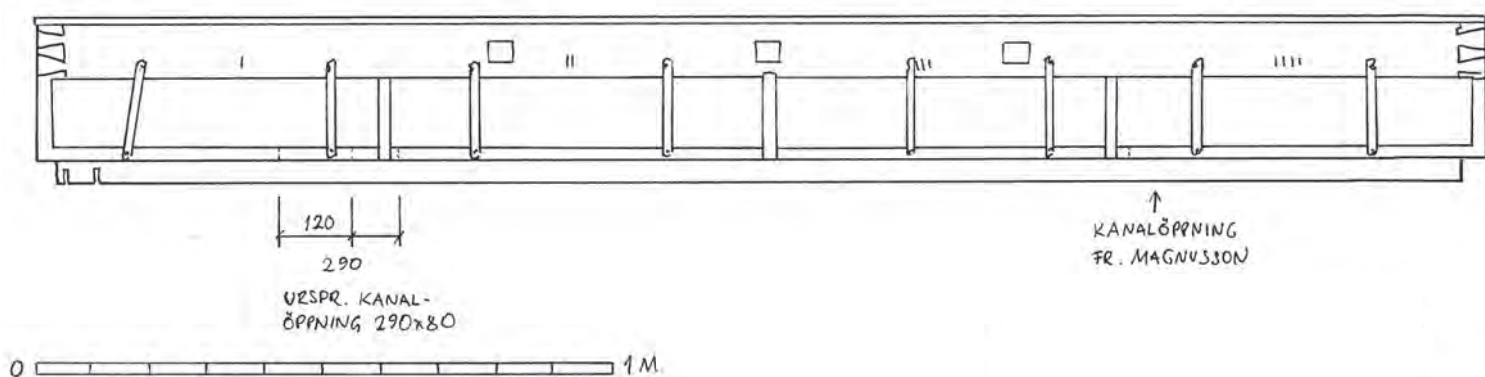
1. Uppmätningar (R. Gullbrandsson 2014–2016).
2. Fasaduppmätning (N. Fredriksson 2016-04-26).
3. Dokumentation av väderlåda (N. Fredriksson & R. Gullbrandsson (2016-04-25).
4. Dokumentation av pipverk (N. Fredriksson 2016-04-25-2016-04-26).
5. Omkretsar labialverk (N. Fredriksson 2016).
6. Pipverk, skador och åtgärder (Bergenblad & Jonsson 2016).
7. Äldre handlingar (ATA & JLM).
8. Restaureringsprogram (G. Grahm 2014).
9. Länsstyrelsetillstånd (2015-02-11).
10. Ritningar bälgverk och spelbord (Bergenblad & Jonsson 2015).
11. Schiörlins korrespondens på väderlådan (renskrift R. Gullbrandsson).
12. Protokoll och slutintyg (JLM 2015-2016).
13. Kort orgelterminologi.

1. Uppmätningar

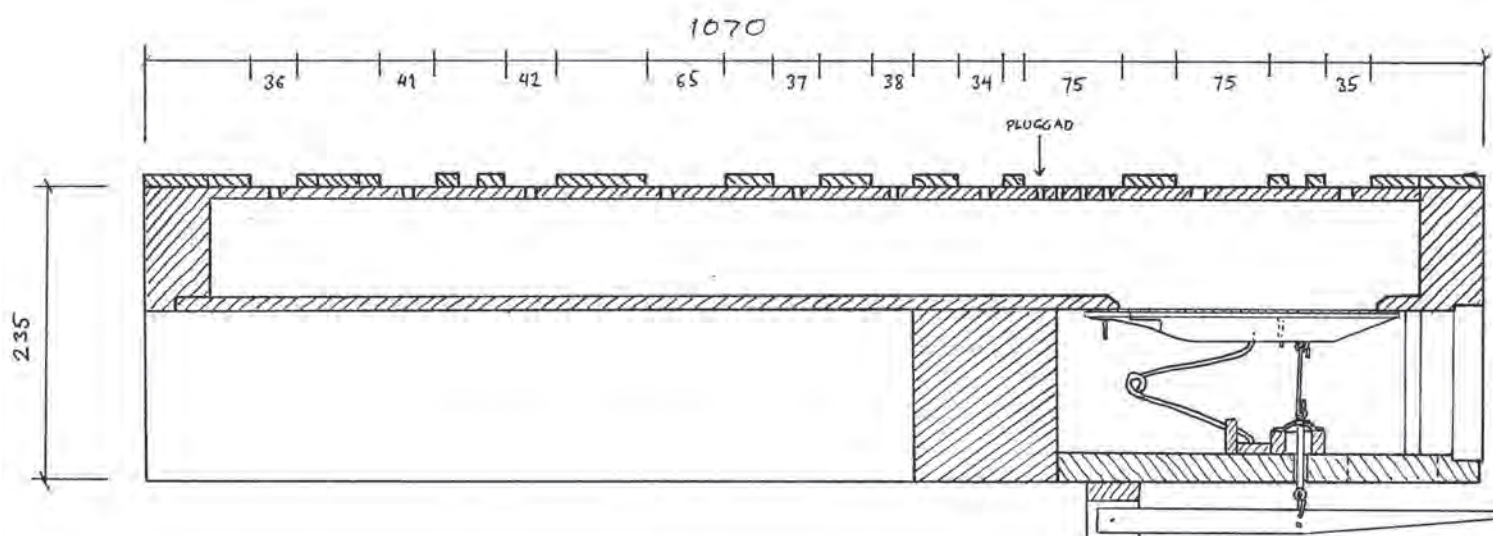
av Robin Gullbrandsson

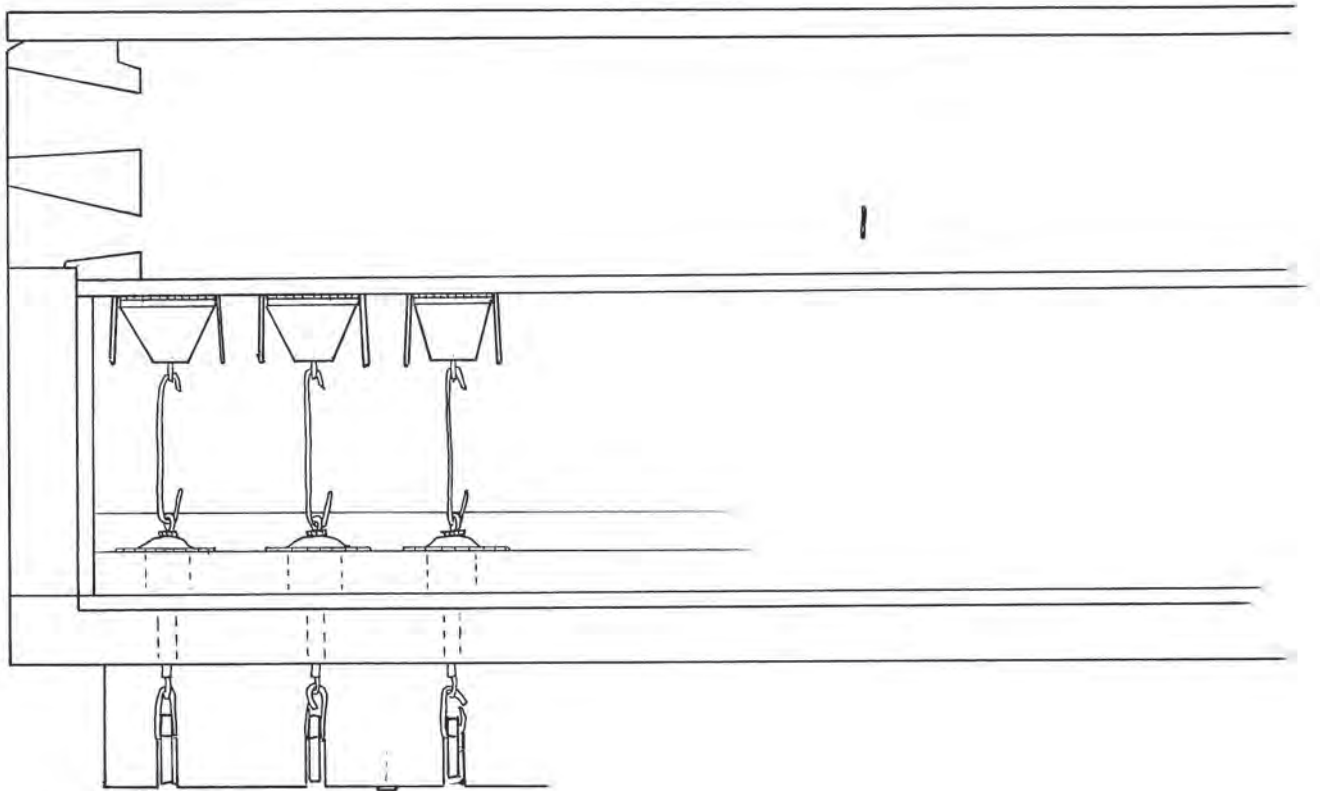
Fasaduppmätning av Schiörlinorgeln, Svenarums kyrka, Småland, i skala 1:20 (här något förminskad). Utförd av R. Gullbrandsson 2014-04-08.

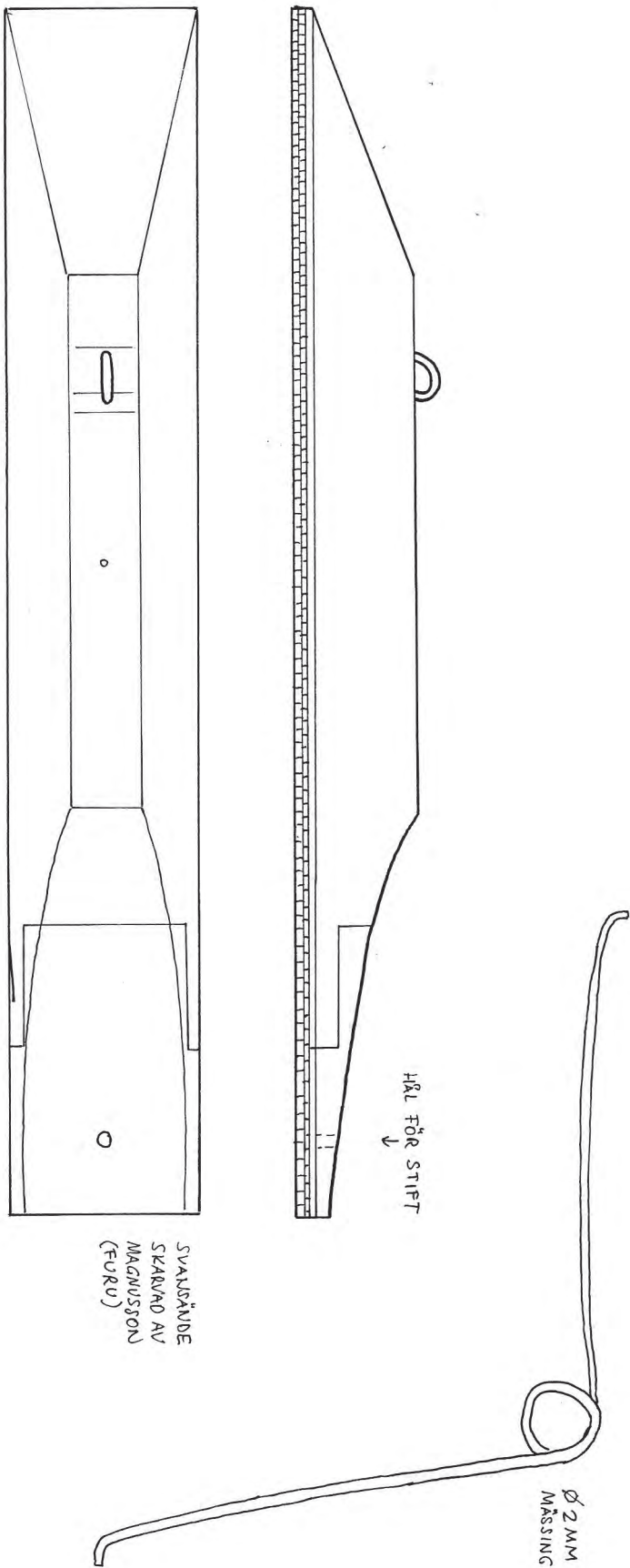
Väderlåda, skala 1:10 (här förminskad), uppmätt 2016-02-12 av R. Gullbrandsson.

Tvärsektion av väderlåda, skala 1:5 (här förminskad), uppmätt 2016-02-12 av R. Gullbrandsson.

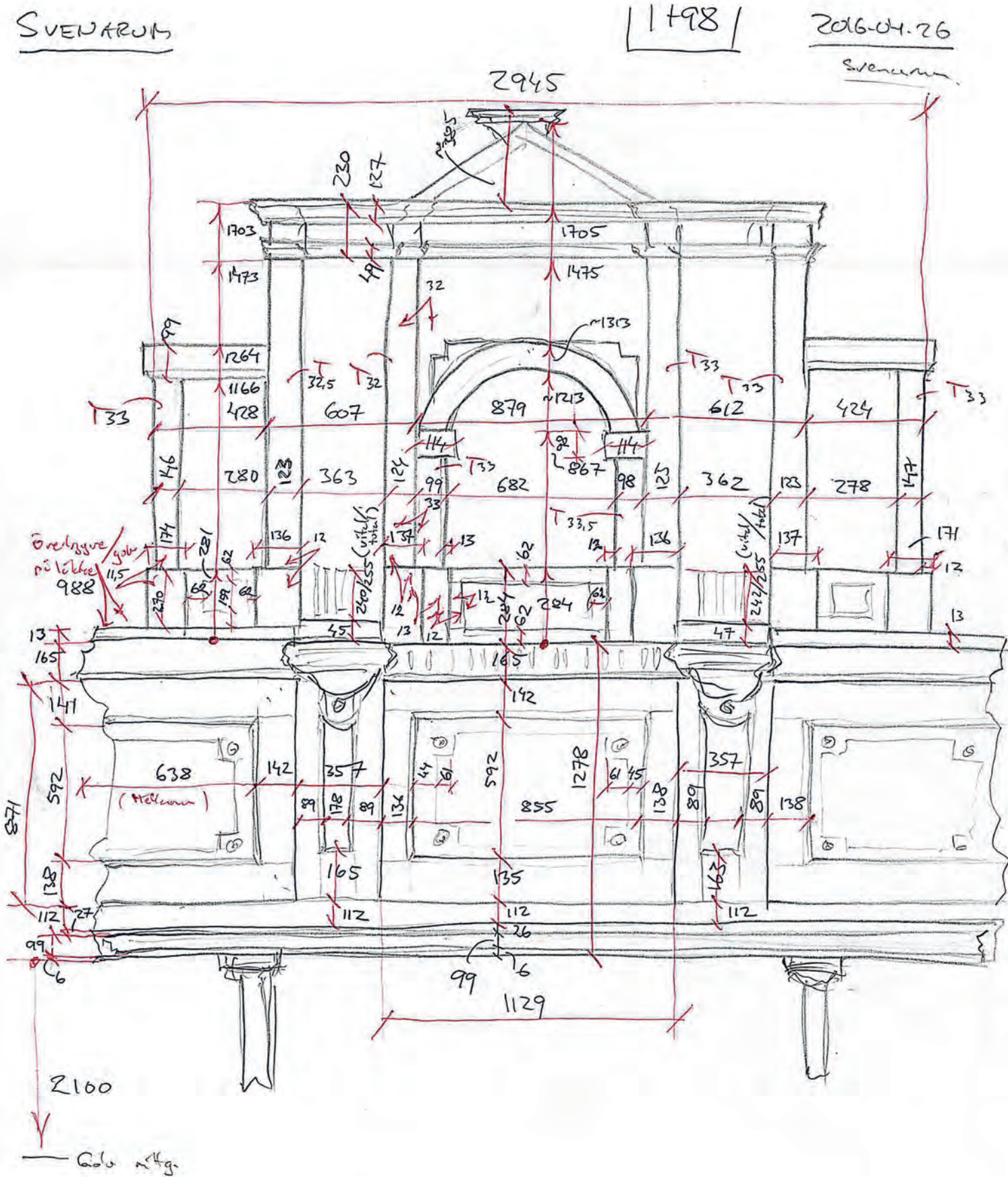
Längdsektion, del av väderlåda, skala 1:2, uppmätt 2016-02-12 av R. Gullbrandsson.

Ventil och ventiltjäder, skala 1:1, uppmätt 2016-02-12 av R. Gullbrandsson.

2. Fasaduppmätning

av Niclas Fredriksson (2016-04-26)

3. Dokumentation av väderlåda

av Niclas Fredriksson & Robin Gullbrandsson (2016-04-25)

<u>SVENARUM</u>		<u>Kancellordning</u>		<u>2016-04-25</u>			
				<u>Nye</u>			
I	b 64	c ³ 832	III	cs ¹ 1293	cs 1748	Robin Gullbrandsson & Niclas Fredriksson	
	gs 114	d ³ 858		ds ¹ 1327	A 1818		
	fs 172	c ³ 881		fi 1361	-F 1884		
	e 232	b ² 907		g ¹ 1394	Cs 1957		
	d 292	gs ² 928		a ¹ 1425	IV Ds 2033		
	B 356	fs ² 958		h ¹ 1455	G 2102		
	F# 422	e ² 983		cs ² 1487	# 2167		
	D 489	d ² 1012		ds ² 1511	ds 2231		
	C 568	c ² 1038		f ² 1540	f 2296		
	E 637	b ¹ 1067		g ² 1568	g 2352		
II	Gs 709	gs ¹ 1098		a ² 1593	d 2408		
	C 775	fs ¹ 1130		h ² 1615	h 2462		
		e ¹ 1161		cs ³ 1642	Kancellisorg yttre 2520 x 1069		
		d ¹ 1196		ds ³ 1666			
		c ¹ 1233		fs 1689			

Kancellordnings och delning (kancell/c/c) mätt från kancellberg norra gavelkanten.

Kancellisorg: norra H 95 B 51,5
södra 98,5 x 52,5

östra 97 x 51,5
västra 95 x 50,5

Tapper, gånggård i längstycken, norrkant avst. från norrande (från kancell-delning) och dimension (m):

N 784 x (43 x 36)

M 1239 x (42,5 x 37)

S 1694 x (42,5 x 36,5)

Ventilkista, sorg/skiltstycken höcklekar 33, 30,5, 31,5, 31,5, 33,7

Ventilkistans inre dimensioner H 114 D 309

Sportluckeöppningar mkl. falsar i ramstycken (i):

I 563 x 124,5 II 636,5 x 124,5 III 569 x 123,5 IV 628 x 123,5

Sportluckor m. fasade kanten.

I 18,3 bjl. 562 längd 124 höjd. II 634 x 124,5 III 566,5 x 123,5

IV 626,5 x 124

SVENARUM
VÄDERLÅDA

2016-04-25
Robin Gullbrandsson
Niclas Fransson

Slippositioner mätt från västra kancellarens ytterkant till resp.
slipfä västra kant

Vox H 8'D 50

T 4'B 90

T 8'D 163

T 8'B 201

M 4c 279

≈ 323

O 2' 373

Q 3' 443

G 4' 521

Sp 8'D 600

Sp 4'B 632

S 8'(d.?) 736

P 8'B? 835

P 4'D 894 ?

P 4'B 943

P 8'D 979 P 2'D?

Kancellbredder

Verhållslängder

f_s^0 17

F_s 22,5

C 26

C^0 22,5

C''' 9

f_s'' 10

C'' 10,3

f_s''' 12,2

C' 14,2

cs' 15,2

f' 13,3

cs'' 10,7

f'' 10,0

cs''' 10,5

f''' 10,2

cs^0 24

F 24,7

C_s 25,7

f^0 18,3

203 Slitens brygen från
kancellarens västra kant = 79

Majoriteten slip är av pumpstål

N sek. 118 x 80
vädermgång

S 119 x 80
vädermgång

"Bentelbrädet" tj. 23,5

2016-04-25

RG LNF

SVENARUMStjärter tj.

Mixer 9,3

"

"

"

" grönjände

Pipstockar tj. 46,5 (50/50)KLAVIATUR

Klavbackar:

yttre bred 849

inne " 761

Basbacken bred 44

Diskant " 44,5.

Höjd 68,5

Höjd Angolv till undersida 820
klavback.

4. Dokumentation av pipverk

av Niclas Fredriksson (2016-04-25–2016-04-26)

SVENARUM

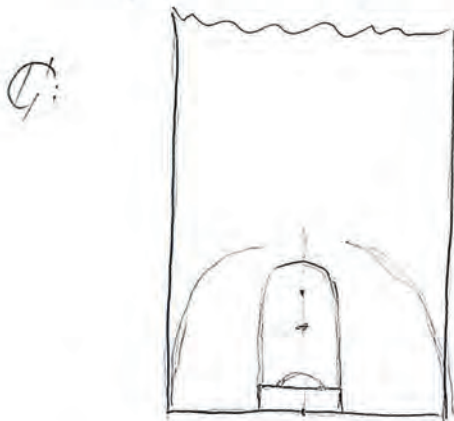
2016-04-25

Pr. 4'	C	UL W	UL H	Cut-Up	Width UL	Nye	
						Kärnför	Kant.
	$\frac{1}{2}$ s	62,3	112	15,7	1,1	63,5°	6,5
	c	50,5	91,5	12,5	1,06	63,5	5,3
	$\frac{1}{4}$ s	37,5	69	9,7	0,83	59	4,0
	f _s	28,5	52,7	7,5	0,65	58	3,5
	h	24,8	45	6,3	0,52	55	3,4
	c'	22,3	41	7	0,65	55	3,0
	f _s '	16,3		4,7	0,60	55	2,3
	c ₂	12,3		3,7	0,59	53	1,8
	f _s 2	9,3					
	c ₃	7		3,3	0,34 [Top]	53	2,0
				2,5	0,32 [T]	51	1,7

Generellt: Arkhollanderis hake kärnor m. påsättning.

Kärna: Rå gjuten undersida, brunkant färdig.

Ingen tillverkningskonstrukt, vass kärnbrunkant.

Inneverkspipor: c' med ritade måttöglor; alla svaga fält pressade iacet, $\frac{1}{2}$ påsatta kärnor.

Liksom: Pr. 8'D (både färdig och rå) från senaste pipor med ytterst små, fina kornstök.

Se foto på text. d₁ och f₂.

SVENARUM2016-04-25Nye

<u>P. 8' D'</u>	ULW	ULH	Cut-up	Well th.	Karfas	Kantg.
c'	38	69,5	9,3	0,63	58	5,5
f _s '	29,5	54	7,7	0,63	61	4,3
c ²	22	39	5,5	0,55	58	3,5
d ²	20,5	41 [17]	4,7	0,53	59	3,2
d _s ²	19		5,3	0,45	58	2,7
f _s ²	16,5		4,5	0,51	58	2,3
c ³	12,3		3,7	0,69	56	1,7

c' - d² i prosp., B^x och H^x lände.

d²-f_s på lände.

Fasadpipor med påsallade kärnor.

Tygade kärnor, i förh. t. uppsk ca 1/2.

Smått rännrörspipor med fyllnadsade linsettleder; fasadpipor med riktade mullbägeluber.

Ytterst små, fina och sneda kornstrukt; från höger till vänster. Liktande typ som i både Östankelby och i Västergö (där också kärnor i rätt tygade).

2016-04-26Nye

<u>Qd. 8'</u>	ULW	ULH	Cut-up	Well th.	Karfas	Kantg.
C	72	128	16,5	1,0 / 1,34	61	2,0
f _s	54,5	97,5	12,7	0,8 / 0,96	66	5,7
c	42,5	79,5	x	0,68 / x	66	3,3
f _s	32,5	59,9	x	0,50 / x	63	3,0
c'	26,5	47	x	0,68 / x	66	2,5
a ²	9	x	2,5	x / x	63	1,5

Q - c' + a² bevarade.

Påsallade kärnor Q-f_s, f_s g₀ - planc ovanför.

I princip inget kornstrukt; endast i riktade och där är både typer, dvs. gyltast fina sneda resp. i la Magnotta (Jfr. Bil. 16').

Riktade mullbägeluber Q - c'.

SUEVARUM

2016-04-25

Q5' Tilsv. som Q3; endest tonbeteckningar för tonhöjd;
applikerade på pipstruktur på kärna, fot och kropp;
dvs. storleken av "C".

Ritide multisiglas α -f; lincelliste f^0 -f₃.

Pericardial tumor t.o.u. also.

Ytterst fine, konstruktive som i P. 8' D. m. f. f. s. u. c. 3 + 30 sedn. v. enkelte pipe ned en strøk.

	ULW	ULH	Cut-up	WLLTL	Lag-agg	Lag th
C	46.5	84	11.7	1.07	63	5.5
F ₅	36	65.5	8.7	0.91	61	5.0
c	27.5	52	7.3	0.80	61	3.5
f ₅	21.5		6.7	0.69	61	3.3
c'	16		4.5	0.50	58	2.7
f ₁	12		3.5	0.45 [7]	56	1.7
c2	8.7		3.2	0.42 [7]	53	1.7
f ₃₂	6.3		2.5	0.41 [7]	53	1.5
c3	4.7		2.1	0.39 [7]	53	1.3

$$\underline{0,2'}$$

So P_1, P_2 and P_3 are Q3 in principle.

Polide mulligebiler $\text{C}-\text{C}$; larett $\text{C}=\text{C}$ -fr.

Kärnor och fjädrar som i närheten stannar.

Kändt för att typer, dels samme som funne i Bul. 16' (Mugurusa) og dels de ystet for og endo som i andre stannor; se foto av $\overline{F}$, $\overline{F_s}$, A og Cs samt B .

Greater 4 cho

$$1 + 1 + \frac{4}{5} + \frac{2}{3}$$

Dep. C-h, c' od cz

[illegible]

Känstök endast i någon större pipan; dels små fin snick
och dels av Magnusen.

SVENXROM

2016-04-26

NUE

Ged. 8'	W (10)	Dpt (10)	Front H	UL H	Cut up
Ø	77	97	129	100	25
F ₂	59	73.5	113	81.5	20
c	45.5	53	89	62.5	16
f ₃	36.5	44	73.5	54	12
c ¹	29.5	36	54	37	10
f ₃ ¹	21.5	26.5	47.5	28	6
c ²	17	21.5	~ 47	23	5.5
f ₃ ²	12.5	17	36.5	18.5	4
c ³	11.5	13.3	31	15.5	3.7

Kritförelag αg^0 ; $g_5 - f_3$ ett stycke.

Kärnor: Ø - h : fure och ek; frukt ek, fot och huvudkärna fure
 $\bar{c} - \bar{e}$: fot och kärna i ek,
 $f^{\bar{c}} - f^{\bar{e}}$: fot och kärna; ek.

Kroppar: Ø - $g_5^{\bar{c}}$; fure; $a^{\bar{c}} - f^{\bar{e}}$ ek.

SVENARUM

T/B

2016-04-26

Sp.f. L'B.	ULW	ULH	Cut-up	σB	σT	$\sigma T@$	Wellth.	length.	Arg.	N4E
C	59	106	13,5	97	22,5	1047	0,99/1,38	6,3	56	
T ₃	44	84	11,5	74,5	16,7	736	0,82/0,98	3,7	58	
c	34,5	61,5	8,3	49	19,2	536	x/0,67	4,0	56	
f ₃	28,5	48,5	7,5	40,3	15,1	377	0,55/0,77	3,3	55	
h ₀	23,5	43,5	6,1	35	13,2	273	0,45/0,71	3,5	51	

Spetsbågelbrev, ev. alla ritade i en ev. de två mörta (b₀ och h₀)
fitt provande (eller abot löst/svagt ritade).

Påskallade kärnor, bred påskallning.

Konstrukt: många helt utgång, några med abot från (som ifrån övriga
och: D. Skerby och Högberg) och i de Magnussen. Se foto av golvge

Sp.f. B'D

T/B

Sp.f. B'D	ULW	ULH	Cut-up	σB	σT	$\sigma T@$	Wellth.	length.	Arg.
c'	36	61,5	8,5	48,5	19,1	536	0,68/0,74	4,3	58
f'	27,35	48,3	6,7	39,8	15,5	377	0,74/0,77	3,3	56
h'	23,5	45	6,6	34,4	12,7	274	0,80/0,85	3,0	50
c ²	22,5	41,5	6,3	33,5	13,4	250	0,67/0,72	3,0	50
f ₃₂	18	33	4,7	27	11,5	168	0,57/0,53	2,5	50
c ³	14,2	29,5	3,7	23,2	10,3	110	0,56/0,58	2,3	50

Ritade spetsbrev c' - h'; fitt provande spetsbågelritade c' - f'.

Påskallade kärnor, (bredd bieder) c' - b', fr. h' på översta.

Konstrukt som övriga stannor; se foto av c'.

SVENARUM

2016-04-26

Gämbel

NME

	ULW	ULH	Cut-Up	ØB	ØT	ØT@	[I/t] Wellth.	length	Ang.
C	43,5	72,5	12,3	56	75	1125	1,13/0,175	5,3	65
F ₃	33	60,5	10	44	58	803	1,04/0,178	4	Beck.
c	25	49	8,7	35	43,5	558	1,01/0,172	3,0	53
f ₃	19,5	36,5	5,2	27	34,5	390	0,78/0,162	2,3	53
c	14,5		4,5	20,2	26,4	268	0,56/0,172 [!]	2,3	53
f ₃	11,5		4,5	16,5	20,5	187	0,55/0,163 [!]	1,7	50
c ²	9,1		3,2	13	16	139	x/0,56	1,5	50
f ₃₂	6,6		2,6	10,1	12,6	98	x/0,40	1,3	50
c ³	5,7		2,47	7,2	9,5	68	x/0,47	1,0	50
f ₃	4,3		1,62	7,08	9,2	51,5	x/0,39	1,0	50

Ritade med sigelblad C-40; lastet c-f₃.Svetsning c-f₃.Påskedd kantar C-c⁰, omgå skita c-c⁰f₃

Konstrukt som i Bd 16' (Mognen) och
 i vissa fall av de äldre, och främre typer.
 Sekundärt höjda uppställningar (syns i
 murgarna)

SVERNARUM

2016-04-26

RÖRVERK		Shelllet	B.W.	BD	Tongue	Th.B.	Th.T	WB	NVE WT.	L.
Tr. 8'	C	21,7		17,8		0,86	0,91	20,7	18,8	132
	F _s	17		14		0,67	0,80	16,4	14,4	109
	c	13,8		11,8		0,46	0,41 [1]	13,3	11,0	85,2
	f _s	11,5		10,6		0,34	0,37	11,2	9,4	66
	c ⁻	7,7		9,7		0,28	0,27	8,0	6,0	53
	f _s ⁻	7,7		5,8		0,16	0,16	6,1	5,2	42
	c ⁼	ny				ny				
	f _s ⁼	ny				ny				
	c ⁼	ny				ny				
	F _s	10,7		12,0		0,32	0,54 [1]	11,1	9,6	62

Instycket F_s gennett (skroth); tunga gennett men ej med
katklippte horn (ev. Regressor?).
En köpf, b^o, gennett (skroth); övriga nya.

Woxhuv. & dlat

c ⁻	ny			ny					
c ^s	9,3	7,2		0,24	0,23	7,8	6,6	48,3	
f _s ⁻	ny			ny	0,11				
g ⁻	7,3	5,8		0,32	0,22	6,2	5,7	39,5	
c ⁼	6,2	4,8		0,16	0,16	5,3	4,5	34,5	
f _s ⁼	5,7	4,6		0,16	0,17	5,0	4,2	27	
h ⁼	5,1	4,0		0,10	0,11	4,2	3,6	23	
c ² -f _s	ny			ny					

5. Omkretsar labialverk

P. Schiörlin, Principalmensurer

Omkretsar

av Niclas Fredriksson

	1798					
	Svenarum					
Key Note	Pr 4'	Pr 8 D	Blinda	Q 3'	O 2'	Qd 8'
Name						
8' C						
C#						
D						
D#						
E						
F						
F#						
G						
G#						
A						
A#						
B						
4' c	258,0					295,0
c#	245,0					280,7
d	234,0					265,0
d#	224,5					257,0
e	215,0					245,0
f	205,0					233,0
f#	196,5					224,0
g	187,5			190,0		215,0
g#	181,0			182,0		206,5
a	173,0			174,0		198,3
a#	166,0		166,3	166,7		190,3
b	158,0		159,0	160,7		
2' c1	151,5	153,0	152,0	155,0	154,5	176,0
c#	147,0	146,3	146,0	148,5	147,3	168,3
d	139,0	139,3		141,0	141,3	159,0
d#	133,5	134,7		134,7	134,3	152,7
e	127,0	127,7		127,7	128,0	146,7
f	122,0	122,7		123,0	124,0	139,0
f#	117,0	118,0		119,0	119,0	133,7
g	113,0	112,7		114,7	114,0	130,0
g#	107,0	108,0		109,0	109,0	125,0
a	102,7	103,7		104,0	104,0	119,0
a#	99,0	99,0		99,0	99,0	113,7
b	95,7	96,7	95,5	96,3	96,0	109,0
1' c2	92,0	92,0	92,0	92,0	92,3	105,0
c#	88,3	87,0	88,3	88,7	88,3	
d	82,3	83,0		82,5	83,0	
d#	80,0	80,0		80,3	80,0	
e	77,3	77,7		77,3	77,3	
f	74,0	73,5		73,3	74,0	
f#	70,5	70,3		70,3	70,7	
g	68,0	68,3		67,7	68,0	
g#	65,0	65,0		64,7	64,3	
a	62,7	62,7		62,3	62,7	
a#	59,7	59,7		59,5	59,7	
b	57,5	58,0		57,0	56,7	

1/2' c3	55,3	55,3		55,0	55,0	
c#	53,0	53,0		53,0	52,7	
d	50,0	50,3		49,5	50,3	
d#	48,3	48,5		48,3	48,3	
e	46,0	46,7		46,3	46,0	
f	45,0	44,7		44,0	44,7	
f#	43,0			43,3	43,3	
g	41,5			41,3	41,7	
g#	40,0			39,7	40,0	
a	38,3			38,0	38,0	42,7
a#	37,0			37,0	37,0	
b	35,0			35,0	34,3	
1/4' c4	34,0			34,7	31,5	
c#	33,0			33,3	29,0	
d	31,3			31,3	26,0	
d#	30,3			30,3	25,0	
e	29,0			29,3	23,0	
f	28,3			28,3		
f#				26,3		
g				25,7		
g#				24,0		
a				23,3		
a#				22,3		
b						
1/8' c5						
c#						
d						
d#						
e						
f						
f#						
g						
g#						
a						
a#						
b						
1/16' c6						

6. Pipverk, skador och åtgärder

av Åke Bergenblad & Mats Jonsson

Principal 8' D - Svenarum

	Åtgärder
c'	
cs	
d	
ds	
e	
f	
fs	
g	
gs	
a	
b	
h'	
c''	
cs	
d	
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskador i mynning lagade. Ny flik ilödd i mynning.
a	Stämskador i mynning lagade. Lödsöm lagad.
b	Stämskador i mynning lagade.
h''	Stämskador i mynning lagade.
c'''	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade. Hål på fot lagat.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f'''	Utan åtgärd

Principal 4' - Svenarum

	Åtgärder
C	
Cs	
D	
Ds	
E	
F	
Fs	
G	
Gs	
A	
B	
H	
c	
cs	
d	
ds	
e	
f	
fs	
g	
gs	
a	
b	Spricka vid stämslits lagad.
h	
c'	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskador i mynning lagade. Nya stämflikar som saknades ditlödda.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Stämskador i mynning lagade. Sprucken lödsöm lagad
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Utan åtgärd
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Utan åtgärd
h'	Utan åtgärd
c''	Utan åtgärd
cs	Utan åtgärd
d	Utan åtgärd
ds	Utan åtgärd
e	Stämskador i mynning lagade. Sprucken lödsöm lagad
f	Utan åtgärd
fs	Utan åtgärd
g	Stämskador i mynning lagade. Hål på fot lagad.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Stämskador i mynning lagade.
h''	Stämskador i mynning lagade. Hål på fot lagad.
c'''	Sprucken lödsöm lagad
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Stämskador i mynning lagade. Hål på fot lagad.
e	Sprucken lödsöm lagad
f'''	Utan åtgärd

Gedacht 8´ - Svenarum

	Åtgärder
C	
Cs	
D	
Ds	
E	
F	
Fs	
G	Nyttillverkad.
Gs	
A	
B	
H	
c	
cs	
d	
ds	
e	
f	
fs	
g	
gs	
a	
b	
h	
c´	Förslaget planslipat och omlimmat.
cs	Förslaget planslipat och omlimmat.
d	Förslaget planslipat och omlimmat. Spikar i ryggen borttagna.
ds	Förslaget planslipat och omlimmat. Papperstättning i övre kropp borttagen.
e	Förslaget planslipat och omlimmat.
f	Förslaget planslipat och omlimmat.
fs	Förslaget planslipat och omlimmat.
g	Förslaget planslipat och omlimmat.
gs	Förslaget planslipat och omlimmat.
a	Förslaget planslipat och omlimmat.
b	Förslaget planslipat och omlimmat.
h´	
c´´	Förslaget planslipat och omlimmat.
cs	Förslaget planslipat och omlimmat. Limning i mynning lagad.
d	Förslaget planslipat och omlimmat.
ds	
e	
f	
fs	Förslaget planslipat och omlimmat.
g	
gs	Förslaget planslipat och omlimmat.
a	
b	Förslaget planslipat och omlimmat.
h´´	Förslaget planslipat och omlimmat.
c´´´	Förslaget planslipat och omlimmat.
cs	Förslaget planslipat och omlimmat. Sprickor i mynninng lagade.
d´´´	
ds´´´	Förslaget planslipat och omlimmat.
e´´´	Förslaget planslipat och omlimmat. Sprickor i mynninng lagade.
f´´´	

Qvintadena 8' - Svenarum

	Åtgärder
C	Fot riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
Cs	Fot riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
D	
Ds	
E	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
F	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt. Hanka borttagen. Vinkellöd. av kropp återställd.
Fs	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
G	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
Gs	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
A	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
B	Riktad. Sekundär stämslits lagad. Pipan förlängd. Ny hatt.
H	Pipan saknas, nytillverkad.
c	Uppskärning nedlödd.
cs	Uppskärning nedlödd.
d	Uppskärning nedlödd.
ds	Uppskärning nedlödd.
e	Uppskärning nedlödd.
f	Uppskärning nedlödd.
fs	Uppskärning nedlödd.
g	Uppskärning nedlödd.
gs	Uppskärning nedlödd.
a	Uppskärning nedlödd.
b	Uppskärning nedlödd.
h	Uppskärning nedlödd.
c'	Uppskärning nedlödd.
cs	Pipan saknas, nytillverkad.
d	Pipan saknas, nytillverkad.
ds	Pipan saknas, nytillverkad.
e	Pipan saknas, nytillverkad.
f	Pipan saknas, nytillverkad.
fs	Pipan saknas, nytillverkad.
g	Pipan saknas, nytillverkad.
gs	Pipan saknas, nytillverkad.
a	Pipan saknas, nytillverkad.
b	Pipan saknas, nytillverkad.
h'	Pipan saknas, nytillverkad.
c''	Pipan saknas, nytillverkad.
cs	Pipan saknas, nytillverkad.
d	Pipan saknas, nytillverkad.
ds	Pipan saknas, nytillverkad.
e	Pipan saknas, nytillverkad.
f	Pipan saknas, nytillverkad.
fs	Pipan saknas, nytillverkad.
g	Pipan saknas, nytillverkad.
gs	Pipan saknas, nytillverkad.
a	Uppskärning nedlödd.
b	Pipan saknas, nytillverkad.
h''	Pipan saknas, nytillverkad.
c'''	Pipan saknas, nytillverkad.
cs	Pipan saknas, nytillverkad.
d	Pipan saknas, nytillverkad.
ds	Pipan saknas, nytillverkad.
e	Pipan saknas, nytillverkad.
f'''	Pipan saknas, nytillverkad.

Spetsfleut 4' / 8' - Svenarum

	Åtgärder
C	Stämskador i mynning lagade.
Cs	Stämskador i mynning lagade.
D	Överlabium lagat i sidan.
Ds	Utan åtgärd.
E	Utan åtgärd.
F	Utan åtgärd.
Fs	Utan åtgärd.
G	Utan åtgärd.
Gs	Utan åtgärd.
A	Utan åtgärd.
B	Utan åtgärd.
H	Stämskador i mynning lagade.
c	Utan åtgärd.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Utan åtgärd.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Stämskador i mynning lagade.
h	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
c'	Stämskador i mynning lagade.
cs	Utan åtgärd.
d	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Utan åtgärd.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
b	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
h'	Stämskador i mynning lagade.
c''	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Stämskador i mynning lagade.
h''	Stämskador i mynning lagade.
c'''	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
d	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
ds	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
e	Stämskador i mynning lagade.
f'''	Stämskador i mynning lagade.

Gamba 4' - Svenarum

	Åtgärder
C	Stämslits lagad.
Cs	Stämslits lagad. Överlabiets sidor lagade. Pipfoten öppnad och riktad.
D	Stämslits lagad. Pipfoten förstärkt med tenn i veck.
Ds	Stämslits lagad. Fotsöm lagad.
E	Stämslits lagad. Hål på ryggsöm lagat.
F	Stämskador i mynning lagade. Underlabie lagat i sidan.
Fs	Stämskador i mynning lagade.
G	Stämskador i mynning lagade.
Gs	Stämslits lagad.
A	Stämslits lagad.
B	Stämskador i mynning lagade.
H	Stämslits och stämskador i mynning lagade.
c	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämslits lagad.
d	Stämslits och stämskador i mynning lagade.
ds	Stämslits lagad.
e	Stämslits lagad.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämslits lagad.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämslits lagad.
a	Stämslits och stämskador i mynning lagade.
b	Stämslits lagad.
h	Stämskador i mynning lagade.
c'	Stämslits lagad.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämslits lagad.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Utan åtgärd.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Utan åtgärd.
gs	Utan åtgärd.
a	Utan åtgärd.
b	Utan åtgärd.
h'	Stämskador i mynning lagade.
c''	Stämskador i mynning lagade.
cs	Utan åtgärd.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Utan åtgärd.
f	Utan åtgärd.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade. Hål på fot lagat.
gs	Utan åtgärd.
a	Stämskador i mynning lagade. Spricka på fot lagad.
b	Stämskador i mynning lagade.
h''	Utan åtgärd.
c'''	Utan åtgärd.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Ny mynning.
ds	Utan åtgärd.
e	Stämskador i mynning lagade.
f'''	Utan åtgärd.

Quinta 3' - Svenarum

	Åtgärder
C	Stämslits lagad.
Cs	Stämslits lagad.
D	Stämskador i mynning lagade. Skada på överlabiet lagad.
Ds	Stämslits lagad.
E	Stämslits lagad.
F	Stämslits lagad.
Fs	Stämslits och stämskador i mynning lagade.
G	Utan åtgärd.
Gs	Stämslits lagad.
A	Förlängd.
B	Stämslits lagad.
H	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
c	Stämskador i mynning lagade.
cs	Förlängd.
d	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade. Ny halvmåne ilödd i mynningen.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Ny mynning.
h	Stämskador i mynning lagade.
c'	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Utan åtgärd.
e	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskador i mynning lagade. Ny halvmåne ilödd i mynningen.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Pipan saknas, nytillverkad.
h'	Utan åtgärd.
c''	Utan åtgärd.
cs	Utan åtgärd.
d	Utan åtgärd.
ds	Utan åtgärd.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskada lödsöm i mynning lagad. Skada på fot lagad.
g	Utan åtgärd.
gs	Skada på fot lagad.
a	Utan åtgärd.
b	Utan åtgärd.
h''	Stämskador i mynning lagade.
c'''	Stämskada lödsöm i mynning lagad.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Pipan saknas, nytillverkad.
f'''	Utan åtgärd.

Octava 2' - Svenarum

	Åtgärder
C	Utan åtgärd.
Cs	Stämslits lagad.
D	Stämskador i mynning lagade.
Ds	Stämslits lagad.
E	Utan åtgärd.
F	Litet hål vid mynningen lagat.
Fs	Stämskador i mynning lagade.
G	Stämskador i mynning lagade.
Gs	Stämskador i mynning lagade.
A	Stämskador i mynning lagade.
B	Utan åtgärd.
H	Utan åtgärd.
c	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Utan åtgärd.
h	Utan åtgärd.
c'	Utan åtgärd.
cs	Utan åtgärd.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Utan åtgärd.
e	Utan åtgärd.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Utan åtgärd.
g	Utan åtgärd.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Pipan saknas, nytillverkad.
b	Utan åtgärd.
h'	Utan åtgärd.
c''	Utan åtgärd.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Utan åtgärd.
e	Stämskador i mynning lagade.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Stämskador i mynning lagade.
g	Utan åtgärd.
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	Stämskador i mynning lagade.
b	Stämskador i mynning lagade.
h''	Stämskador i mynning lagade.
c'''	Stämskador i mynning lagade.
cs	Stämskador i mynning lagade.
d	Utan åtgärd.
ds	Utan åtgärd.
e	Utan åtgärd.
f'''	Förstörd. Ny pipa.

Mixtur ch I - Svenarum

	Åtgärder
C	Nyttillverkad.
Cs	Nyttillverkad.
D	Nyttillverkad.
Ds	Nyttillverkad.
E	Nyttillverkad.
F	Nyttillverkad.
Fs	Nyttillverkad.
G	Nyttillverkad.
Gs	Nyttillverkad.
A	Nyttillverkad.
B	Nyttillverkad.
H	Nyttillverkad.
c	Nyttillverkad.
cs	Sekundärt placerad i Trumpet 8', lagad
d	Nyttillverkad.
ds	
e	
f	
fs	Nyttillverkad.
g	Nyttillverkad.
gs	Nyttillverkad.
a	Nyttillverkad.
b	Nyttillverkad.
h	Nyttillverkad.
c'	Sekundärt placerad i Trumpet 8', lagad
cs	Sekundärt placerad i Trumpet 8', lagad
d	Nyttillverkad.
ds	Nyttillverkad.
e	Sekundärt placerad i Trumpet 8', lagad
f	Nyttillverkad.
fs	Nyttillverkad.
g	Nyttillverkad.
gs	
a	
b	Nyttillverkad.
h'	
c''	Nyttillverkad.
cs	
d	Nyttillverkad.
ds	Nyttillverkad.
e	Nyttillverkad.
f	
fs	
g	
gs	
a	Nyttillverkad.
b	Nyttillverkad.
h''	Nyttillverkad.
c'''	Nyttillverkad.
cs	Nyttillverkad.
d	Nyttillverkad.
ds	Nyttillverkad.
e	
f'''	

Reperterar c' + c''

Mixtur ch II - Svenarum

	Åtgärder
C	
Cs	
D	
Ds	
E	
F	
Fs	
G	
Gs	
A	
B	
H	
c	Halva foten nytillverkad
cs	Halva foten nytillverkad
d	
ds	
e	Förlängd
f	
fs	Förlängd
g	Förlängd
gs	
a	
b	Stämskador i mynning lagade.
h	
c'	
cs	Halva foten nytillverkad
d	
ds	
e	
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	Förlängd
g	
gs	
a	
b	Förlängd
h'	Stämskador i mynning lagade.
c''	
cs	
d	Förlängd
ds	Nytillverkad.
e	Nytillverkad.
f	Stämskador i mynning lagade.
fs	
g	
gs	Stämskador i mynning lagade.
a	
b	
h''	
c'''	
cs	
d	Stämskador i mynning lagade.
ds	Nytillverkad.
e	
f'''	

Reperterar c' + c''

Mixtur ch III Quint - Svenarum

	Åtgärder
C	
Cs	
D	
Ds	
E	
F	
Fs	
G	
Gs	
A	
B	
H	
c	
cs	
d	
ds	
e	
f	
fs	
g	Nyttillverkad.
gs	
a	
b	
h	Nyttillverkad.
c´	Nyttillverkad.
cs	
d	
ds	Nyttillverkad.
e	
f	
fs	
g	
gs	
a	
b	
h´	Nyttillverkad.
c´´	
cs	Nyttillverkad.
d	
ds	Nyttillverkad.
e	
f	
fs	
g	
gs	Nyttillverkad.
a	
b	
h´´	
c´´´	
cs	
d	
ds	
e	
f´´´	

Mixtur ch IV Ters - Svenarum

	Åtgärder
C	
Cs	
D	
Ds	
E	
F	
Fs	
G	
Gs	
A	
B	
H	
c	Nyttillverkad.
cs	
d	
ds	Stämskador i mynning lagade.
e	
f	
fs	Förlängd
g	
gs	
a	
b	
h	Stämskador i mynning lagade.
c'	Sekundärt placerad i Trumpet 8', lagad
cs	
d	
ds	
e	
f	Förlängd
fs	
g	Stämskador i mynning lagade.
gs	
a	Stämskador i mynning lagade.
b	
h'	
c''	Stämskador i mynning lagade.
cs	Förlängd
d	
ds	Förlängd
e	
f	
fs	
g	
gs	Nyttillverkad.
a	
b	
h''	Nyttillverkad.
c'''	
cs	
d	
ds	Nyttillverkad.
e	
f'''	

Reperterar c', c''

Trumpet 8´ - Svenarum

	Uppsats	Huvud	Munstycke	Tunga	Stövel
C					
Cs					
D					
Ds					
E					
F					
Fs	Ny hank.				
G	Ny hank. Ny flik i mynning				
Gs	Ny hank.				
A	Ny flik i mynning				
B	Ny hank.				
H	Saknas, nytillverkad				
c	Sek. hank ytbytt				
cs	Saknas, nytillverkad				
d	Utan åtgärd				
ds	Saknas, nytillverkad				
e	Hank lagad.				
f	Spricka nertill lagad				
fs	Saknas, nytillverkad				
g	Saknas, nytillverkad				Saknas, nytillv.
gs	Saknas, nytillverkad				
a	Utan åtgärd				
b	Saknas, nytillverkad		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
h	Utan åtgärd				
c´	Saknas, nytillverkad				Saknas, nytillv.
cs	Saknas, nytillverkad				Saknas, nytillv.
d	Slits lagad, ny hank återmonterad				Saknas, nytillv.
ds	Slits lagad, ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
e	Saknas, nytillverkad				Saknas, nytillv.
f	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
fs	Ny hank återmonterad				Saknas, nytillv.
g	Ny hank återmont. Ny flik i mynning.				Saknas, nytillv.
gs	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
a	Ny hank återmonterad				Saknas, nytillv.
b	Ny hank återmonterad				Saknas, nytillv.
h´	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
c´´	Slits lagad, ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
cs	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
d	Ny hank återmont. Ny flik i mynning.				Saknas, nytillv.
ds	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
e	Utan åtgärd				Saknas, nytillv.
f	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
fs	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
g	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
gs	Förlängd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
a	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
b	Förlängd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
h´´	Utan åtgärd		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
c´´´	Utan åtgärd		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
cs	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
d	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
ds	Utan åtgärd		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
e	Utan åtgärd	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
f´´´	Utan åtgärd		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.

Samtliga uppsatser riktade.

Trumpet 4' B - Svenarum

	Uppsats	Huvud	Munstycke	Tunga	Stövel
C	Sek. hank ytbytt	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
Cs	Sek. hank ytbytt	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
D	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
Ds	Sek. hank ytbytt	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
E	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
F	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.			Saknas, nytillv.
Fs	Slits lagad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
G	Sek. hank ytbytt	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
Gs	Slits lagad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
A	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
B	Hål och sprickor lagade.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
H	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
c	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
cs	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
d	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
ds	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
e	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
f	Ny hank återmonterad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
fs	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
g	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
gs	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
a	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
b	Saknas, nytillverkad				Saknas, nytillv.
h	Saknas, nytillverkad	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.

Samtliga uppsatser riktade.

Vox humana 8´ D - Svenarum

	Uppsats	Huvud	Munstycke	Tunga	Stövel
c´	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
cs	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
d	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
ds	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
e	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
f	Saknas, nytillv.				
fs	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
g	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
gs	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
a	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
b	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
h´	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
c´´	Saknas, nytillv.				
cs	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
d	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
ds	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	
e	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
f	Saknas, nytillv.				
fs	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
g	Saknas, nytillv.				
gs	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
a	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
b	Saknas, nytillv.				
h´´	Saknas, nytillv.				Saknas, nytillv.
c´´´	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
cs	Saknas, nytillv.		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
d	Saknas, nytillv.		Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
ds	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
e	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.
f´´´	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.	Saknas, nytillv.

7. Äldre handlingar

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMND

Det historiska orgelverket i Svenarums kyrka

Redogörelse för inventering av det historiska orgelverket i Svenarums kyrka, företagen den 17 november 1983 av H. Moberg.

Orgeln byggdes 1798 av Per Schiörlin, tillbyggdes 1865 av Johannes Magnusson Nässja Lemnhult. Denna tillbyggnad av en andra manual bortogs 1952. Den återstående manualklaven är sannolikt tillverkad av Schiörlin och har svarta undertangenter. Beläggningen är borta här och var.

Fasaden är sannanbyggd med läktalebröstet (se foto nr 1). Nästan alla fasadpiporna är ljudande. Vid tillbyggnaden av en andra manual 1865 breddades fasaden ca 17 å 18 centimeter på vardera sidan (foto nr 1). Fasadpiporna är mycket tillbucklade upptill på grund av ovarsam stämning.

Nuvarande disposition enligt registerandragen, från vänster till höger orgelns södra gavel.

Trumpet 8 bas, Borduna 16 från lilla c, Mixtur 3 chor, Oktava 2, Kvinta 2 2/3, Gamba 4, Spetsflöjt 4, Principal 8, Gedackt 8, Oktava 4, och Trumpet 8 diskant, detta senare register har fått en speciell mekanik som skiljer sig från de övriga.

Tonantal manualen 54, pedalen 24, (Från grova C till lilla h).

Pedalkoppel, regerat meddelst trampa (se foto nr 10), sannolikt insatt i samband med Magnussons tillbyggnad 1865.

-2-

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49 91

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMNDRedogörelse för orgelverket
i Svenarum H Moberg nov. 1983 Blad 2

Pipverket på väderlådan. Vid besöket var det omöjligt att få luft i det gamla orgelverket varför inga närmare uppgifter om pipverket kunde fås vid detta tillfälle. Piporna var dock mycket misshandlade på grund av ovarsam stämning (se fotos nr 4 - 5). Pipverket var mycket smutsigt. Pipverkets enskildheter får utredas närmare i samband med restaurering av det gamla instrumentet.

Trakturen består av klav abstrakter och en vällram, fästad vid golvet. Vällram, vällar är av furu. Abstrakternas ändar är förstärkta med delst limmade blånor. Mekaniken verkar i viss mån vara sladdrig. Anhängsmekanik mellan pedalklav och manualklav är även bevarad.

Den gamla väderlådan är full med torkspringor i tonkancellerna som gör att luften till piporna läcker ut dels nedåt undersidan, dels åt sidorna vid registerslejferna, väderlådans översida.

Ovan skildrade brister i det gamla orgelverket är att anse som normala skador som uppstått under tvåhundra år. Orgeln har varit med om många häftiga uppvärmningar som förorsakat kondensfukt etc.

Att restaurera skiljer sig en hel del från att bygga nya orglar och Riksantikvarieämbetets godkännande måste inhämtas vid val av konservator. Det kostar emellertid lika mycket arbetstid att restaurera som att bygga nya orglar och en restaurering av Svenarumsorgeln kan förmodas kosta mellan 300 och 400 tusen kronor, inklusive två kilbälgar som bälgverk.

Sammanfattningsvis kan sägas att Svenarumsorgeln, med viss reservation för pipverket som ej kunde undersökas fullständigt vid besöket den 17. nov. 1983 --- är en av de värdefullaste historiska orglarna vi ha i landet. Den är oersättlig och värd den mest kvalitativa restaurering. Den bör därvid återföras till sitt ursprungliga status.

-3-

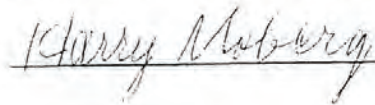
Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMND

Redogörelse för orgelverket
i Svenarum H Moberg nov. 1983 Blad 3

Skulle församlingen låta utföra en restaurering enligt ovan skulle den få, förutom en historiskt intressant orgel, även ett gott gudstjänstinstrument. Att restaurera enligt ovan är altså i högsta grad att rekommendera.

För Kungl. Musikaliska
Akademiens Orgelnämnd

Bilaga: Johannes Magnussons tillbyggnad.

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49

KUNGL MUSIKALISKA AKADEMIENS ORGELNÄMND

B I L A G A

till redogörelse för inventering av orgelverket i Svenarums kyrka 17. nov. 1983 av H. Moberg.

Johannes Magnussons tillbyggnad av år 1865

På kyrkans vind ligger ett stort antal träpipor (foto nr 13 - 14). I två vellpappskartonger finns bevarade en del metallpipor med hög tennhalt. I ett skåp i ett tornrum finns ytterligare Magnussonpipor med hög tennhalt (foto nr 15).

Någon väderlåda från Magnussons tillbyggnad 1865 fanns inte på kyrkvinden. Kyrkovaktmästaren kände inte heller till att någon sådan skulle finnas bevarad någonstans.

Magnussons tillbyggnad har enligt uppgift från orgelbyggare Bo Grönvall, som var med vid demonteringen 1952, bestått av dels en manualväderlåda placerad parallellt med kyrkans längdaxel, ovanför pipverket vid schiörlinorgelns södra gavel, med en rak mekanik från övre manualklaven upp till en under väderlådan liggande vällram --- dels ett pedalverk.

Väderlådan till Magnussons pedaltillbyggnad var enligt Grönvall placerad bakom schiörlinorgeln med en stämgång mellan gamla orgeln och Magnussons tillbyggnad. Hela Magnussonska tillbyggnaden av manual och pedal måste tagas bort 1952 för att bereda plats för den då nya orgeln som levererades av firma Grönvall.

Vid en restaurering av Schiörlinorgeln bör denna restaureras utan att något av Magnussons tillbyggnad återanvändes. Man måste räkna med att Magnussons tillbyggnad är i viss mån amatörmässig i

-2-

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMND

Bilaga till redogörelse
Svenarums kyrkorgel 17/11-83

Blad 2

konstruktion och utförande och svår att få funktionssäker. Emellertid bör alla pipor och andra orgeldelar som härstamma från Magnussons tillbyggnad magasineras på ett tillfredsställande sätt såsom musikvetenskapligt historiskt studiematerial.

För Kungl. Musikaliska
Akademiens Orgelnämnd

Harry Moberg

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49 91

1984-02-06

Orgeln i Svenarums kyrka, Småland

Byggd 1798 av Pehr Schiörlin, Linköping. Ursprunglig disposition okänd men sannolikt:

Man. Principal 8' D
 Principal 4' B/D
 Gedact 8'
 /Quintadena 8'/
 /Spitsfleut/4' B
 /Spitsfleut/8' D
 Gamba 4'
 Quinta 3'
 Octava 2'
 Mixtur 4' Chor
 Trompet 8' B/D
 /Trompet 4' B/
 /Wox humana 8' D/

Ped. bih.

Omfång: manual C-f³, pedal C-a⁰.

1865 ombyggd och utökad med öververk och pedalverk av Johannes Magnusson, Nässja, Lemnhult, varvid bl.a. fasad och orgelhus breddades.

1951 byggdes ny orgel bakom den gamla, varvid bälgverket, öververket med mekanik och manualklav samt pedalverket avlägsnades. Pipverket 1865 magasineras på kyrkvinden. Disposition före 1951: se Erici. Nuvarande disposition:

Man. Principal 8' D (1	1798	
Octava 4'	"	urspr.B/D
Gedakt 8'	"	trä
Principal 8' B (1	1865	c ⁰ -h ⁰ , orig.pipbräde 1798 kvar
Spitzflöjt 4'	1798	urspr.B/D, fr.cl 8'
Gamba 4'	"	trattformig
Qvinta 3'	"	
Octava 2'	"	
Mixtur 3 "fot" (2	"	urspr.på två reg., ett 1'-chor saknas
Borduna 16'	1865	fr.c ⁰ , trä c ⁰ -el, fl-f2 äldre pipor
Trumpet 8' B/D	1798	trä C-F

Koppel: man./ped. (1865).

Omfång: manual C-f³, pedal C-h⁰.

Manualklaver: (i utbyggt spelbord på orgelhusets södra sida) svarta undertangenter med dubbla ritsningar (1798).

Fasadpipor: de flesta ljudande (i mittfältet Princ.8' c¹-d², i turellerna och sidofälten Oct.4' C-h⁰).

1) sammankopplade på ett registerandrag

2) 1' 4/5' 2/3'

Lars Olof Kyndel

KUNGL MUSIKALISKA

AKADEMIENS ORGELNÄMND

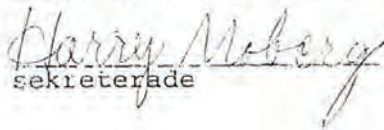
Stockholm-Sandviken 1984-04-03

Kyrkoherde
Lennart Jonsson
Pastorsämbetet i Byarum-Bondstorp
Box 19
567 00 Vaggeryd

Orgelnämnden har behandlat orgelfrågan
i Svenarums kyrka vid sitt sammanträde
den 6. februari 1984 och jag bifogar
ett protokollsutdrag.

Nämnden hör med intresse hur denna orgel-
fråga utvecklar sig och lämnar gärna
kompletterande uppgifter, skriftligen
eller telefonledes

För kungl. Musikaliska
Akademiens Orgelnämnd

sekreterare

Bilaga: Protokollsutdrag

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49 91

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMND

Stockholm-Sandviken 1984-04-03

Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med orgelnämnden den 6. februari 1984.

Närvarande: Gotthard Arnér ordf. § 1 - 12
 Stig Magnusson § 1 - 12
 Gunnar Melin § 1 - 12
 Harry Moberg § 1 - 12
 Lars Ridderstedt § 1 - 12
 Albert Sjögren § 1 - 12
 Lennart Stripple § 1 - 12
 Axel Unnerbäck § 1 - 12
 Adjungerad: Lars Kyndel § 1 - 4

Till justeringsmän utsågs Sjögren och Stripple.

- § 8. Orgelfrågan i Svenarums kyrka
 Lars-Olof Kyndel och Moberg hade båda, var för sig, besökt kyrkan och inventerat den gamla orgeln.

Dispositionsöversikt enligt Kyndel.

Principal.....8	diskant 1798	Tonomfång
Oktava.....4	1798	Manual C-f 54 toner
Gedackt.....8	1798	Pedal C-h 24 toner
Principal.....8	bas 1865	
Spetsflöjt....4	1798	
Gamba.....4	1798	
Kvinta.....3	1798	
Oktava.....2	1798	
Mixtur.....	1798	
Borduna.....16	1865	
Trumpet.....8	b/disk. 1798	
Vox humana....8	disk. 1798	

Orgeln är ursprungligen byggd år 1798 av Per Schiörlin, tillbyggd med en andramanual och ett pedalverk år 1865 av Johannes Magnusson Nässja gård Lemnhult

Vid sammanträdet diskuterades tre alternativ till restaurering:

Alternativ I

Restaurering av 1798 års schiörlinorgel med rekonstruktion av 1865 års tillbyggnad av en andramanual och pedalverk, även rekonstruktion av Schiörlins bälgverk.

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08-11 57 20	G Arnér	08-20 13 80	H Moberg	026-25 49 91

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMNDUtdrag ur protokoll 1 - 1984
gällande orgelverket i Svenarums kyrka

Blad 2

Detta alternativ ansågs ej kunna komma ifråga då Magnussons väderlåda för den tillbyggda andramanualen numera är förkommen, likaså en stor del av pipverket och att ingen nu levande vet hur Magnussons tillbyggnad var konstruerad. 1952 års orgel måste tagas bort enligt detta alternativ.

Alternativ II

Den ursprungliga schiörlinorgeln restaureras utan någon rekonstruktion av något slag. Enligt detta alternativ skulle 1950-talsorgeln inte behöva tagas bort men den restaurerade schiörlinorgeln skulle vara i höggrad stympad och skulle dels sakna pedalverk, dels sakna ett tidstroget bälgverk – två faktorer av så stor betydelse att detta alternativ inte heller borde komma ifråga.

Alternativ III

Restauration av 1798 års schiörlinorgel med rekonstruktion av Magnussons pedalverk av 1865. De bevarade träpiporna på vinden har sannolikt tillhört Magnussons pedalverk, i varje fall har Basunkopferna gjort det. En rekonstruktion av Magnussons pedalverk skulle vara möjlig att göra då Magnussons pedalmekanik (vällram) finns bevarad inuti schiörlinorgelns orgelhus.

Då det vid rekonstruktion av Magnussons pedalverk skulle bli nödvändigt att taga bort 1952 års orgel skulle därvid plats uppstå så att även Schiörlins bälgverk, som förkommit, skulle kunna rekonstrueras. En på detta sätt restaurerad och rekonstruerad orgel skulle utgöra ett komplett och helgjutet verk från 1700-talets storhetstid inom svenskt orgelbyggeri – om 11 stämmor och med ett pedalverk innehållande Subbas 16 fot, Violoncell 8 fot och Basun 16 fot.

Detta alternativ III (tre) vill orgelnämnden livligt rekommendera. Det ger församlingen ett gott gudstjänstinstrument med stort musikaliskt och ett oersättligt kulturhistoriskt värde.

Svar på församlingens tre frågor:

1. Att restaurera den historiska Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka är i högsta grad en angelägen uppgift. Orgelverket har, antikvariskt, musikaliskt-praktiskt och kulturhistoriskt, ett oersättligt värde. Se i övrigt ovan.

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49 9

KUNGL MUSIKALISKA
AKADEMIENS ORGELNÄMNDUtdrag ur protokoll 1 - 1984
gällande orgelverket i Sve-
narums kyrka

blad 3

2. Kostnaden för en undersökning av orgelverket blir reskostnader, traktamente och ett mindre arvode.

3. Församlingen kan kontakta Riksantikvarieämbetet för att undersöka huruvida bidrag till en restaurering av orgelverket kan påräknas.

Kostnaden för en restaurering, med rekonstruktion av pedal- och bälgverk, kan beräknas bli mellan 250 och 300 tusen kronor i 1983 års kostnadsläge. Härtill kommer kostnadsökningar och mervärdeskatt.

Justeras:
Gotthard Arnér
Albert Sjögren
Lennart Stripple

Som ovan,
vid protokollet
Harry Moberg

Kopians överensstämmelse med originalet intygas

Harry Moberg
sekreterare

Postadress	Telefon	Ordförande	Telefon	Sekreterare	Telefon
Blasieholmstorg 8, 1 tr 111 48 STOCKHOLM	08 - 11 57 20	G Arnér	08 - 20 13 80	H Moberg	026 - 25 49 91

C-G Lewenhaupt
ORGELKONSULT
Box 97
590 40 KISA
Tel. 0494-128 18

1986-09-16

Kyrkorådet i Svenarums f:g
Prästgården
560 13 HOK

PM angående orgelfrågan i Svenarums kyrka.

Enligt uppdrag besökte undertecknad Svenarums kyrka den 20 maj 1985 för besiktning av de båda orglarna, i synnerhet den gamla, och överläggningar med församlingens representanter om möjliga vägar mot orgelfrågans lösning. Det utlovade yttrandet, vilket följer här, har av flera orsaker utan någon som helst anknytning till Svenarums-ärendet fördröjts kraftigt. Detta dröjsmål beklagas härmed djupt; min förhoppning är att orgelfrågan från och med nu skall kunna drivas och handläggas målmedvetet och effektivt.

Om den nyare av kyrkans båda orglar kan i korthet nämnas att den byggdes 1951 omedelbart bakom den gamla och att den nu måste anses ha tjänat ut; dess tekniska brister är av sådan art att en istandsättning inte ter sig meningsfull och orgelns klangliga och musikhistoriska värde är obetydligt.

Den gamla orgeln, byggd av Pehr Schiörlin 1798 och om- och tillbyggd av Johannes Magnusson i Nässja 1865, förlorade i samband med nybygget 1951 sitt bälgverk samt de Magnussonska tillbyggnaderna. Den är nu ospelbar men till betydande delar så väl bevarad och av så utomordentligt stort musikhistoriskt värde att en restaurering ter sig angelägen ur flera skilda aspekter. Dess ursprungliga och nuvarande disposition framgår av L.O. Kyndels redogörelse 1984-02-06, vartill kan fogas följande uppgifter av kompletterande natur, framkomna vid undertecknads besiktning 1985-05-20:

C-G Lewenhaupt
ORGELKONSULT
Box 97
590 40 KISA
Tel. 0494-128 18

1986-09-16

2.

Den nuvarande basdelen av Principal 8' står på platsen för den ursprungliga Qvintadena 8' och Qvintadenans pipor C-H är bevarade i omarbetat och öppnat skick. I den nuvarande Borduna 16' är piporna f^1 - f^2 den ursprungliga Qvintadenans c^0 - c^1 i omarbetat skick.

Eventuellt har redan från början de båda slejferna för Principal 4' B/D, den nuvarande Octava 4', varit sammankopplade.

Orgelstrukturen har ursprungligen, i likhet med inredningen i övrigt i kyrkan, varit svartmålad med förgyllda lister och sniderier. Den nuvarande inramningen för manualklaviaturerna är av Magnussons tillverkning, men Schiörlins originalklaviatur har använts som förstamanual och är därför bevarad. Det ursprungliga läget för manualklaven kan för närvarande inte säkert utläsas. Den nuvarande pedalklaven härrör från Magnussons ombyggnad.

Inne i orgelstrukturen kan det konstateras att Magnussons "öververk" varit placerat på en tvärställd väderlåda över spelbordet utmed strukturens södra sidovägg. Här kan nu skönjas fästen för vällbrädet och upplag för väderlådan. Schiörlins väderlåda har renoverats och förskjutits något åt norr i samband med Magnussons om- och tillbyggnad 1865. Magnussons pedalvällram är väl bevarad i struktursockeln.

På kyrkvinden finns delar av det 1951 borttagna pipmaterialet magasinerat, men en inventering måste göras för att man skall kunna ge besked om hur stor del av ex.vis det Magnussonska pedalverket som bevarats.

C-G Lewenhaupt
ORGELKONSULT

Box 97
590 40 KISA
Tel. 0494-128 18

1986-09-16

3.

Vid överläggningarna med församlingens representanter den 20 maj 1985 framgick det klart att man i första hand vill söka få en restaurering av Schiörlinorgeln till stånd. Detta är ett ur alla synvinklar klokt ställningstagande. Som gudstjänstinstrument skulle det i läktarbarriären akustiskt gynna orgelverket fungera ypperligt och dess klangliga egenskaper är sannolikt av oanad skönhet, särskilt i jämförelse med den nu fungerande orgeln. Att den sistnämnda bör borttagas verkar man också kunna enas om; på dess plats måste bl.a. det ursprungliga bälgverket rekonstrueras. Vad som emellertid gör denna restaureringsfråga något komplicerad är det faktum, att Schiörlinorgeln 1865 byggdes ut med ett "öververk" och en självständig pedal. Bör man med detta faktum i medvetande utan vidare diskussioner återställa orgeln i ursprungligt skick med en manual och bihangspedal?

Efter mer än ett års övervägande är undertecknad beredd att i första hand rekommendera församlingen att restaurera Schiörlinorgeln, men att dessutom rekonstruera det tre-stämmiga pedalverket ungefär så som det byggdes av Johannes Magnusson. Det är främst orgeltekniska och arkitektoniska skäl samt det faktum att Schiörlins Qvintadena 8' till betydande del är bevarad, som talar mot ett återställande av orgeln i 1865 års skick med två manualer och pedal. Att förena ett Magnussonskt "öververk" med en Schiörlinsk huvudmanual är heller ingen harmonisk lösning, medan däremot 1865 års pedalverk (vars vållmekanik dessutom är bevarad) väl låter sig förenas med en i övrigt återställd Schiörlinorgel. En helt konsekvent restaurering av Schiörlinorgeln utan självständigt pedalverk är emellertid också en fullt försvarbar lösning, särskilt om församlingen därefter har planer på att bygga ytterligare en orgel nere i kyrkan, där ju utrymme och möjligheter onekligen finns.

C-G Lewenhaupt
ORGELKONSULT
Box 97
590 40 KISA
Tel. 0494-128 18

1986-09-16

4.

Om församlingen avser att arbeta vidare mot en restaurering av Schiörlinorgeln, bör nästa steg bli upprättandet av ett principprogram, vilket skall kunna tjäna som projektbeskrivning och anbudsunderlag vid infordrande av offerter från lämpliga orgelbyggare. Ett sådant program kan av undertecknad utarbetas före utgången av mars 1987 till ett fast pris av kronor 15.000:- beräknat enligt följande: 40 arbetstimmar à 315:- samt omkostnader för resor, material etc. om tillsammans 2.400:-.

Med ovan skisserade förutsättning, skulle kontrakt med orgelbyggare kunna skrivas under våren -87 och med nu gällande leveranstider bör då den restaurerade orgeln kunna stå färdig någon gång mellan hösten 1988 och våren 1990. Anbudssumman kan i nuvarande kostnadsläge beräknas ligga någonstans kring 750.000:- kr (om man räknar med ett separat pedalverk; 600.000:- med bih.ped.) och därtill kommer moms, undertecknads arvode för projektering och konstruktion om ca 10% av anbudssumman samt kostnader för måleri, elanslutning etc.

Jag avvaktar med intresse Edra vidare ställningstaganden.

Enligt uppdrag,

Carl-Gustaf Lewenhaupt
/ Carl-Gustaf Lewenhaupt. /

C-G Lewenhaupt
ORGELKONSULT
Box 97
590 40 KISA

1989-05-16

Byarums pastorat
Skogsvägen 19
567 00 VAGGERYD

Ang. förestående projektering av Svenarumsorgelns
restaurering.

Med tacksamhet har jag genom kantor Jan Allan Persson erfarit att Ni beslutat påbörja projekteringen av den värdefulla Schiörlinorgelns restaurering. Då den 1951 tillkomna Grönwallsorgeln definitivt torde ha tjänat ut inom allra högst tio år och dess tekniskt-kvalitativa egenskaper är sådana att en lyckad restaurering ej på något sätt kan rekommenderas, ter sig beslutet om restaurering av Schiörlinorgeln inte minst på lång sikt synnerligen försvarligt.

De av mig i PM daterad 1986-09-16 gjorda kalkylerna för projektering och genomförande torde stå sig ganska väl i fråga om tidsåtgången, men en justering m.h.t. till nu aktuellt kostnadsläge ger följande:

Principprogrammet levereras under våren 1990 till ett fast pris av kronor 16.800:- (40 tim. à 420:-) vartill kommer kostnaderna för en eller två resor Kisa-Svenarum-Kisa samt moms, den sistnämnda f.n. 3,95 % (dessa kostnader är alltså inte inräknade i det fasta priset).

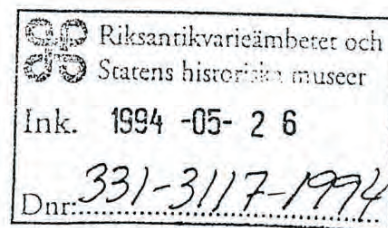
Med en beräknad anbudssumma på ung. 1.000.000:- kr och med kontraktsskrivning under 1990, erfordras för nämnda år 100.000:- d.v.s. de 10 % som betalas ut i samband med kontrakts upprättande i tillgängliga medel. En leveranstid på ca 3 år kan förutses.

Med vänliga hälsningar

Carl-Gustaf Lewenhaupt
/ Carl-Gustaf Lewenhaupt. /

Svenarum

Riksantikvarieämbetet
AXEL UNNERBÄCK
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Ang. Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka i Wäxjö stift.

Utsedd orgelkommitté, med ordförande undetecknad, har föreslagit patoratskyrkorådet att: Schiörlinorgeln i Svenarum restaureras i utsprungligt skick. Förslaget gäller att orgelrestaureringen läggs in i 1998 års budget (200 år efter byggandet). Förslaget bygger på alternativ I i Göran Grans utredning.

Vilka möjligheter finns att ansöka och erhålla bidrag till ovannämnda orgelprojekt?

Tacksam för snabbt svar!

Svenarum 1994-05-25

Med vänlig hälsning

Jan Allan Persson

Jan Allan Persson
För orgelkommittén i Svenarum

1995-08-30 beslöt Kmb
Skick till Orgel-kommittén i Svenarum

Badplatsvägen 12
567 32 Vaggeryd

Telefon 0393-³1350
0393-78538 (arbete)

Upplysningar kan fås av: Göran Gran, Lidingö
tel. 08-766 18 49

Riksantikvarieämbetet

Kulturmiljöavdelningen
Bebyggelseenheten
Avdelningsdirektör Axel Unnerbäck

Arkivexemplar

1995-08-30
Ett datum331-3117-1994
En beteckning

Orgelkommittén i Svenarum
c/o Jan Allan Persson
Badplatsvägen 12
567 32 VAGGERYD

Restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka, Småland.

Med skrivelse den 25 maj 1994 har orgelkommittén genom Jan Allan Persson sänt in en dokumentationsrapport och ett program för restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka och frågat vilka möjligheter det finns att få ekonomiskt bidrag till en restaurering.

RAÄ, som beklagar dröjsmålet med svar på Kommitténs skrivelse, ser det som mycket glädjande att en restaurering av det värdefulla instrumentet har aktualiserats, och anser att föreliggande program utgör ett lämpligt underlag för en restaurering. Av de tre alternativ som presenteras förordar RAÄ alternativ 1 eller 3, d.v.s. återställande av Schiörlinorgelns originaldisposition utan respektive med Magnussons tillbyggda pedalverk. Alternativ 2 däremot (rekonstruktion av Magnussons II manual) är inte lämpligt bl.a. eftersom väsentliga delar av detta verk är försvunna och måste nytillverkas.

Orgeln har ett stort kulturhistoriskt värde och en restaurering får anses synnerligen angelägen. Bidrag till restaurering av värdefulla orgelverk har i flera fall lämnats av Kyrkofonden. För Kyrkofondens bedömning av bidragsansökan är pastoratets ekonomi en viktig faktor.

RAÄ föreslår att Kommittén tar kontakt med Kyrkofondens kansli, tel. 08 / 700 08 00, för närmare upplysning om vilka villkor som gäller.

Vidare föreslår RAÄ att kommittén skaffar in kostnadsförslag på en restaurering enligt alternativ 1 eller 3. Eftersom det är fråga om ett kvalificerat restaureringsarbete bör endast orgelfirmor med väl vitsordad erfarenhet av restaureringar komma ifråga. Bland firmor som har den kompetensen vill ämbetet nämna Nye Orgelbyggeri AB, Farstorp, 574 98 NYE,

EXP

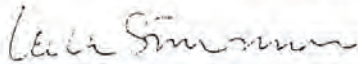
950901

134

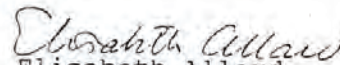
POSTADRESS	BESOKSADRESS	TELEFON	TELEFAX	TELEGRAM	POSTGIRO
Box 5405	Störgatan 41	08-33 90 00	08-660 72 84	Riksantikvarie	509 94-4
114 84 Stockholm					

Åkerman & Lund Orgelbyggeri AB, Box 31, 741 21
KNIVSTA och Ålems Orgelverkstad AB, Skansvägen 25,
384 02 ÅLEM.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET
Kulturmiljöavdelningen

Lena Simonsson
Avdelningsdirektör

Elisabeth Allard
1:e antikvarie

Kopia till:

Länsstyrelsen
Länsmuseet
RAU

8. Restaureringsprogram

Svenarums Kyrka, Växjö stift, gamla orgeln

Restaureringsprogram

Göran Grahn Orgelkonsult

Bakgrundsorientering

Kyrkorådet i Svenarums församling gav 1992-10-27 undertecknad i uppdrag att upprätta ett restaureringsprogram för Schiörlinorgeln i Svenarums Kyrka. Eftersom orgeln har kulturhistoriskt värde av högsta rang, föregicks uppdraget av kontakter vid olika tillfällen med flera sakkunniga personer angående en förestående restaurering. Orgeln genomgicks 1983 av Orgelbyggarna Bröderna Moberg och 1984 av Musikdirektör Lars Olof Kyndel från RAÄ inför en behandling av ärendet i Musikaliska Akademiens Orgelnämnd. Senare gjorde Orgelkonsult Carl-Gustaf Lewenhaupt ett PM efter ytterligare en genomgång 1986. Programmet levererades av undertecknad i oktober 1993, varefter ärendet har vilat fram till den nyligen utförda invändiga renoveringen av kyrkan. I samband med denna renovering revs den 1951 byggda pneumatiska orgeln av Grönvall då denna var tekniskt bristfällig och saknade historiskt och musikaliskt värde. En restaurering och istandsättning av Schiörlinorgeln har i samband med detta åter aktualiserats.

Föreliggande program är en uppdaterad variant av det tidigare levererade och bygger delvis på uppgifter lämnade i samband med tidigare undersökningar och på undertecknads genomgång av orgeln 1993-02-08--10, en extra kollationering 1993-06-28 samt en nytt besök i kyrkan 2014-08-27 för uppfriskande av minnet och kompletterande fotografering. Programmet avser att bilda underlag för tillstånd från Länsstyrelsens Kulturmiljöenhet, ansökan om kyrkoantikvarisk ersättning samt inhämtande av anbud från orgelbyggare på kommande restaureringsarbete.

Programmet är uppdelat i: 1. en historikdel; 2. en dokumentationsdel som beskriver orgelns befintliga skick tillsammans med en inventering av magasinerat Magnussonmaterial på kyrkvinden; och slutligen, 3. en åtgärdsdel med mer detaljerad beskrivning av åtgärder vid en kommande restaurering. Eftersom orgeln tillbyggdes 1865 av Johannes Magnusson, och att en del av detta i sig orgelhistoriskt värdefulla material finns bevarat, gavs 1993 tre olika alternativ till utförande av restaureringen. Under årens lopp har frågan mognat och konsensus råder att det bästa alternativet är att återställa orgeln i originalskick och magasinera, alternativt annorstädes eller i ny kompletterande kororgel återanvända bevarat material av Magnusson.

När restaureringen väl är genomförd kommer Svenarums församling att återigen kunna glädjas åt ett högkvalitativt instrument som kommer att kunna tjäna församlingens gudstjänster under många år framåt, och dessutom utgöra ett attraktivt utflyktsmål för orgelintresserade från Sverige och utlandet.

Lidingö i oktober 2014

Göran Grahn

Göran Grahn Orgelkonsult

Jupitervägen 14 B

181 63 Lidingö

www.orgelkonsult.se orgelkonsult@gmail.com 0709890376

1. HISTORIKDEL

Orgeln, som sannolikt är den nuvarande kyrkans första, byggdes 1798 av Pehr Schiörlin i Linköping. Den skänktes till kyrkan av ägaren till Hoks herrgård, Landshövdingen J. A. Stedt och hans maka Ulrika C Ehrenpreus. Det Stedtska vapnet finns målat på läktarbarriären. Orgeln hade 8 hela och 5 halva stämmor på en manual och bihangspedal med en för tiden och för Pehr Schiörlin typisk disposition. Den ursprungliga dispositionen återfinns ej i bevarade sockenstämmoprotokoll och är därför ej belagd. Med utgångspunkt från väderlådan och bevarat pipmaterial torde den dock med största sannolikhet ha varit såsom återgiven på bilaga 1. Orgeln var från 1806 likt kyrkans övriga inventarier målad i svart med förgyllda ornament. Denna färgsättning ändrades 1901.

Enligt sockenstämmoprotokoll reparerades och iståndsattes orgeln 1833 av Nils Alstrand, Norra Solberga. År 1865 om- och tillbyggdes orgeln av Johannes Magnusson i Lemnhult, varvid viss omdisponering av manualverket företogs samt ett öververk på 4 stämmor och ett pedalverk på 3 stämmor tillbyggdes, disposition, se bilaga 2. Öververket var kromatiskt uppställt och placerat i öst-västlig riktning ovanför spelbordet på orgelns södra sida. Pedalverket var placerat bakom orgeln. I punkt 7 i utdrag från Magnussons kontrakt som återfinns i sockenstämmoprotokoll från 1863 anges att "Orgelbyggaren gör så många bälgor som för verket tarfvas". Detta torde innebära att Magnusson ersatte det ursprungliga bälgverket med nya kubbälgar som han även gjort vid andra liknande ombyggnader. Vid ombyggnaden breddades fasaden för att ge plats åt öververket, spelbordet försågs med nya registerandrag, en ny pedalklav med utökat omfång samt notnisch. Ursprungligen torde spelbordet ha varit snarlikt det tillhörande Schiörlinorgeln i Ekebyborna kyrka.

År 1951 Byggdes av Grönvall i Lilla Edet en ny orgel bakom den gamla med 2 manualer och pedal och pneumatisk traktur. Härvid borttogs Magnussons öververk och pedalverk samt bälgverket för att ge plats åt den nya orgeln. Delar av Magnussons pipmaterial magasinerades på kyrkvinden. I övrigt företogs inga förändringar eller reparationer på Schiörlinorgeln förutom att dess luftkanal anslöts till den nya orgelns luftsystem. Schiörlinorgeln har under lång tid ej varit spelbar och har därmed troligen ej åtgärdats eller stämts sedan 1951.

Orgeln från 1951 revs i samband med kyrkans invändiga renovering 2013-14.

2. DOKUMENTATIONSDEL

Denna avdelning är en beskrivning av det skick orgeln befann sig vid genomgången 930208-10, samt vid en ytterligare kollationering 930628. En kompletterande besiktning och ytterligare fotografering gjordes 2014-08-27.

Struktur

Fasaden är inbyggd i läktarbröstet och har ursprungligen likt kyrkans övriga inredning varit svartmålad med förgyllda lister och sniderier. På läktarbarriären finns det Stedtska vapnet målat. Vid ett senare tillfälle har kyrkans inredning och därvid också orgeln ommålats i en gråvit färg. Fasadens sniderier är förgyllda, troligen med originalförgyllning bevarad i mycket gott skick.

Vid Johannes Magnussons om- och tillbyggnad 1865 breddades fasaden för att ge plats åt öververket. Breddningen har skett medelst flankerande sidostycken vid vilka sedan delvis nya sidoväggar till orgelhuset har fogats. Fasaden är breddad c:a 195 mm på varje sida. Till stor del har ursprungliga ramstycken från sido- och bakvägg använts till det breddade orgelhuset. Detta framgår tydligt då den ursprungliga svarta färgen finns bevarad på de återanvända delarna. Vid norra änden har en del av den tidigare bakväggens ramverk spikats som balk mellan de norra upplagen för väderlådan. Ramverket för bakväggen är bäst bevarat på norra sidan. Bakdörrarna saknas helt och har troligen avlägsnats vid tillbyggnaden 1865. På södra sidan har stora delar av ramverket sågats bort för att ge plats åt det tillbyggda öververket. Strukturens upphöjda mittdel stöds bakifrån med två järnstag fästade i kyrkans innertak. Hela strukturen har satt sig något och lutar bakåt vilket haft till följd att flera metallpipor kroknat och skadats i fötterna.

Orgelns baksidesramverk

Spelbordet är placerat på orgelns södra sida och har från början bestått av en utbyggnad i vilken manuallraven är monterad. Denna utbyggnad har samma höjd som läktarbarriären. Större delen av utbyggnaden är bevarad vilket framgår av dess täckbräda som har en profilerad kant. En stor del av det ursprungliga arrangemanget döljs numera av den nya övre sidoväggen tillkommen vid 1865 års ombyggnad. Den ursprungliga utformningen förefaller vara snarlik den på Schiörlinorgeln i Ekebyborna kyrka. Det år 1865 tillbyggda öververket var placerat på orgelns södra sida ovanför spelbordet i östvästlig riktning och var kromatiskt uppställt. Av ett foto taget 1939 av Einar Erics framgår att öververket har varit täckt av ett tak som var väl synligt bakom och ovanför den södra turellen och dito sidofält.

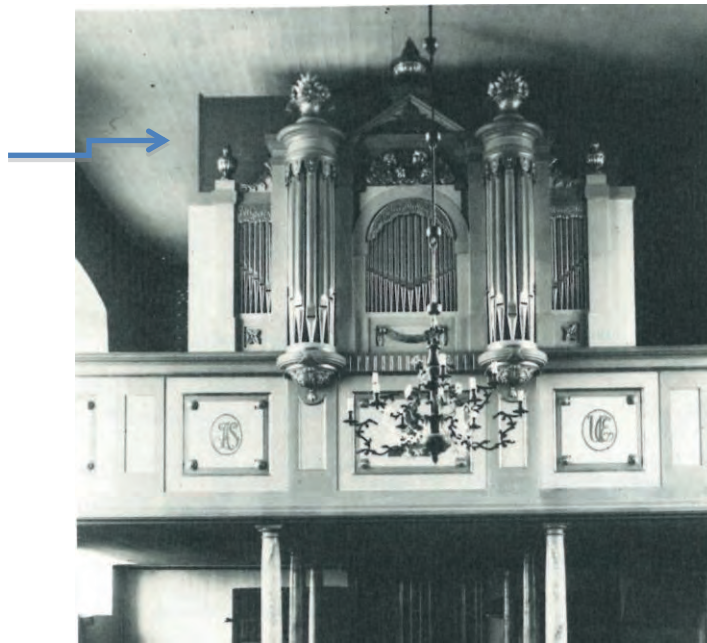

Foto före 1951 där taket till Magnussons öververk är synligt (Erici/Unnerbäck: Orgelinventarium 1988).

Det tidigare pedalverket var likaså kromatiskt uppställt med basen mot norr och troligen en del av pipverket uppställt under öververkslådan. Två pipstockar finns bevarade till Basun 16'. Vid byggandet av den pneumatiska orgeln 1951 borttogs det tillbyggda öververket och pedalerna samt förlängdes orgelhuset bakåt med masonitklädda brädväggar. Orgeln saknar tak över pipverket.

Spelbord

Spelbordet har byggts om i samband med 1865 års ombyggnad varvid en andra manual tillfogades samt en ny pedalklav med utökat omfång byggdes. Första manualens klaviatur är ursprunglig från 1798 men omarbetad av Johannes Magnusson. Manual I är kvar i sitt originalläge, vilket kan konstateras med en jämförelse med Ekebyborna. Den del av spelbordsutbyggnadens täckbräda som blivit kvar innanför södra sidoväggen är fortfarande svartmålad. I Ekebyboma är ett fristående notställ placerat på utrymmet mellan manuallraven och orgelhusets sidovägg. I Svenarum har Johannes Magnusson försett spelbordet med notnisch i samband med breddningen av fasaden. Klaviaturramarna är av furu med klavbackar och försättsbräden i valnötsfanér. I samband med att öververket borttogs avlägsnades tangenterna till Manual II och magasinerades på kyrkvinden. Av manual II återstår i spelbordet endast klaviaturramen med klavbackar och anslagslist; vågbalken har sågats bort.

Spelbordet i nuvarande skick

Manualens omfång är C-f.''' med undertangenter belagda med ebenholts och övertangenter av lövträ med benbelag. Undertangenterna har dubbla ritsar och är snarlika de från manual II (magasinerade på kyrkvinden), vilket kan tyda på att tangentbelagen skulle kunna vara från 1865. På tangenterna f, a, h och a' är belagen utbytta mot nya i svärtat lövträ. Belaget på e' saknas. I framändan av varje undertangent har på undersidan en tunn furubit pålimmats för att få tangentens tjocklek att stämma med tangenterna till manual II. Dessutom har tangentfronter av lövträ pålimmats. Vågbalken är av ek med vågbalkstift och styrestift av järn. På övertangenterna saknas benbelaget helt på Gs, b, fs' och gs' samt delvis på Ds, ds' och gs''.

Tangentbelagen är i mycket gott skick förutom några toner i mitten. Det förefaller inte ha funnits något manulkoppel, vilket dock var kontrakterat 1863. Under manuallavens basdel finns rester av mekanik för bihangspedal som visar ett ursprungligt pedalomfång om C-a. Registerandragen är av Johannes Magnussons tillverkning och är placerade i en vågrät rad över notnischen med registerskyltar av papper. Andragen till manual II och pedal har varit placerade på respektive sida om notnischen, men borttogs 1951. Hålen för dessa har spikats över med masonitskivor. På vänster sida återstår ännu andraget för spärrventil. Andragen är svarvade i lövträ med en benknopp i änden samt svärtade och polerade. Registerstängerna är runda och gjorda av shellackerat lövträ. Dessa har sedan skarvats till grövre, möjligen ursprungliga, fyrkantiga stänger som är fästade i registersvärden. Skarvningen har i vissa fall gjorts med järnbitar. Registerandragen är placerade i följande ordning:

T8'B B16' Mixt 02' Q3' G4' Spfl4' P8' G8' T8'D

Notnischen är av furu med delvis björk-, och delvis valnötsfaner. Den har vid något tillfälle fördjupats med furu som ej har faner utan endast är lackerat.

I det tomma utrymmet efter manual II ligger en valnötsfanerad träplatta som ser ut att vara utsågad från något spelbord från en annan orgel (Setterqvisttyp).

Pedalklaven är från 1865 och har omfång C-h. Pedaltastema är smala och gjorda av ek. I mitten ovanför pedalklaven är placerad en trampa av järn för pedalkopplet. Spelbordets undernisch är sannolikt ursprunglig från 1798; den är fästad med två träsprinter. Den är smalare än nuvarande bredd på pedalklaven och är snarlik motsvarande i Ekebyboma.

I samband med genomgången 2014-08-27 återfanns den ursprungliga organistbänken i det Stedtska gravkoret, bänken har återförts till sin plats.

Ursprunglig organistbänk

Regerverk

Spelmekanismen för manualen är till största delen ursprunglig från 1798, och är uppbyggd på följande sätt: Klaviaturen, som är balansklav är i bakänden förbunden med abstrakter medelst trådgenomgång med lädermuttrar. I nedre änden av dessa abstrakter finns en ytterligare förbindning med lädermuttrar till runda pinnar av lövträ (troligen ej ursprungliga då Ekebyboma saknar dessa), i vilka metalltrådar är fästade. Dessa metalltrådar är hakade i det yttre av två hål i metallvinklar som i andra änden drar i vällaturen som består av en på golvet under väderlådan liggande vällram. Vällarna är av furu med vällarmar av ek vid tangentändarna och dragande vinkelarmar av järn. Ekvällarmarna har alla två hål för abstrakttråden. Abstrakterna från vällramen är, via en på ventilkistbottens undersida fäst blindklav, förbundna med ventilerna. Abstrakterna är i ändarna lindade med lingarn. Alla abstrakter i manualmekaniken förefaller vara ursprungliga.

Traktur under spelbord

Pedaltasterna trycker på vippor, placerade i solfjädersform som i sin tur trycker upp tryckpinnar mot en vinkelbalk som drar vällaturen i en pedalvällram. Vällramen är upplagd på två balkar över manualvällramen. Pedalvällramens bredd motsvarar den bredd pedalomfånget tar på manualen. Vällarna har i sin tur dragit stora c:a 50-60 cm långa vippor löpande under stämgången till den tidigare pedalväderlådans pumpettrådar. Den balk där dessa vippor har varit fästade finns delvis bevarad. Vipporna borttogs när Grönvallorgeln byggdes.

Pedalvällramen sträcker sig något längre åt norr än manualdito. I södra änden är under pedalvällramen ett pedalkoppel beläget som för sin i- och urkoppling har en motvikt av trä. Abstrakterna i pedalvällramen är i ändarna förstärkta med tyg.

Manualvällram under och pedalvällram upp till höger

Registerandragen är förbundna med registersvärd av järn som drar nedåt direkt i slejferna. Svärden är ledade i en träbalk med genomgående axel. Slejfändarna är förstärkta med en fasad platta av ek. Andraget till Trumpet 8' D är föbundet med sleifen via en tvärgående väll av trä med järnvällarmar (Johannes Magnusson). Det finns inga synliga rester av registermekaniken för manual II resp. pedal som bortogs 1951, (några detaljer finns bevarade på kyrkvinden).

Mekaniken till manual II har fungerat som följer: Tangentens bakände har tryckt på en liggande L-formad vippa som i sin tur har dragit abstrakten via en vällram (enl. uppgift från Grönvall i Bröderna Mobergs rapport) till öververkslådan. Vippbalken med vippor finns bevarad på kyrkvinden.

Luftförsörjning

De ursprungliga bälgarna saknas. Som tidigare nämnts är det troligt att redan Johannes Magnusson ersatte de ursprungliga bälgarna med kubbälgar. Spärrventilen är belägen under norra änden av stämgången och är sannolikt ursprunglig. Den har sitt lock förslutet med spik med mellanliggande fasade träbrickor. Luftkistan får sin luft från två sannolikt ursprungliga kanaler som har ett genomgående skiljestycke i mitten med genomgång för blindklavstangent.

Sedan den pneumatiska orgeln demonteras har spår efter bälgverket funnits på läktargolvet.

Väderlåda

Den ursprungliga väderlådan av Schiörlin är bevarad och mycket lite förändrad i samband med tillbyggnaden 1865. Pipstockar och slejfer förefaller vara till största delen oförändrade. Trumpet 8' har flyttats till stocken för Trumpet 4' B/Vox humana 8'D för att ge plats åt Borduna 16'. Kancell- respektive registerindelning, se bilaga 3. Slejftätningarna har vid denna genomgång ej kunnat besiktigas men är troligen orörda sedan 1865. Utanpå kancellbotten har Pehr Schiörlin i tätande syfte limmat skrivna papper från sin korrespondens och bokföring. I några kanceller har sprickor uppstått.

Schiörlins korrespondens på underspund

Det har tidigare antagits att väderlådan skulle vara flyttad något åt norr 1865. Det som vid närmare besiktning talar emot detta är att fasadpipstockarna till de mindre fälten är limmade direkt mot pipstocken för Principal 8'D och Gedakt 8'. I norra änden ligger pipstocksändan och fasadstocksändan i linje. Turellerna står i förbindelse med pipstocken medelst blykondukt. Dessa ser också ut att vara kvar i sin originalposition. Pipstocksskruvarna är av järn och är sannolikt ursprungliga. Platsen för Qvintadena 8' står tom i diskantdelen med rastbrädan bevarad. Borduna 16' står på en pålinimad förföringsstock ovanpå den ursprungliga stocken för Trumpet 8' (möjligen kan stockarna vara skiftade, vilket kommer att kunna undersökas i samband med

restaureringen). Rastbrädorna är till största delen oförändrade. Ventilkistan ser ut att vara bevarad i originalskick förutom att den inuti och på utsidan målats med vit limfärg. På kancellramen ovanför spåntluckorna finns tonbokstäver skrivna i blyerts (troligen 1865 eller senare). I senare tid har ett antal grova evakueringshål borrats i kancellramen ovanför spåntluckorna.

Spåntluckorna är alla ursprungliga med sina handtag av hampsnöre bevarade. Ventilerna är alla ursprungliga av ek med fasade framkanter. De är nu upphängda i ett stift bak och styrs i framändan mellan två stift. Belagen på ventilerna varierar mellan ett och två lager skinn. Pumpetpåsarna är limmade på en list som är fastspikad i ventilkistbotten. Från c' och uppåt består pumpetpåsarna av ett helt stycke läder. Pumpetgenomgången består av trästavar med ögla i vardera änden. Ventilfjädrar, pumpettrådar och öglor är alla av mässing.

Ventiler

Pipverk

Pipverket är till största delen ursprungligt från 1798 men till viss del vara omarbetat av Johannes Magnusson. Dessa åtgärder består till största delen av hopslagna fötter och mindre välgjorda lagningar i kärnfogarna. Vad beträffar kärnstick är piporna mycket lite förändrade. Hela pipverket är kraftigt sönderstämt med på sina håll stora revor i piptopparna. Nedan följer en preliminär sammanställning av i första hand Schiörlinpipomas skick. I sammanställningen nämns de pipor som särskilt avviker från ovan nämnda skador som är generella för hela metallpipverket. Likaså nämns antalet kärnstick och typ endast för de pipor där de förekommer, i övrigt är pipverket bevarat utan kärnstick. Eftersom hela orgeln lutar något bakåt har många pipor böjts i fötterna, skador som har förvärrats sedan 1993.

Skadade pipfötter Gamba 4' baspipor

Principal 8'D

Den del av denna stämman som står i fasaden har vid detta tillfälle ej kunnat undersökas. I fasaden står c'-d".

ds'' - välbevarad topp, ngt. skadad kärnkant.

e'' - mkt sönderstämd, välbev. intonation.

f '' - välbevarad topp, ngt. skadad uppskärning.

fs'' - dito.

g'' - 2 raka + 3 sneda kärnstick, skadad kärna.

gs'' - 3 små raka kärnstick.

a'' - 2 kärnstick, omlödd kärnfog.

h'' - 5 små sneda kärnstick.

c''' - välbevarad topp, lagningar på fot.

cs''' - 3 kärnstick, skadad kärnkant.

d''' - 4 sneda kärnstick.

Gedackt 8'

Gedackten är helt av trä med förslagskilar på schiörlinskt vis på de större piporna. En del smärre lagningar är angivna nedan.

gs - reparerad med 2 skruvar.

a - nytt förslag påspikat.

h - nytt förslag påspikat, lagad med spik i toppen.

cs' - förslag fäst m. 2 moderna skruvar.

ds' - lagad m. spik och skruv i toppen.

f ' - ngt sprucken bakkant.

g' - förslag fäst m. moderna skruvar.

ds'' - förslag fäst m. tape.

c''' - lagad m. spik och skinn.

cs''' - lagad m. tape i toppen.

e''' - lagad m. tape i toppen.

Principal 4'

Den del av stämman som står i fasaden är mycket välbevarad och ser ut att vara oförändrad sedan 1798. De yttersta piporna i sidofälten är blinda men har tonbeteckningar, se bilaga 3. Av de pipor som står på lådan verkar de flesta ha omlödda kärnfogar; de flesta fötterna är hopslagna.

c' - sned uppskärning, möjligen omarbetad.

cs' - 5 kärnstick.

d' - välbevarad kärna.

ds' - kärnan ngt skadad.

b' - några små raka kärnstick, mycket dålig kärnfog.

h' - kraftigt hack i kärnan.

c'' - 1 kärnstick.

cs'' - 2 raka + 4 sneda kärnstick.

d'' - 5 sneda kärnstick.

ds'' - 4 sneda kärnstick.

e'' - 2 små kärnstick.

f'' - 4 sneda kärnstick.

g'' - 5 sneda kärnstick, spräckt fot.

h'' - skadad kärna, skadad av råttor i foten.

d''' - ngt skadad kärnkant, spräckt fot.

e''' - pipa märkt e, troligen från oktavkor i mixtur.

Qvintadena 8'

Denna stämma har omarbetats av Johannes Magnusson till att utgöra dels Principal 8'B (tenoroktaven) där piporna har öppnats och hattarna därmed gått förlorade samt att utgöra en del av Borduna 16'. Den del som utgör en del av Borduna 16' har av Johannes Magnusson kapats i längd c: a 6 toner varvid mensur och uppskärning stämmer med bordunamensur, därför förefaller intonationen av dessa qvintadenapipor vara till stor del intakt. Diskanten av Qvintadena 8' har lämnats tom med den ursprungliga rastbrädan bevarad. Basdelen av stämman har använts som Principal 8' bas med piporna kvar på sin plats. Nedan redogörs hur de bevarade qvintadenapiporna är placerade. Samtliga pipor i grova oktaven från qvintadena 8' är kraftigt krökta och skadade i fötterna p.g.a. orgelns lutning.

Qvintadena 8' forts. $C = P8' cs$ $Cs = P8' d$ $D = P8' ds$ $Ds = P8' fs$ $E = P8' g, stämhlits skuren$ $F = P8' gs$ $Fs = P8' f$ $G = P8' e$ $Gs = P8' a$ $A = P8' b$ $B = P8' h$ $c = B16' f'$ $cs = B16' fs'$ $d = B 16' g'$ $ds = B16' gs'$ $e = B16' a'$ $f = B16' b'$ $fs = B16' h'$ $g = B16' c''$ $gs = B16' cs''$ $c' = B16' e''$ $cs' = B16' f''$ $d' = B16' d''$ $B16' ds''$

Spitzflöjt 4'B/8'D

Denna stämma har mest hopslagna fötter i basoktaven av Spfl 4'B, i övrigt bättre bevarad så när som på några pipor nämnda nedan. Omkring 75-80 procent av stämman är kraftigt sönderstämd.

Cs - ngt skadad i foten av rastbrädan.

Ds - dito.

G - dito.

Gs - dito.

B - skarvad i toppen, relativt öppen fot (omarbetad).

H - 9 små sneda kärnstick.

c - 8 små sneda kärnstick.

cs - dito.

d - dito.

ds - 6 små sneda kärnstick.

e - 7 st. dito.

fs - 6 mycket små kärnstick.

g - 8 raka kärnstick.

gs - 7 små sneda kärnstick.

b - dito.

h - några kärnstick.

(8')

c' - 8 små sneda kärnstick.

cs' - dito.

d' - 9 st. dito.

ds' - 7 raka kärnstick, överlabiet något intryckt.

e' - 9 små sneda kärnstick, mycket välbevarad fot.

f' - 7 sneda kärnstick.

fs' - 7 raka kärnstick, mycket välbevarad fot.

gs' - 7 sneda kärnstick.

g' - 6 raka kärnstick, en av de bäst bevarade piporna i foten.

b' - 6 sneda kärnstick.

h' - 7 st. dito.

c'' - 6 sneda kärnstick.

cs'' - dito.

d'' - dito.

e'' - 8 st. dito, nersmutsad av droppande puts.

f'' - 5 sneda kärnstick.

fs'' - dito.

g'' - dito, mycket välbevarad fot.

gs'' - 4 kärnstick.

a'' - 5 st. dito.

b'' - 6 st. dito, mycket dålig kärnfog.

h'' - 5 sneda kärnstick.

c''' - 4 st. dito, nersmutsad av droppande puts.

cs''' - 5 kärnstick, kärnan ngt skadad i vänsterkanten.

Spitzflöjt 8' D forts.

d''' - 5 kärnstick.

ds''' - 4 st dito.

e''' - dito, skadad i foten av rastbrädan.

f''' - 4 kärnstick.

Gamba 4' (trattformig)

Denna stämman är till 100 procent kraftigt sönderstämd. Basoktaven är generellt skadad och böjd i fötterna p.g.a. väderlådans lutning. Omkring 80 procent av stämman synes ha sekundärt hopslagna fötter. De kärnstick som finns i stämman är samtliga raka och återfinns endast från basen upp till h'.

C - 6 kärnstick.

Cs - 8 dito, uppskarving omarbetad, mkt. böjd fot.

D - 8 kärnstick.

Ds - dito, kärnan omarbetad, fasad, mkt. böjd fot.

E - 9 kärnstick.

F - 8 dito, fasat överlabium, mk-t. böjd fot.

Fs - 8 kärnstick.

G - 7 dito, ngt. böjd fot.

Gs - 7 kärnstick.

A - 5 dito, böjd fot.

H - 6 kärnstick, stämmlits skuren i topp, välbev. labium.

c - 7 kärnstick, fasat överlabium.

cs - 7 kärnstick.

ds - dito.

f - 6 kärnstick.

Gamba 4'forts.

g - dito.

a - dito, märken på överlabium från kämstickning.

b - 4 kärnstick, kraftigt öppnad i foten.

h - 5 kärnstick.

c' - dito.

e' - dito.

f' - dito.

fs' - dito + några extra kärnstick.

a' - 4 kärnstick.

b' - dito, grova kärnstick.

h' - 3 kärnstick.

c'' - skada på kärnkanten.

e'' - omarbetad fot, ser färskt ut.

g'' - skadad i foten av råttor.

Ovinta 3'

Denna stämma är uppenbarligen en av de minst omarbetade i orgeln. Fötterna är överlag mindre förändrade än i andra stämmor, vissa pipor ser ut att vara i originalskick. De pipor som särskilt avviker nämnes nedan.

C - välbevarad fot.

Cs - 8 raka kärnstick, välbevarad fot, stämslits skuren.

D - skadad av råttor vid labiet.

Ds - välbevarad fot.

F - 6 raka kärnstick, mkt. välbevarad fot.

Qvinta 3' forts.

Fs - mkt välbevarad fot.

G - 7 kärnstick, välbevarad fot.

A - 4 kärnstick.

B - 8 raka dito.

H - 6 sneda kärnstick, mkt. välbevarad fot.

cs - 5 sneda kärnstick, skada i kämkanten, välbev. fot.

d - 5 sneda kärnstick.

ds - 6 st. dito.

e - 5 st. dito.

f - 6 st. dito.

fs - 5 st. dito.

g - 6 st. dito. a - 7 st. dito. b - skrapad kärna.

cs' - 5 kärnstick.

b'- pipa märkt f, troligen från mixturens oktavkor.

c " - 3 raka kärnstick.

cs" - 2 st. dito.

ds" - ngt. omarbetat labium.

fs " - skadad av råttor.

gs" - dito.

b" - troligen mixturpipa.

cs''' - skadad av råttor.

ds''' - fot märkt b", överdel märkt ds'''.

e''' - pipa märkt h, troligen mixturpipa.
f''' - skadad av råttor.

Octava 2'

Denna stämma är i något sämre skick än Qvinta 3', men har dock mycket välbevarade kärnor i diskanten. Fötterna synes vara till c:a 80 procent omarbetade.

C - bra kärnfog.

Cs - 8 raka kärnstick.

Ds - 6 sneda kärnstick, välbevarad fot.

E - 8 raka kärnstick.

F - 6 sneda dito, välbevarad fot.

Fs - 5 raka dito.

Gs - 7 raka dito, skadad fot.

A - 4 sneda dito.

B - 6 raka dito.

H - 5 små dito, skadad kärnkant.

c - 5 sneda kärnstick.

cs - 5 dito, skadad kärnkant, mkt. dåligt omlödd kärnfog.

d - skadad kärnkant.

ds - 6 små kärnstick.

e - bra skick.

f - 5 sneda kärnstick.

gs - skadad i foten av råttor.

a - 4 små kärnstick.

b - antydning till 4 kärnstick.

h - 3 kärnstick.

fs' - 3 sneda kärnstick, uppskuren fot.

Octava 2' forts.

a' - pipa märkt a, troligen från mixtur.

h' - kraftigt uppfläkt fot.

cs'' - pipa märkt cs, troligen mixtur, mkt. uppfläkt fot.

g'' - omarbetad vid labium och fot.

h'' - märkt c''', foten skadad av råttor.

cs''' - foten skadad av råttor.

e''' - dito.

f''' - mkt. skadat underlabium, mkt. dåligt lagad

Mixtur IV

Denna stämma var ursprungligen delad på två register, ett med oktavkor och ett med kvint- och terskor. Vid ombyggnaden 1865 har det ena oktavkoret borttagits och slejferna har kopplats ihop till en trekorig mixtur med oktav-, ters-, och kvintkor (1', 4/5', 2/3'). Mixturen oktavrepererar på c' och c''. Många pipor ur det borttagna oktavkoret har använts till kompletteringar av troligen trasiga pipor i principalkören och som pipor i översta delen av Trumpet 8'. Mixturen i övrigt synes vara den bäst bevarade stämman vad avser fothåll och intonation. Någon detaljerad kartläggning har ej gjorts vid denna genomgång då detta bättre låter sig göras i samband med restaureringen då piporna kan läggas upp och sorteras i rätt ordning. Stickprov visar dock att de flesta pipor är välbevarade. I övrigt är stämman liksom alla andra sönderstämd.

Borduna 16'

Denna stämma står på den ursprungliga platsen för Trumpet 8', och har nu omfång c-f'''. På pipstocken har pålimmats en bräda med förföringar för B16'. Stämman utgörs av träpipor c-e', av pipor från Qvintadena 8' f'-f'' (se vidare Qvintadena 8'ovan) samt metallpipor av JM fs''-f'''. Träpiporna är av mycket god kvalitet med förslagskilar på Schiörlinskt maner.

Trumpet 8'

Trumpet 8' har i samband med Johannes Magnussons ombyggnad flyttats till platsen för tidigare Trumpet 4'B/Vox humana 8'D. Av sistnämnda stännor återstår endast en kopp till b från Trumpet 4'. Denna har för tillfället lagts strax bakom trumpetdillema på södra sidan. Trumpet 8' har trätuber C-F. Dessa tuber har troligen 1865 likt ventilkistans framkant vitmenats med limfärg. Koppar, diller och munstycken förefaller alla vara ursprungliga. Munstyckena är belädrade C-gs med troligen sekundär belädring på gs. Stäm��litsar har skurits i tuberna på tonerna: fs, g, gs, d', ds', c" och fs". Tuben till b ligger tillplattad ovanpå ett av upplagen till tidigare manual II (har ej återfunnits vid genomgången 2014). De översťa sex tonerna (c'''-f''') har av JM ersatts med labialpipor ur mixturens borttagna okťavkor så när som en som är tillverkad av JM. Dessa har nerstuckits i uppborrade hål i kopparna. Diskantens tuber stöds av en troligen sekundär rastbräda.

Bevarat Magnussonmaterial.

Följande sammanställning redovisar de delar av Magnussons öververk och pedal som borttogs 1951 och magasinerades på kyrkvinden. I avvaktan på vidare åtgärder har bevarade pipor sorterats och lagts upp registervis för att skapa en bättre överblick. Ett problem i samband med denna inventering är att samtliga pipor saknar både ton- och registerbeteckningar. Därför har träpipornas hemvist ej med säkerhet kunnat bestämmas då även en stor del av dessa saknas. Samtliga träpipor har förslagskilar på schiörlinskt manér; piporna har kunnat grupperas grovt då vissa har kilarna instuckna från vänster och andra från höger.

Mekanikdelar m.m.:

Nio stycken registerandrag av samma modell som de nuvarande i spelbordet. Dessa har sågats av en bit in på registerstängerna.

En vippbalk med L-formade vippor till manual II med rester av avbrutna abstrakter.

Samtliga tangenter till manual II med samma beläggning som manualen i spelbordet. Tangenter och belag är av mycket god kvalitet.

Två kraftiga registersvärd av järn med rester av avsågade stänger.

23 stora ventiler av shellackerad furu med rak pappersklädd framkant till pedalen. Ventilerna är klädda med ett lager skinn och är märkta med blyertssiffror men saknar tonbeteckning. Ventiler till manual II av schellackerad furu med fasad pappersklädd framkant med tonbeteckning. Samtliga ventiler utom cs", g" och ds... är bevarade. En spärrventil samt ett kanalstycke.

Pipor:

35 öppna trattformiga metallpipor tillhörande Corno di Basetti 8', samt därtill hörande 4 st öppna trattformiga träpipor. Metallpiporna har skägg, vissa även lådskägg.

39 öppna cylindriska metallpipor tillhörande Flöjt 8' med tämligen vid mensur, mestadels utan skägg och relativt höga uppskärningar.

9 öppna cylindriska metalipipor av smalare mensur med skägg och smalare labiering troligen tillhörande Fugara 8'

Större delen av de öppna metallpiporna har expressionsslitsar.

37 metallpipor tillhörande Rörflöjt 8'

13 täckta större träpipor med korta fötter som torde ha tillhört Subbas 16', av samma typ finns ytterligare en kvarts pipa samt en söndersågad underdel till ännu en. De allra största piporna i subbasen förefaller ha sågats sönder och troligen använts till kanaler 1951. Dessutom finns två större stämproppar till subbaspipor. Förslagskilar instuckna från vänster.

12 öppna träpipor med korta fötter som kan ha tillhört Violoncell 8'; förslagskilar från vänster.

28 täckta träpipor med längre fötter av varierande längd och mensur där 3 st är krökta; förslagskilar från vänster.

4 täckta träpipor som skiljer sig från ovanstående genom smalare fötter och förslagskilar från höger.

12 öppna träpipor med längre fötter varav de 7 största är krökta; förslagskilar från vänster.

13 öppna träpipor med något smalare mensur än ovanstående; förslagskilar från höger.

9 träpipor av smal mensur och lägre uppskärning; förslagskilar från vänster.

Basun 16':

2 pipstockar med kromatisk uppställning med indelning C-A resp. B-h. Stockarna är bevarade med diller och koppar; kopp och dill saknas på C, kopp saknas på h.

Pipstockar och diller är av shellackerad furu med runda koppar av lövträ. Munstyckena är runda av lövträ med belädring. Samtliga tungor är bevarade utom på C, h och c.

Tuberna är bevarade så när som på en av de mindre. På de största tuberna saknas den krökta delen. Dessutom har ett stycke av två av tuberna ursågats ur mitten och målats svart (troligen ett försök till annan användning). I samband med inventeringen har tuberna sorterats.

Basun 16'

4.ÅTGÄRDSDEL

Allmänt

Här neda beskrivs förslag till åtgärder som syftar till att återställa orgeln i ursprungligt skick. Såsom orgeln står nu fortsätter förfallet, särskilt vad gäller skador i pipfötter eftersom orgeln lutar bakåt. Det är angeläget att arbetena nu prioriteras och blir av så att inte skadorna ytterligare förvärras.

Struktur:

Fasadens ursprungliga bredd återställs genom borttagande av de sidostycken som den breddats med. Ramverk och luckor återställs med användande av bevarat originalmaterial så långt som är möjligt.

Hela strukturen riktas upp eftersom den nu har satt sig kraftigt och lutar bakåt. Metoderna för detta får diskuteras under arbetenas gång.

Luckorna på orgelhusets baksida rekonstrueras.

Vad beträffar färgsättningen får detta diskuteras i samband med restaureringen; detta är avhängigt övrig färgsättning i kyrkan. Vid senaste renovering av kyrkans interiör har orgeln

nymålats grå. Egentligen vore det angeläget att återställa den ursprungliga svarta färgen, då skulle orgeln bli en intressant kontrast i kyrkan och även spegla en epok i kyrkans historia. Diskussionen borde tas upp i samband med arbetenas påbörjande med kulturvårdande myndigheter.

Spelbord:

I samband med återställandet av strukturen återställs spelbordsutbyggnaden efter förebild från orgeln i Ekebyboma kyrka med fristående notställ.

Klaviaturramen till manual II avlägsnas och magasineras, nuvarande faner på manualens klaviaturram behålls.

Vad beträffar tangenterna finns utrymme för kompromisser med hänsyn till omarbetningen av dessa 1865. I vilket fall som helst kompletteras belag som saknas eller är skadade. I övrigt bör graden av återställande diskuteras i samband med arbetets utförande. Tid skall medräknas i anbudet för ett eventuellt fullständigt återförande till ursprungligt skick.

Magnussons registerandrag magasineras och ersätts med nya tillverkade som exakta kopior av motsvarande från samtida Schiörlinorglar.

Magnussons registerskyltar magasineras och ersätts av nya i Schiörlinstil.

Trästyckena som utgör infästningar i registersvärden behålls och skarvas med de nya andragen.

Spelbordets undernisch behålls.

Magnussons pedalklav magasineras och den ursprungliga med tillhörande bihangsmekanik rekonstrueras efter förebild från Ekebyboma. Omfånget skall vara C-a.

Regerverk:

De omarbetade abstrakterna mellan manuallav och vinkelbalk och magasineras och ersätts med exakta kopior efter förebild från Ekebyboma. Vidare avlägsnas Magnussons pedalmekanik och ersätts av en rekonstruerad bihangsmekanik. Delarna till Magnussons pedalmekanik magasineras.

I den mån slammerdämpande åtgärder behövs utförs dessa genom att tunn lintråd limmas på retursidan i vällarmshålen. I övrigt kontrolleras och rengörs mekaniken.

Bälgverk:

Det ursprungliga bälgverket rekonstrueras med två kilbälgar efter förebild från samtida Schiörlinorglar, exempelvis det rekonstruerade bälgverket i Östra Skrukeby. Eventuella spår i läktargolvet efter tidigare bälgplacering kartläggs. Bälgame skall vara trampbara.

Till bälgarna kopplas en fläkt med turbulensdämpare. Höga krav ställs på ljudisoleringen av fläkten. Orgelns lufttryck fastställs efter prov i samband med renoveringen och slutstämningen av pipverket.

Väderlåda:

Pipstockar och slejfer kontrolleras och riktas om så erfordras. Den omarbetade rörverkstocken återställs för den rekonstruerade Trumpet 4'B/Vox humana 8'D. Slejftätningarna är troligen oförändrade sedan 1865, med hänsyn till att kyrkan redan har luftfuktningsanläggning bör man överväga att behålla slejftätningarna intakt. Om ytterligare tätning är nödvändig utföres denna med filtringar på pipstockens undersida. Kancellernas spunder kontrolleras och tätas. Vad beträffar underspunden skall tätningen helst göras med skinnremsor så att Schiörlins pålimmade korrespondens kan sitta kvar. Tid skall medräknas för detaljerad fotodokumentation av denna. Om hellimning med skinn på underspunden är nödvändig måste korrespondensen försiktigt borttagas av papperskonservator för senare arkivering. De i sen tid uppborrade evakueringshålen i kancellramen pluggas igen.

Den vita limfärg som väderlådans framkant och spåntluckoma målats med borttages.

Ventilerna nybelädras med två lager skinn samt den ursprungliga svansinfästningen rekonstrueras.

Pumpetpåsarna kontrolleras och ersättes vid behov av nya.

Pipverk:

Pipverket måste generellt gås igenom och rätas ut där piporna är sönderstämda eller böjda. Där skadorna i pipmynningarna ej är möjliga att reparera, skarvas de med blyplåt för att inte skada intonationen vid senare stämning. Vad beträffar de omarbetade fothålen får åtgärderna diskuteras under arbetets gång om till vilken grad återställningar och förändringar skall göras. De bevarade piporna i Qvintadena 8' återställs i ursprungligt skick, varvid nya hattar måste tillverkas till basen; de pipor som använts till Borduna 16' förlängs med metall av samma legering och ytstruktur som pipan i övrigt. Den del av Qvintadena 8' som saknas rekonstrueras. Oktavkoret i mixturen som är borttaget rekonstrueras med användande av de pipor som finns bevarade på olika håll i orgeln. De pipor i övriga stämmor som saknas rekonstrueras. Mixturens sleif separeras åter så att den kan dras på två register C-c resp. E-G. Tonhöjden torde kunna fastställas när pipverket är färdigrestaurerat. I samband med detta moment görs en statistik över pipornas tonhöjd så att den längsta pipan för sin tonhöjd utgör referens. De pipor som är för korta skarvas, originals substans får inte skäras bort från piporna i samband med stämning.

De toner i Trumpet 8' som ersatts av labialpipor återställs som rörverkspipor. Kopparna är här så kraftigt omarbetade att nya måste tillverkas. De omarbetade kopparna magasineras. Den vita limfärgen på trätuberna borttages.

Trumpet 4'B/Vox humana 8'D rekonstrueras efter förebild från samtida Schiörlinorglar. Härvid skall den bevarade koppen från Trumpet 4'B, tonen b återanvändas.

De pipor och delar av Johannes Magnusson som skall magasineras bör förvaras på ett sådant sätt att de ej skadas ytterligare. Tid skall medräknas i anbudet för tillverkning av pipställ eller liknande för en godtagbar magasinering. Magasineringen bör ske i slutet rum eller lådor för säker förvaring.

Dokumentation och restaureringsrapport:

Under restaureringsarbetets gång skall alla åtgärder föras in i en restaureringsdagbok. Alla åtgärder som efter orgelns montering ej med lätthet kan besiktigas skall fotodokumenteras. Vidare skall alla diskussioner om åtgärder protokollföras. Dessa uppgifter skall sedan sammanställas till en restaureringsrapport som utformas på ett sådant sätt att det för kommande generationer inte skall råda något tvivel om vilka åtgärder som vidtagits. Rapporten skall vara beställaren tillhanda senast 6 månader efter godkänd slutbesiktning.

9. Länsstyrelsetillstånd

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

BESLUT

Sida 1/3

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

Ink. d. 13/2 2015 Dnr. 83/2015

Datum
2015-02-11

Beteckning
433-8733-14

Er datum

Er beteckning

Erik Blomqvist
Miljö- och samhälls -
byggnadsavdelningen
Kulturmiljöenheten
010-22 36 206

Byarums kyrkliga samfällighet
Skogsvägen 16
567 32 Vaggeryd

Tillstånd till restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka, Vaggeryds kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Beslut

Länsstyrelsen ger med stöd av 4 kap 3 § kulturmiljölagen (KML 1988:950)
Byarums kyrkliga samfällighet tillstånd till restaurering av Schiörlinorgeln i
Svenarums kyrka.

Villkor

Tillståndet gäller för restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka. I
övrigt gäller följande villkor:

1. Arbetena ska utföras i enlighet med underlag upprättat av Göran
Grahns Orgelkonsult, dat Lidingö i oktober 2014.
2. De bevarande originaldelar som finns ska i första hand återbrukas,
och renoveras där så är behövligt. Där originalmaterial fattas företas
rekonstruktion med utgångspunkt från lämpliga förebilder.
3. Komplettering till tangentbord ska utgå från 1865 års
ombearbetning.
4. Demonterade delar som inte kommer ingå i orgeln efter
restaureringen ska föras upp på Byarums kyrkliga samfällighets
inventarieförteckning och därefter förvaras på lämplig plats i kyrkan
eller någon annan lokal tillhörande den kyrkliga samfälligheten.
5. Arbetena ska ske i samråd med sakkunnig antikvarisk medverkan
som ska ge detaljanvisningar rörande villkoren i Länsstyrelsens
beslut. Vidare ska den antikvariska medverkan dokumentera utförda
arbeten.
6. Beslut om orgelfasadens färgsättning ska tas i samråd med
antikvarisk medverkan och Länsstyrelsen.
7. Det är byggherren själv som utser sakkunnig antikvarisk medverkan.
Länsstyrelsen ska ges möjlighet att bedöma den antikvariska

Länssstyrelsen
i Jönköpings län

BESLUT

Sida 2/3

Datum

2015-02-11

Ert datum

Beteckning

433-8733-14

Er beteckning

medverkans erfarenhet och lämplighet för uppdraget innan arbetenas genomförande.

8. Vid väsentliga förändringar av förutsättningarna ska pågående arbeten stoppas och Länssstyrelsen tillkallas för bedömning.
9. Dokumentationen ska omfatta en redogörelse för de genomförda arbetena med material och fotobilaga. Vidare ska framgå om några iakttagelser av antikvariskt intresse gjorts under genomförandet.
10. Dokumentation över utförda arbeten ska senast 6 månader efter arbetenas färdigställande insändas till Länssstyrelsen.
11. Detta beslut gäller i fem år från det att beslutet vunnit laga kraft.

Bakgrund

Byarums kyrkliga samfällighet har ansökt om tillstånd hos Länssstyrelsen för restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka. Orgeln besitter ett mycket högt kulturhistoriskt värde och är av synnerligen ovanlig art. Den byggdes 1798 av Pehr Schiörlin i Linköping. Från detta ursprungliga utförande ingår en betydande del fortfarande i dagens orgel. År 1865 genomförde Johannes Magnusson viss ombyggnad och komplettering, då bland annat fasaden breddades något och omdisponering av manualverket företogs. Några omfattande åtgärder har inte vidtagits sedan dess.

Åtgärdsförslaget riktas främst mot ett återgående till 1798 års utförande. Restaureringen rör läktarorgeln som helhet och innefattar åtgärder på dess struktur, spelbord, regelverk, bälgverk, väderlåda och pipverk. Alla åtgärder dokumenteras väl under arbetets gång i text och foto.

Underlaget har upprättats av Göran Grahn Orgelkonsult.

Motivering

Enligt 4 kap 3 § KML får kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av Länssstyrelsen. För en kyrkobyggnad krävs alltid tillstånd för rivning, flyttning eller ombyggnad liksom för ingrepp i eller ändring av dess exteriör och interiör med dess fasta inredning och konstnärliga utsmyckningar samt för ändring av dess färgsättning.

Länssstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Länssstyrelsen bedömer att de föreslagna åtgärderna är väl anpassade till orgelns kulturhistoriska värden och att arbetena är motiverade. Att återställa Schiörlinorgeln till 1798 års utförande och åter ta orgeln i bruk skulle tillföra ett stort musikhistoriskt intressant inslag till kyrkorummet. Orgeln är inte bara regionalt intressant utan även av nationellt intresse.

Länstyrelsen
i Jönköpings län

BESLUT
Sida 3/3

Datum
2015-02-11
Ert datum

Beteckning
433-8733-14
Er beteckning

Arbetena är av sådan art att Länstyrelsen bedömer att det är motiverat att de utförs med orgelsakkunnig antikvarisk medverkan som kan ge stöd i detaljfrågor och dokumentera restaureringen.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Jönköping genom **skrivelse till Länstyrelsen** - se bilaga 1 (formulär 36).

Upplysning

Detta beslut innebär **endast** tillstånd enligt **Kulturmiljölagens 4 kapitel**.

Mattias Sörensen
enhetschef

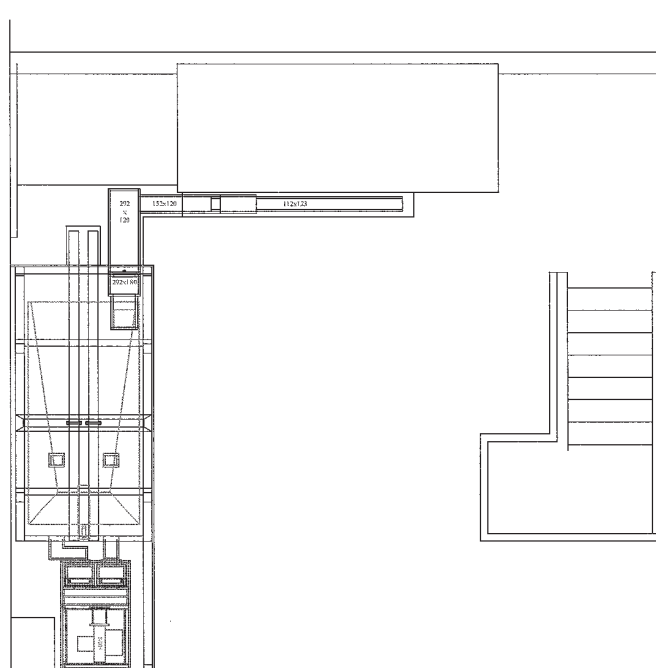
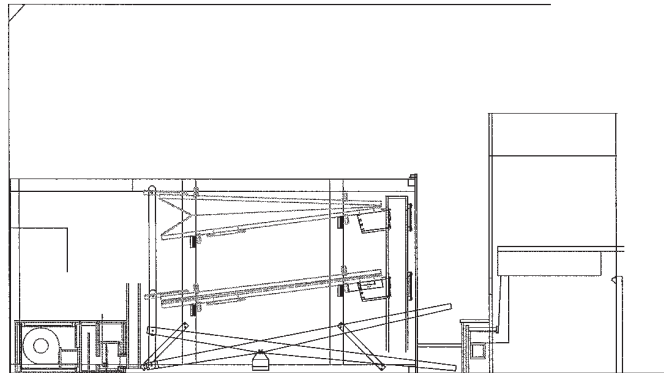
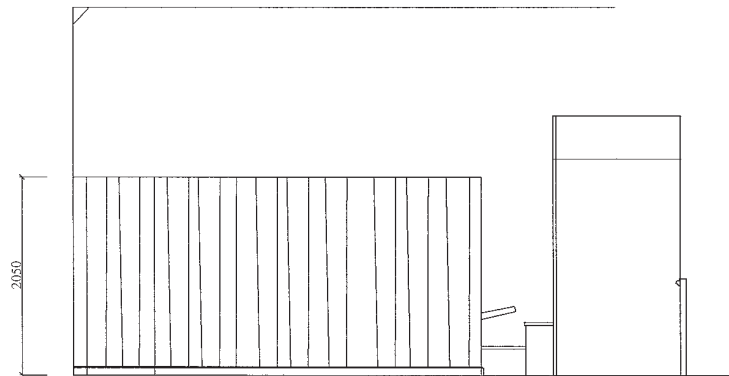
Erik Blomqvist
antikvarie

Utskrift:
Delgivningskvitto + bilaga 1

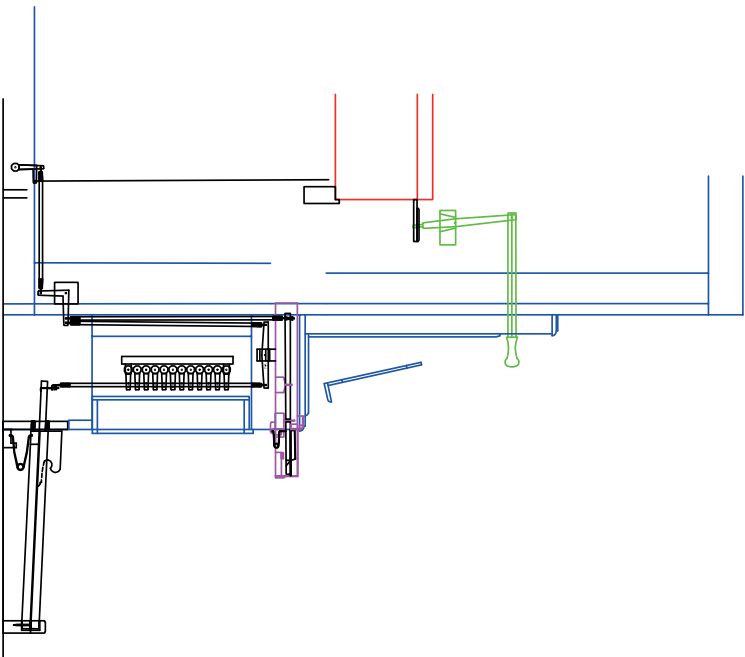
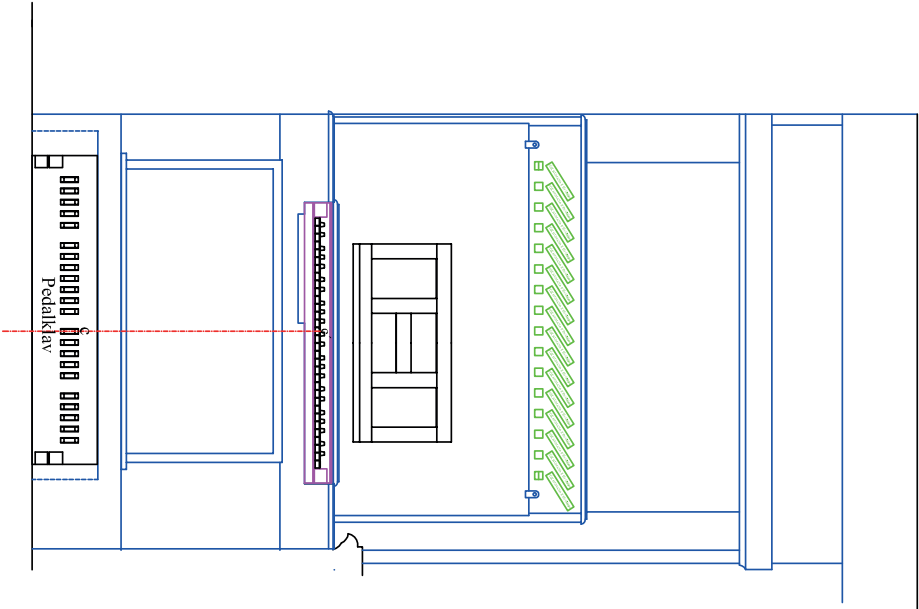
Bilaga:
Bilaga 1: Formulär 36

Kopia till:
Riksantikvarieämbetet
Jönköpings läns museum
Växjö stift
Vaggeryds kommun
Diariet

10. Ritningar

Svenarums kyrka
Förslag på nytt bälgverk
Skala: 1:50
2015-10-28, ÅB

Svenarums kyrka
Orgel, spelbord
Skala: 1:20
Februari 2016, ÅB

11. Schiörlins korrespondens på väderlådan

renskrivet av Robin Gullbrandsson

En mängd brev till Schiörlin, koncepter av denne och i viss mån räkenskaper är klistrade på väderlådans undersida. Flertalet rör bygge av en ny orgel till kyrkan i Gillberga 1797, vars gamla orgel då avyttrades till Lista kyrka. Flera brev är skrivna av kyrkoherde Carl Trolle (1757–1809), då sedan ett år nytillträdd kyrkoherde i socknen. Det finns även brev från Schiörlins mecenat, friherren Lagerfelt. Vi möter även bildhuggarna Berggren och Beurling. Många av breven är svårtydda på grund av att de blivit överklistrade med andra dokument eller skinnremсор.

Brev till Schiörlin från okänd u. å.

Högtärade min /.../

Beswarat d 16 septembr 17...

Det fagnade mig oändeligen ...af m[in cou-]
ssins Bref, som war skrifwi[t] /.../ Ping[st-]
afton förnimma det d... /.../ nom...
som jag frykta och sände /.../ ...agan...
och til nöjes, hwilka nu för[saml]ingen /.../
på sine ställen fastsatte /.../ fler /.../
fullkommelig ordning /.../
hwarföre jag ställer detta /.../
pröfning [?]
Bror behöfwer ingalunda /.../ uti /.../
slags obligation för det lilla /.../
med trycket af stämlappar /.../
mig och jag gjorde det me... /.../ och /.../

Brev från Sparre till Schiörlin 25 april 1795

/.../

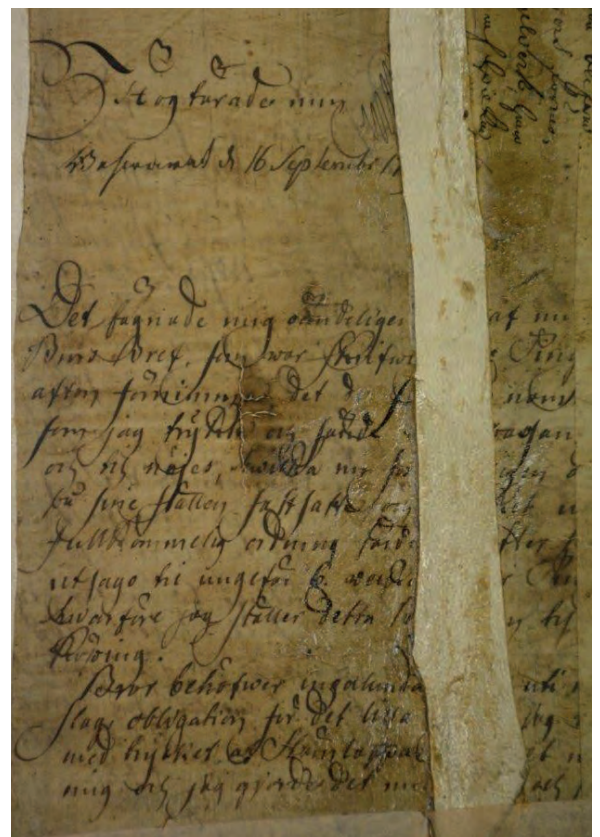
som förut lofwad är,
framlefwer
högädle Sparre

Eskilstuna och Ljstad Prestgd
d 25 april 1795.

Brev från Carl Trolle till Schiörlin 17 oktober 1795

Wäläd[le Herr Directeur!]

Sedan Michaëli; då efter herr Directurens
sista gunstiga skrifwelse, återkomsten f...

/.../ har jag på /.../

/.../

läggning i hwad jag uti senaste brefw[et]
nämnt, får jag nu anföra, at org[el-]
byggnaden i Gillberga nu är alldeles
besluten, efter herr Directurens afgif[na] /.../

gaste. Om de för herr Directurens
ankomst på stället får göras alldeles
färdig, wet man icke. Den [svårläst]
ska transporten af ofla nämnde Orgel-
werk, besked war ock kunna ske
nästan stund medh Bieler ett år till.

Hofpredikanten Uddén i Aska och
Prosten Kempe uti Edsberg, hafwa ny-
ligen warit hos mig, och bägge gjort
anspråk på herr Directuren.

/.../ ...con är slutad, men

/.../

ännu icke lærer wara wisst contra-
terat. Med estime och vänskap
framlefwer, S. T. herr Directurens

ödmjuka tjenare

Carl Trolle

Eskilstuna och

Ljstad pry d 17

october 1795.

Brev från bildhuggaren Jonas Berggren till Schiörlin 1796

/.../skulle s... /.../ är

förkommin /.../ ...? Måne

...ke skiljer /.../ ritningen?

/.../ det värsta /.../ [p]ip=rundlarnes krantz eller

...din uppe /.../ bli för trånga eller för wida

...en jag /.../ bror har densamma til

/.../ bror /.../ ...t därmed.

[Ja]g torde äg... /.../ ...te, om bror fåt in

...ngarne fr... /.../ ...ga, eller får snart, det

...g med förs[amlingen] får upsände Ziraterne

...g är i t... /.../ ...lgt af det lilla arfwodet.

Med ougho... /.../ ...lig wänskap har äran

/.../ ...aste Brors

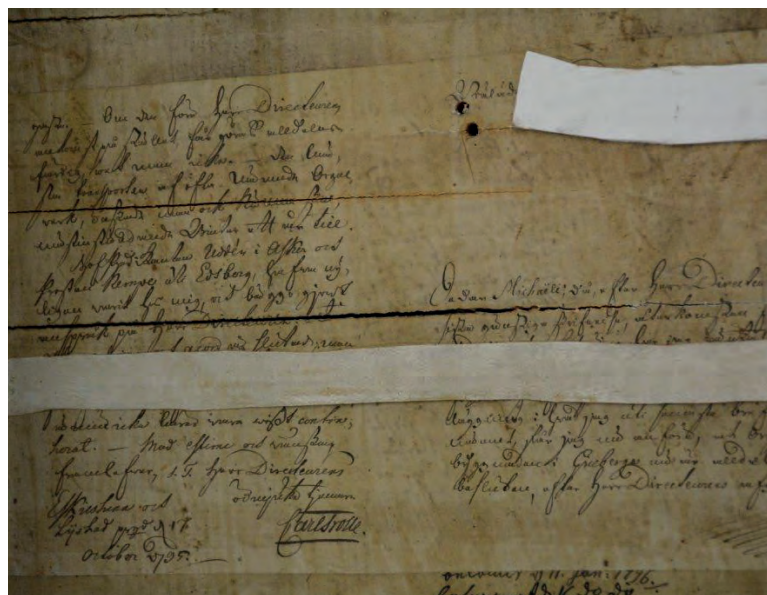
Wimmerby

...: atj

Tro ödmjuka tjenare

/.../ ämmenas /.../ 1796

Jonas Berggren

Brev från Lagerfeldt till Schiörlin 1796

Lagerlunda d. /.../ 1796.

Beswa[rat d] 3 Maj 1796

Min go[de vän]! Ni får in[te]
neka mig /.../ tillfredställelsen
att resa /.../ ...iörck att om-
stämna [orgelver]ket som gan[skä]
väl behöfs /.../ nu så mycket
angelägnar[e] /.../ ..es vår hugn...
som åtski[l]liga st[ora] connoiseu[rer]
och virtuo[ser] ...ma nu till M...
vi; W... så god ock
värckställd... [an]gelägna sak
innan med /.../ [de]tta månad, ön-
skar och an... eder

[ö]dmjuka tjänare
Lagerfeldt

Brev från Sparre till Schiörlin

Med sista post hade jag äran becomm[a] /.../
Directurens Bref af d: 14 sistledne. /.../
sokneborne hafwa förut [svårläst] /.../
hwarje postdag wäntat på utsakt d...
/.../

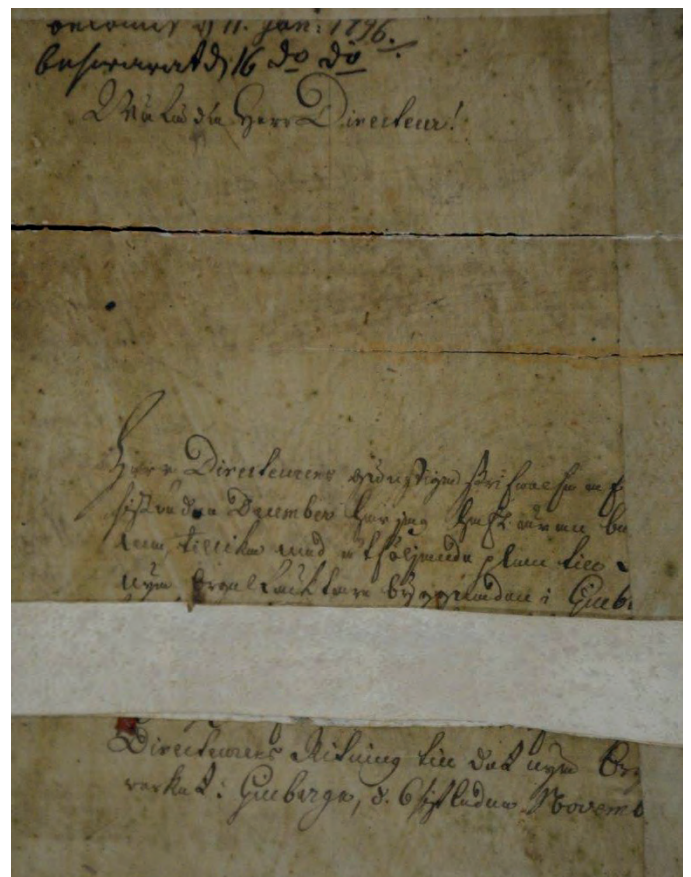
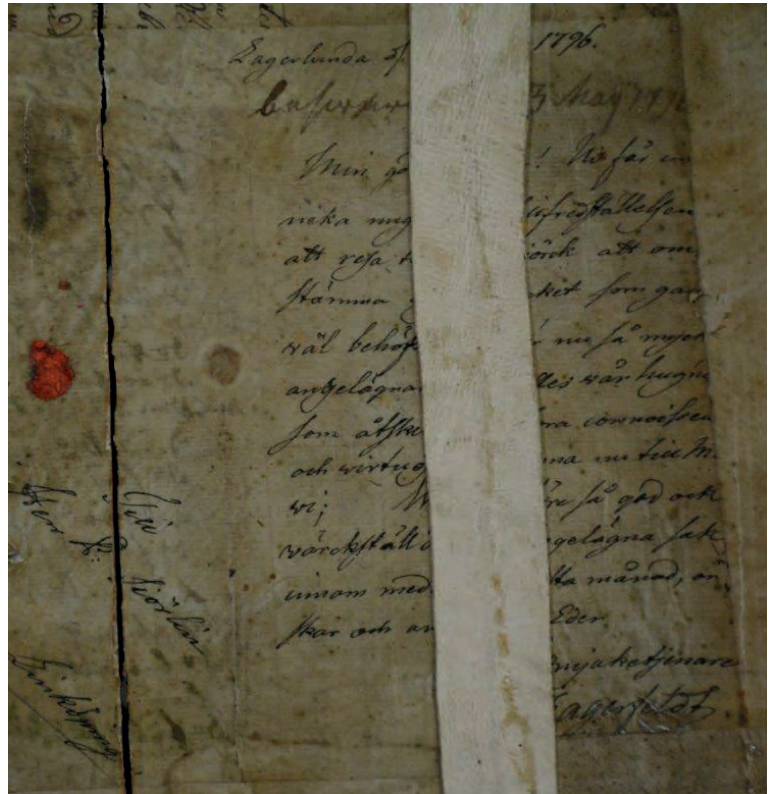
Brev från Trolle till Schiörlin 11 januari 1796

bekommit d 11. Jan: 1796.
beswarat d 16 16 do do

Wälädle Herr Directeur!

Herr Directurens gunstiga skrifvelse af /.../
sistledne December har jag haft äran be[kom-]
ma, tillika med åtföljande plan till /.../
nya orgelläktare byggnaden i Gillb[erga]
/.../

Directurens Ritning till det nya Org[el-]
Werket i Gillberga, d. 6 sistledne Novemb[er]

Brev från Sparre till Schiörlin 28 januari 1797

/.../
 skrifwit d 28 januari 1797 och /.../
 ma öfwersändt Bildhugar Be[urling] /.../
 qwitans på 10 Rdr för ziraterne /.../

Quitterat på de öfwersände penningarne har
 jag riktigt bekommit.

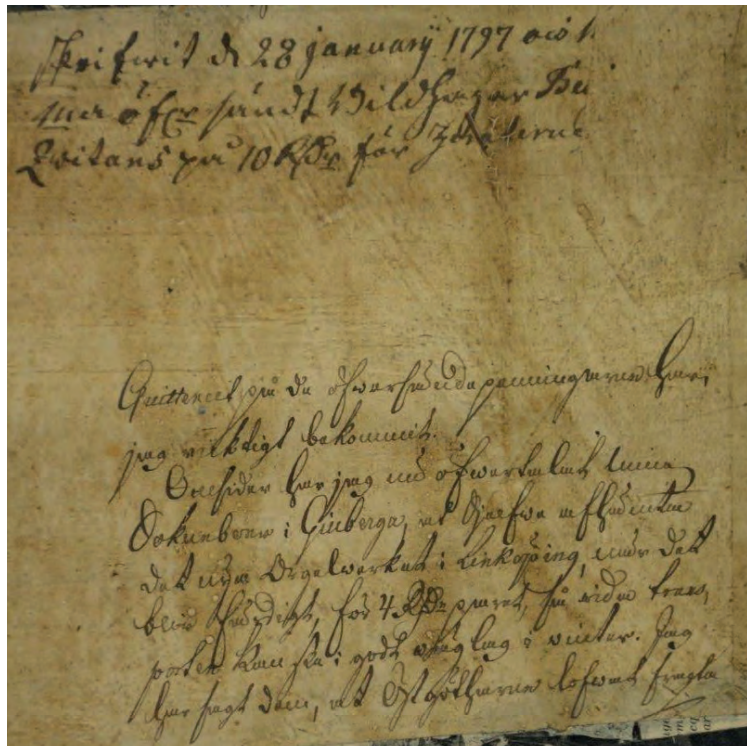
Omsider har jag nu öfwertalat mina
 sokenboer i Gillberga, at sjelfwa afhämta
 det nya orgelverket i Linköping, när det
 blir färdigt, för 4 Rdr paret, så wida trans-
 porten kan ske i godh wäglag i winter. Jag
 har sagt dem, at Östgötharne lofwat fragta
 /.../

Odaterat koncept av Schiörlin

/.../ war mig ganska
 /.../ at få se dig hema
 /.../warande så litit tag.
 /.../ då får det lila Swira
 /.../ som jag har bekomet
 /.../ fölger åta risdaler
 /.../ ...mn lust[svårläst] har fåt
 /.../ efter begäran.
 /.../ doktor walb[svårläst] borg
 /.../ ...ten foglstran som
 /.../ här warit här
 /.../ ...ad at mins får altge
 /.../ våre skal skriwa
 /.../ ...gära han pängar
 /.../ ...ta ingen högre kåstnat [?] åta
 /.../ bonden som skal gi...
 /.../ orge war [?]

Odaterat brev från Trolle till Schiörlin

Uppå prosten och kyrkoherden /.../
 /.../
 hos herr Directeuren anmäla mig, i anseende
 till att i Gillberga ganska bristfälligt Positiv orge[l-]
 werk, som utan skyndsam hjälp snart torde blifwa
 alldeles obrukbart. Detta lilla och förmo-
 deligen någre hundra år gamla orgelverk, har
 med tremulant bestått af sju stämmor, af hvilka
 /.../

Brev från okänd till Schiörlin juli 1797

Min högtärade kste Cousine,

Det skulle vara altför otaksamt om jag intet
ärkände min Cousines dageliga godhet med
min k. Carl. Äfven som det intet litet fågnar
öfver /.../ k anhörigas förf...

/.../

lilla /.../

måste /.../

Brev från Trolle till Schiörlin 10 september 1797

Ribblingshof d 10 september
ädel och högaktade herr Directeur!
bekommit de 13 Septembr 1797
beswarat d 16 Septembr 1797.

/.../

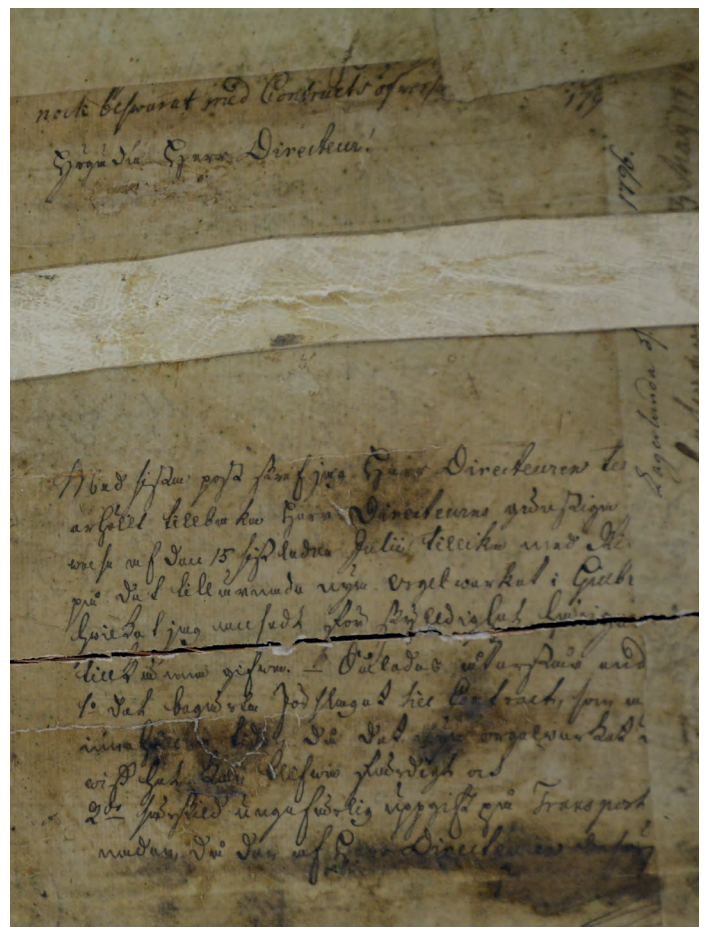
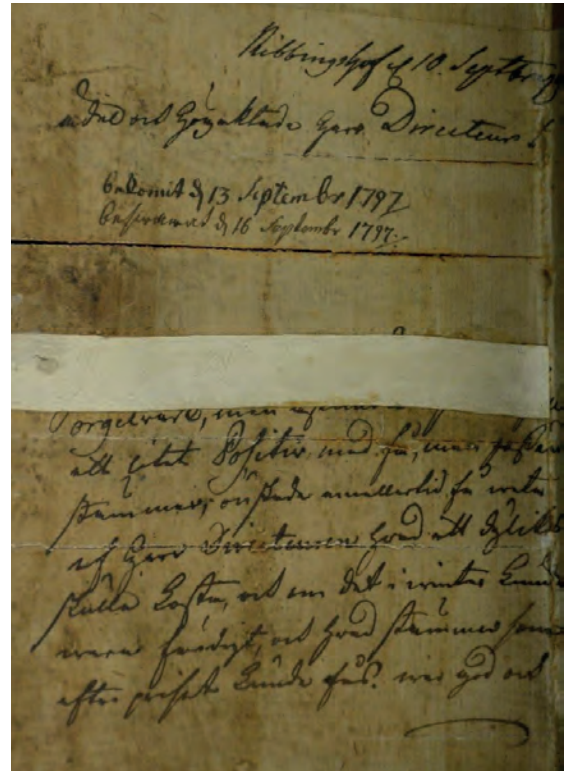
orgelwerk, men /.../

ett litet Positiv, med få, men passande
stämmor; önskade emellertid få veta
af herr Directeuren hvad ett dylikt
skulle kosta, och om det i vinter kunde
wara färdigt, och hvad stämmor som
efter priset kunde fås. war god och

Brev från Trolle till Schiörlin 179X

Högädle herr Directeur!

Med sista post skref jag herr Directeuren till [och]
erhöll tillbaka herr Directeurens gunstiga [skrif-]
welse af den 15 sistledne Julii tillika med Rit[ning]
på det tillämnade nya orgelverket i Gillbe[rga]
hvilket jag ansedt för skyldighet hänga...[?]
tillkännagifva. Således återstår end[ast]
1o det begärda förslaget till Contract, som a...
innehålla tiden då det nya orgelverket /.../
Wisshet kan blifwa färdigt och
2do särskild ungefärlig uppgift på Transport[kost-]
naden då den af herr Directeuren bespy...[?]

Brev från Trolle till Schiörlin oktober 1797

Ädle och högaktade herr Directeur!

För ärade skrifvelsen tackar jag
oändelig och för det goda löfte att
kunna få ett Positiv förfärdigat
men beklagar endast att herr Direc-
teuren åtagit sig så många göromål
att tidens utdrägt blir för mig långsam.
Skulle intet ett mindre Positiv än
omnämnt a... kunna hinnas färdigt

Odaterat brev från Trolle till Schiörlin

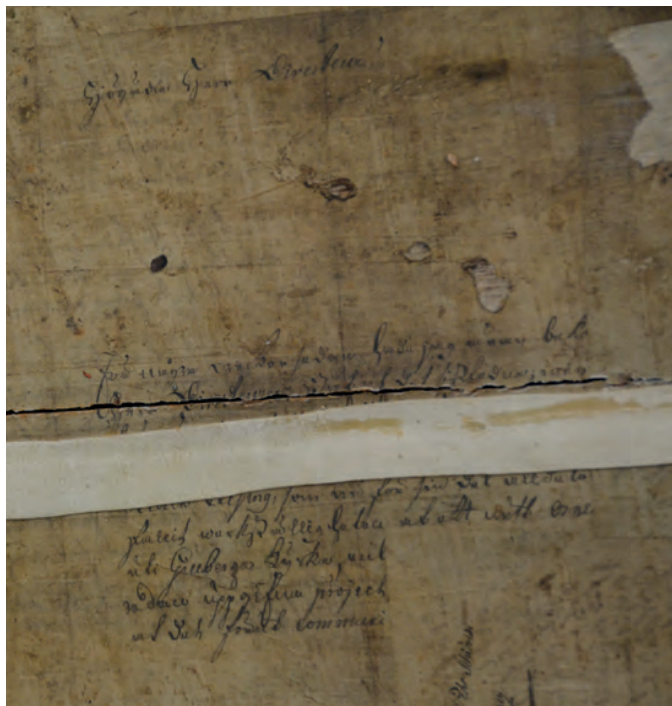
Högädle herr Directeur!

För några veckor sedan hade jag äran beko[mma] /.../
herr Directeurs Breff af d. 1 sistledne; men /.../
/.../
/.../ ...ping, som nu för sin del alldele[s] /.../
fallits verkställigheten at ett nytt orgl... /.../
uti Gillberga kyrka, wil[ket] /.../
redan uppgifna projects /.../
at det förut comm...

Troligen brev till Schiörlin från sonen

Min högtära[de] /.../
alltid /.../

Jagg wil med dessa /.../
fader weta hur jag /.../
gudi lof hälsan och /.../
wil låta min /.../
3 Ryttare Herar /.../
hängst up /.../
den /.../
/.../
/.../ byxskängoste [?] och lagt katten
på golfwet i [svårläst] sig, och sin
wil jag låta min far wetta
att Docktor Stapelmo är död.

Koncept från Schiörlin till baron X

För höggunstiga skrifwelsen jämte Contracten till underskrift som jag ärhåll[it]
tackar jag [svårläst] ödmjukast. Därwål /.../
/.../
/.../ be baka glad och nöjd. På
nådig begäran har jag bemålte Contract
underskrifwit, som här hos [?] återsändes.
med wördnad förblifwer
högwälborne herr Barons

ödmjuka tjänare

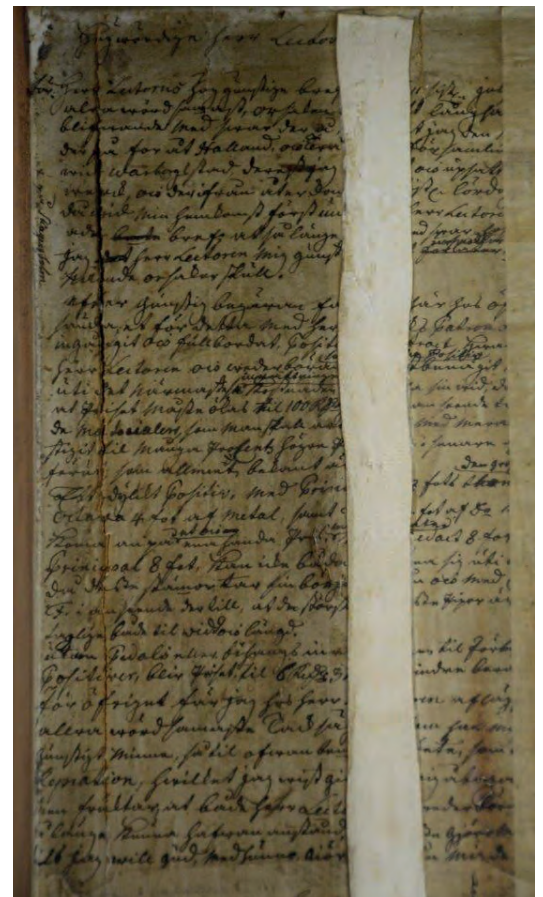
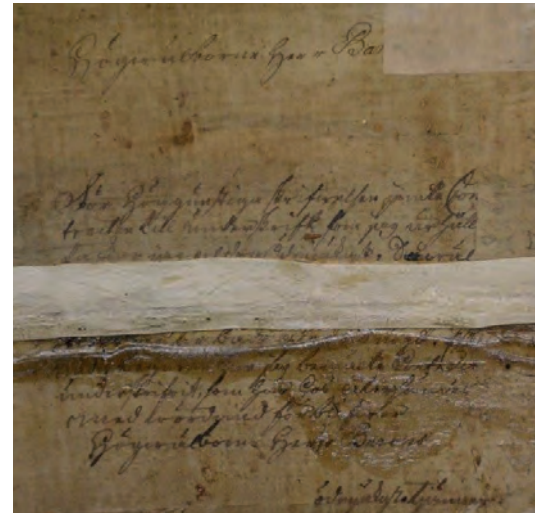
Koncept av Schiörlin till lektor X

Högvärdige Herr Lector *på Skagersholm

För herr Lectors höggunstige bref /.../ siste jul[i] /.../
alrawördsammast, orsaken /.../ längsa[m] /.../
blifwande med swar der å, /.../ ...st jag den /.../
der på for åt Halland, och Trä[slövs] församlin[g] /.../
wid Warbergs stad, derest jag /.../ och upsatt /.../
werck, och derifrån återkom /.../ [sistlidne?] lördag /.../
då wid min hemkomst först un... /.../ herr Lector /.../
ade bref; at så länge /.../ med swar /.../
jag det herr Lectoren mig gunst[igt] /.../ [svårläst]
hända orsaker skull.

Efter gunstig begäran fa... /.../ här hos öp...
sända et för detta med her[r] [Bru]ks Patron /.../
ingångit och fullbordat Positi[v] /.../ ...strat hera...
herr Lectoren och wederböran[de] /.../ Positiv /.../ ...stbenägit /.../
uti det närmaste inrättninge... Kostnaden /.../ sin wid, d...
at priset måste ökas til 100 Rdr /.../ ...an [svårläst]
de med [svårläst], som man skulle ar... /.../ med mera /.../
stigit til många procents högre p... /.../ i senare /.../
förut; som allment bekant är.

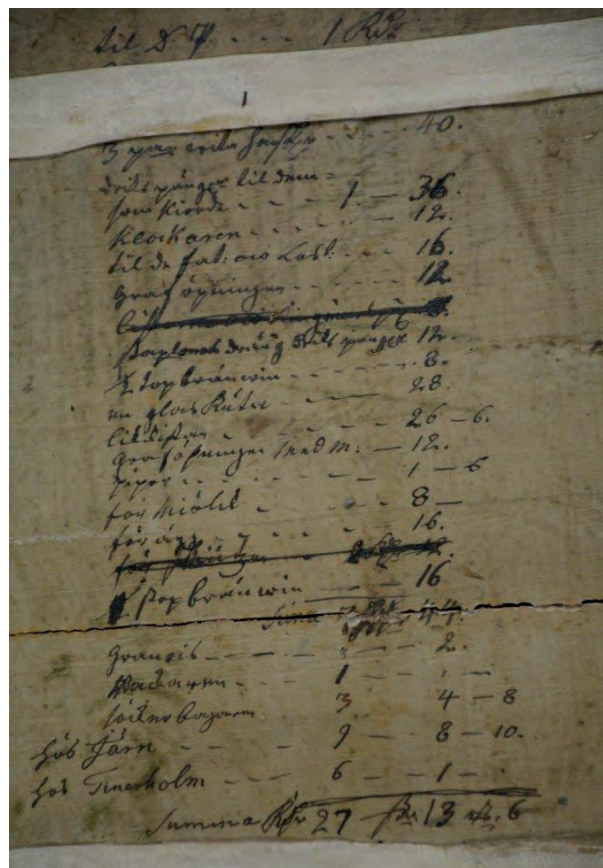
Ett dylikt Positiv, med Princ[ipal] 8[?] fots [svårläst] den grof[wa octaven] /.../
Octava 4 fot af metal, samt /.../ fot af Do /.../
Koma an på det och måhända pris, /.../ [G]edact 8 fot /.../
Principal 8 fot, kan icke båda /.../ ...ma sig uti /.../
då dessa stämmor tar sin börja[n] /.../ ...n och med /.../
F. i anseende dertill, at de störst[a] /.../ ...ste pipor är /.../
taglige både til widd och längd.

Utan Pedals eller bihangs inr... /.../ ...en til förb...
 Positiver, blir priset til 6 Rdr 3 /.../ [m]indre bero...
 För öfriget får jag hos herr [Lecto]ren afläg[ga] /.../
 allrawördsammaste Tacksäg[else] /.../ som han mig /.../
 gunstigt minne, så til ofwanbem[älde ar]bete, som /.../
 Repration, hwilket jag wist gi... /.../ ...ig åtaga /.../
 men fruktar, at både herr Lecto[ren] ...reder För...
 så länge kunna hafwa anstånd /.../ ...sse giörom[ål]
 tils jag will gud, medhunno gör... /.../ mig de /.../
 /.../

Räkenskap av Schiörlin (rörande begravning)

til D:P	1 Rdr		
/.../			
3 par wita hanskar		40	
drikspängar til dem			
som kiörde	1	36	
klockaren		12	
til de fat: och Larsl:		16	
graföpningen		12	
[överstruket]			
kaplanens dräng drikspänger		12	
½ stop bränwin		8	
en glastruta		28	
likkistan		26	6
graföpningen med m:		12	
pipor		1	6
för miöhl		8	
för ägg		16	
[överstruket]			
1 stop bränwin		16	
Suma	7 Rdr	44	
granris		2	
rackaren [?]	1		
sockerbagaren	3	4	8
hos järn	9	8	10
hos Tinerholm	6	1	
Summa	Rdr 27	sk 13	öre 6

12. Protokoll och slutintyg.

Svenska kyrkan

BYARUMS PASTORAT

Svenarum 2015-11-18

Mötesanteckningar från startmöte för konserveringsprojektet Schiörlinorgeln Svenarums kyrka

Närvarande: Claes-Göran Carlsson, kyrkorådet; Lars Andersson, kyrkogårdsföreståndare; Åke Bergenblad, Bergenblad & Jonsson orgelbyggeri AB; Thomas Niklasson, domkyrkoorganist em; Robin Gullbrandsson, Byggnadsantikvarie, Jönköpings läns museum; Sofia Lindberg, kantor; Erik Blomqvist, kyrkoantikvarie Länsstyrelsen; Mats Jonsson, Bergenblad & Jonsson orgelbyggeri AB; Erik Dreier, kh

Dagordning

- Välkommen med kaffe och kort presentation
- Leveransplan – konserveringen av Schiörlinorgeln beräknas vara färdig under 2016.
- Byggmöte planeras till tre stycken, varav ett första hålls i Farstorp 160128, kl 10-12.
- Sakkunnig för beställare och entreprenör och kontrollant för beställare är Thomas Niklasson.
- Läns museets antikvariska medverkan sker via Robin Gullbrandsson.
- Färgsättning frågeställning rörande färgsättning lyftes och Robin Gullbrandsson tar fram tre bildmaterial att utgå ifrån i en diskussion rörande färgsättning. Förslagen utgår från ljus eller mörk färgsättning och avser orgelfasad och läktarbröst. Frågan tas upp under nästkommande byggmöte.
- Bälgsverkets placering föreslogs av orgelbyggeriet enligt bifogad skiss. Förslaget bifölls.
- Uppriktning av orgelfasad diskuterades jämte stöttning av orgelns låda. Fasaden bedömdes kunna luta enligt nuvarande nivå och stöttning av låda föreslogs ske i syfte att hindra ytterligare sättning.
- Dokumentationsnivå - Orgelbyggeri och läns museet samråder rörande dokumentation, vilken i övrigt följer plan och innefattar restaureringsdagbok.
- Avslutning med tack för kreativt gott samtal

För mötesanteckningarna/ Erik Dreier

ENHETEN FÖR ARKEOLOGI, BYGGNADSVÅRD & KONSERVERING
 Robin Gullbrandsson
 Dag Hammarskjölds Plats 2
 Box 2133, 550 02 Jönköping
 Direkttel. 036-30 18 94 Växel 036-30 18 00
 robin.gullbrandsson@jkpglm.se

JLM DNR: 178/2014
 LST DNR: 433-8733-14

Byarums kyrkliga samfällighet
 Skogsvägen 16
 567 32 Vaggeryd

MÖTESANTECKNINGAR

från möte 2 rörande restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka, Vaggeryds kommun, Växjö stift

Den 28 januari 2016 hölls ett andra möte på Bergenblad & Jonssons orgelbyggeri i Nye, dit pipmaterial och väderlåda nu transporterats. Närvarande var vid sidan av undertecknad, orgelbyggarna Åke Bergenblad och Mats Jonsson, kyrkoherde Erik Dreier, kyrkogårdsföreståndare Lars Andersson, kantor Sofia Lindberg, kyrkorådets ordförande Claes-Göran Carlsson och domkyrkoorganist emeritus Thomas Niklasson. Församlingsrepresentanterna fick en visning av pågående arbeten, däribland de snart färdigställda bälgarna. Följande punkter diskuterades:

- *Väderlådan.* På undersidan av kancellerna sitter ursprunglig tätning med korrespondens från och till Pehr Schiörlin samt räkenskaper. Gamla sprickor är lagade med limmade skinn, troligen av Magnusson 1865 och med papp och tidningsklipp av Grönvall 1951. Där dessa har fullgod vidhäftning lämnas de utan åtgärd. Rörelser i kancellernas spunder har orsakat nya sprickor som behåller tätas med pålimning av nya skinnremsor, vilka av hänsyn till breven hålls så smala som det går. Undertecknad har gjort en avfotografering av samtliga brev och kommer göra en renskrivning av dessa. Den tvärgående balk som skiljer ventillådan från kancellerna behöver demonteras för att kunna säkerställa täthet och därmed funktion, särskilt som ventilernas svanslimning skall återskapas. Enstaka brev är något upp-limmade mot balken. Undertecknad kontakter papperskonservator för att utreda om dessa kan lossas från balken inför demontering och sedan återfästas. De befintliga slejftätningarna av skinn behöver kompletteras med filtringar som fästs med varmlim mot såväl pipstock som skinn. Idag har ventillådan två ingångar för luftkanal. Den ena togs upp av Magnusson, varvid den befintliga antingen förminskades eller flyttades i sidled. Troligen ansåg sig Magnusson behöva bättre lufttillförsel på grund av sin tillagda Borduna 16'. Hur Schiörlins utförande såg ut

kan vi bara spekulera kring. Beslutades att behålla befintligt utförande. På så vis kommer lufttillströmningen att vara god och det befintliga utförandet från 1865 får vara kvar som ett autentiskt tidsskikt. Uppmätning av väderlådan skall göras, undertecknad samråder med Niclas Fredriksson om detta.

- *Bälgarna* förevisades. Färgsättning av kommande brädbeklädnad bestäms i samråd i kyrkan vid senare möte.
- *Pipverk*. Kopfen till *Trumpet 8'* har blivit uppborrade för labialpipor. De är dock inte i ett sådant skick att de behöver nytillverkas. Befintliga hål borrar upp, rundstav limmas i och förses med nytt hål. *Trumpet 4'B* får enligt programmet nya kopfer, den enda som är bevarad återanvänds, liksom upphittat munstycke och uppsats. *Wox Humana 8'D* rekonstrueras med förebild från motsvarande stämma i Nässjö kyrkas Schiörlinorgel från 1795, vilken bedöms ligga närmast i tid. Likartad legering används för gjutningen, troligen 15-20 % tenn. Bevarade kopfer återanvänds. Den av Magnusson pålimmade stocken för Borduna 16' avlägsnas från den ursprungliga trumpetpipstocken och Trumpet 4'B/Wox Humana 8'D återtar sin rätta plats. *Kärnstick*. De förminskas där det är möjligt genom att försiktigt driva ihop det material som är kvar. *Gamba 4'*. Noterades att en del av piporna har skurits upp så att underlabiet är fasat, vilket är ovanligt. Piporna rätas ut. Sprickor och medvetna uppskärningar för stämning löds ihop. *Quintadena 8'* (Magnussons Borduna 16'). Magnusson har skurit upp överlabierna vid omarbetningen. Nu har de lösts tillbaka och skall ges ny uppskärning. Detta gäller dock enbart diskanten eftersom Magnusson aldrig omarbetade labierna i basen. *Mixturens* oktavkor skall rekonstrueras.
- *Fasadens färgsättning*. Presenterade förslag till återgång till ursprunglig färgsättning i svart och guld har diskuterats med församlingens förtroendevalda och de anser att befintlig färgsättning behålls utan åtgärd, vilket beslutades. Behandling av nya luckor etc till orgelhusets baksida diskuteras på plats i kyrkan vid senare möte. Befintliga originalyttskikt i svart skall dock lämnas orörda.
- *Övriga frågor*. En god förvaring av Magnussonmaterial ur bruk skall ordnas i kyrkan. Plats och former för detta skall diskuteras på plats i kyrkan med orgelbyggare och undertecknad. En slutlig montering av högtalare med kablage till den digitala kororgeln skall också utredas. Frågan väcktes om att göra en mindre skärmutställning och/eller folder kring orgelns historik och restaurering att ha i kyrkan. Åke och undertecknad skall även träffas i kyrkan den 10 februari för att gå igenom detaljer i spelbordets utförande.
- *Nästa möte* i denna grupp hålls i kyrkan när väderlåda och pipverk är åter. Orgelbyggaren kallar. Mats Jonsson tackas för väl nedlagt vildsvin och Thomas Niklasson för smaklig tillagning.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

ENHETEN FÖR ARKEOLOGI, BYGGNADSVÅRD & KONSERVERING
Robin Gullbrandsson
Dag Hammarskjölds Plats 2
Box 2133, 550 02 Jönköping
Direkttel. 036-30 18 94 Växel 036-30 18 00
robin.gullbrandsson@jkpglm.se

JLM DNR: 178/2014
LST DNR: 433-8733-14

Byarums kyrkliga samfällighet
Skogsvägen 16
567 32 Vaggeryd

MINNESANTECKNINGAR

från möte den 12 februari rörande restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka, Vaggeryds kommun, Växjö stift

Den 12 februari var undertecknad på Bergenblad & Jonssons orgelbyggeri i Nye för uppmätning av väderlådan. Då togs följande frågor upp:

- *Manualen.* Det beslutades efter samråd med bland annat Niclas Fredriksson att denna skall återställas till Schiörlins utförande. Avlägsnandet av Magnussons förändringar kan motiveras med att andramanualen magasineras i 1865 års utförande och Magnussons tillägg är kraftigt nötta. Klavbackarna har på insidan originalfanér av alm (?), detta återskapas även på övriga ytor. De fem tangentbelag som bytts ut av Magnusson ersätts med nya i Schiörlinskt utförande av ebenholts. Ett skadat ebenholtsbelag kompletteras. Tillagd förhöjning från 1865 på undersidan av tangenterna avlägsnas. Furubitar från 1865 på tangenternas framsida ersätts med präglad papp som hos Schiörlin.
- *Traktur* återskapas med förlaga från Ekebyborna, den enda av de bevarade Schiörlinorglarna med sidoställt spelbord. Även bihangsmekaniken till pedalen görs som i Ekebyborna eftersom det av spår i spelbordet att döma varit så det sett ut även i Svenarum. För att minska risken för slammer vid spel i basen kan det godtas att något tjockare metalltråd används till abstraktkrokarnas fäste i de befintliga vinklarna.
- *Spelbordets färgsättning.* Frilagda delar av det ursprungliga spelbordet har kvar originalbemålningen i svart från 1799. Det bör övervägas om denna skall tas fram på hela spelbordet eftersom motsvarande ytor på orgelhusets baksida sparas i denna kulör. Detta kommer inte att upplevas från kyrkorummet, men vore pietetsfullt och pedagogiskt riktigt. Denna fråga diskuteras lämpligen på kommande byggmöte.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

ENHETEN FÖR ARKEOLOGI, BYGGNADSVÅRD & KONSERVERING
Robin Gullbrandsson
Dag Hammarskjölds Plats 2
Box 2133, 550 02 Jönköping
Direktel. 036-30 18 94 Växel 036-30 18 00
robin.gullbrandsson@jkpglm.se

JLM DNR: 178/2014
LST DNR: 433-8733-14

Byarums kyrkliga samfällighet
Skogsvägen 16
567 32 Vaggeryd

ANTI-KVARISKT SLUTINTYG

avseende restaurering av Schiörlinorgeln i Svenarums kyrka, Vaggeryds kommun, Växjö stift

Länsstyrelsen lämnade den 11 februari 2015 mars tillstånd till restaureringen av rubricerade orgel, ett av länets bäst bevarade orgelverk av den kände Linköpingsorgelbyggaren Pehr Schiörlin (1798). Orgeln hade varit ur funktion sedan 1950-talet. Slutbesiktning hölls på plats i kyrkan den 6 september 2016 i närvaro av undertecknad, orgelbyggarna Åke Bergenblad och Mats Jonsson, projektledare Thomas Niklasson, kyrkoherde Erik Dreier, vaktmästare och kyrkogårdsföreståndare Lars Andersson, kantorerna Sofia Lindberg och Ellinor Norberg, kyrkorådets ordförande Claes-Göran Carlsson, målaremästare Anne Håkansson och antikvarie Erik Blomqvist från Länsstyrelsen. Restaureringen har utförts mycket pietetsfullt utifrån orgelkonsult Göran Grahns program och i nära samråd med antikvarisk medverkan och övriga sakkunniga. Ambitionen var att återföra verket till dess ursprungliga utförande med avlägsnande av 1865 års tillskott från Johannes Magnusson och rekonstruktion av stämman Vox humana samt delar av Trumpet. Spelbordets ursprungliga utförande har återställts varvid registraturen till stor del nytillverkats. Nya bälgar och kanaler har byggts i enlighet med schiörlinska förebilder.

Några mindre arbeten kvarstod vid slutbesiktningen:

- Målning. Orgelpallen har getts en linoljefernissa som är för sträv. Ytan skall behandlas med hårdvax och poleras. De nya luckorna på baksidan står med sin fernissade yta ut från originalytorna. Det beslutades att de stryks tunt med ett utanpåliggande skikt linoljefärg. Bälghuset skall ges ytterligare en strykning med något justerad brytning för att smälta samman bättre med vägg. Färgtrappa vid läktarbröstning skall färdigställas.
- Belysning. Spelbordet skall förses med flyttbar diskret LED-belysning på två tunna stativ för belysning av manual och pedal. Armaturer av den modell från Ljusdesign AB skall användas, vilka tillämpades i Lannaskede gamla kyrka. Smäckra stålstativ (med möjlighet till justering i höjd av armaturerna) tillverkas av orgelbyggaren och målas/lackas i samma kulör som orgelfasaden. För det ena stativet kan befintligt urtag utnyttjas. För det andra installeras ett svart eluttag av typ RENOVA (med ett uttag) på orgelhus vid golv i anslutning till befintlig kanalisering. Vid behov kan denna belysning kompletteras med lös batteridrivna notbelysning som kan klämmas fast på notstödet. I övrigt bör allmänbelysningen på

orgelläktaren kompletteras med armaturer av samma slag som i övriga kyrkorummet, placerade bakom orgelhuset, vilket underlättar stämning av rörverk och nyttjande av rummet.

- Magasinerat material. Material ur bruk från Magnussons tillägg 1865 skall ges en ordnad förvaring på vinden i enlighet med tidigare diskussioner på plats och program. Orgelbyggaren tillverkar ställ för metallpiporna.

Arbetena kan härmed godkännas ur antikvariskt hänseende. Kvarstående punkter avsynas i samband med återinvigningen. Undertecknad kommer att sammanställa en restaureringsrapport över arbetena.

Jönköping den 6 september 2016

Med vänlig hälsning

Robin Gullbrandsson
antikvarie

Kopia till
Länsstyrelsen
Växjö stift
Bergenblad & Jonssons orgelbyggeri
Göran Grahm

Kort orgelterminologi

Bälgar

För att pipverket skall få en jämn lufttillförsel krävs att luften magasineras i en därför avsedd magasinbälg. Före elfläktens tid hade man som regel två stycken kilbälgar som ömsom matade in luften, ömsom höll den under tryck.

Pipverk

Orgelpiporna kan delas upp i två grupper, labialstämmor och tung- eller rörstämmor. I labialpipan alstras ljudet som i en flöjt. Luftströmmen formas när den passerar kärnspringan och klyvs därefter av labiet ("läppen"). Pipans längd, uppsatsen, påverkar tonhöjden. Pipskägg och stämslitsar eller stämtrattar/proppar används för att justera stämningen. Så kallade kärnstick, ritsar i kärnan där luften passerar påverkar också klangen. I en tungpipa passerar luften genom ett munstycke mot vilken en metalltunga ligger an och bringas i svängning av luftströmmen. Svängningarna förstärks sedan av uppsatsen.

Registratur

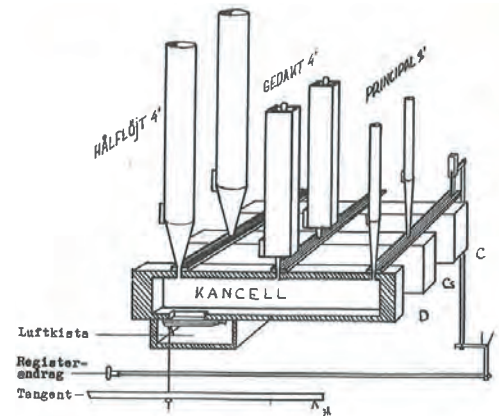
Inbegriper hela ledet från registerandraget till väderlådan. Genom detta styr organisten vilka stämmor som spelas. I klassiska orglar är överföreningen mekanisk med abstrakter av trä. Skjutbara slejfer öppnar respektive stämma för spelluften.

Traktur

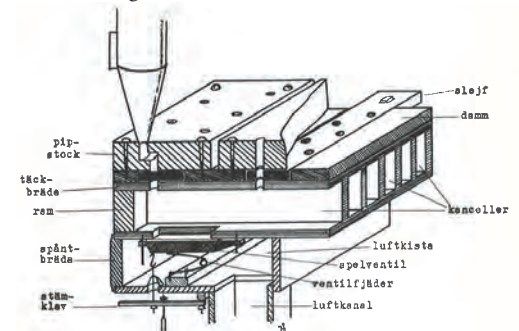
Inbegriper hela ledet från tangenterna/tasterna på manual och pedal till de spelventilerna i väderlådan som öppnar luftpassagen till respektive ton. I klassiska orglar är trakturen mekanisk med abstrakter av trä. Överföringen av rörelsen går via vällar monterade på en vällbräda.

Väderlåda

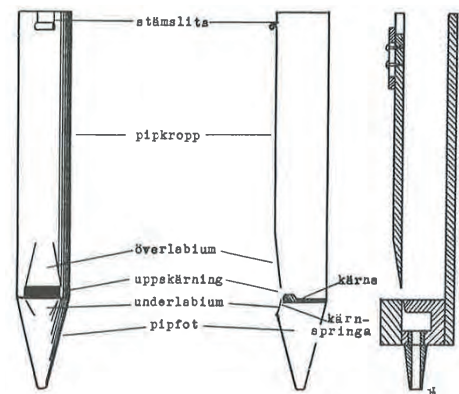
I väderlådan fördelas luften till önskade toner och stämmor. I klassiska orglar är det en så kallad slejflåda med tonkanceller. Genom att en spelventil öppnas så kommer luften in i en cancell som omfattar en tonhöjd i alla ovanpå densamma placerade stämmor. Genom slejfer bestäms vilka av stämmorna som är öppna för att ta emot spelluften. Stämmornas pipor står på en pipstock och uppsatserna är ofta stötte av rasterbrädor.

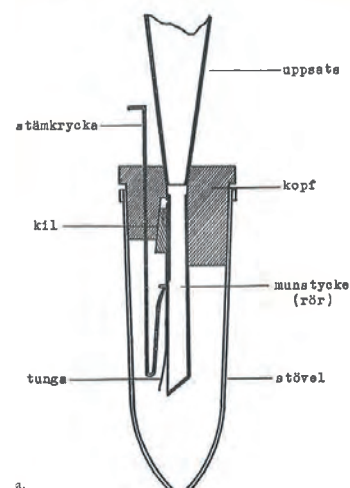
Principskiss tonkancellväderlåda och traktur. Ur Åberg 1972.

Väderlåda av slejflådetyp. Ur Åberg 1972.

Labialpipor. Ur Åberg 1972.

Rörverkpipa. Ur Åberg 1972.

År 1798 byggdes en orgel i Svenarums kyrka i Småland. Orgelbyggaren var en av sin tids mest välrenommerade, nämligen Pehr Schiörlin från Linköping. Schiörlins orglar var kända för sin vackra klang och sitt goda hantverk. Av hans produktion har 22 verk överlevt till idag, ett av dessa är orgeln i Svenarum. Den kom dock att utökas och något omarbetas av den lokale orgelbyggaren Johannes Magnusson 1865, men har trots detta fått behålla nästan allt originalmaterial. Efter bygget av en ny orgel på 1950-talet kom Schiörlinorgeln att stå oanvänd och blev till sist ospelbar. Dess musikaliska och kulturhistoriska värden har dock länge varit kända. Åren 2015–2016 blev den så omsorgsfullt restaurerad och återförd till sin ursprungliga uppbyggnad.

Denna rapport är en redogörelse för restaureringsarbetet. Tillika är den en dokumentation av ett av Sveriges verkligt värdefulla orgelverk.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

